

Torsdagen den
29 november 1979

Om SJ:s busstaxor

Kommunikationsministern ULF ADELSONH erhöill ordet för att besvara *Lennart Nilssons* (s) den 15 november anmälda fråga, 1979/80:123, och anförde:

Herr talman! Lennart Nilsson har frågat mig om regeringen är villig att medverka till att människor i glesbygd inte får högre kostnader per mil i samband med bussresor än tågresenärerna.

Jag håller helt med Lennart Nilsson om att de olika taxorna i kollektivtrafiken kan innebära problem för resenärerna. Det är angeläget att personer som bor i glesbygd erbjuds kollektivtrafik till rimlig kostnad och med rimlig standard.

Bakgrunden till SJ:s lågprissatsning är det trafikpolitiska beslutet och den avlastning av fasta kostnader som det medförde. Beslutet byggde i sin tur på den samhällsekonomiska analys av väg- och järnvägstransporter som trafikpolitiska utredningen gjort. Utredningen fann att priserna på järnvägsresor ofta är högre än vad som är motiverat med hänsyn till samhällets merkostnader för att ta med ytterligare passagerare på tåget. Utredningen fann däremot att priserna inom vägtrafiken i genomsnitt rätt väl följde samhällets merkostnader för resorna. Man kan inte finna någon grund i riksdagens beslut för att generellt öka subventionerna till busstrafiken. Däremot kan det av trafikpolitiska skäl behövas stöd till speciella former av busstrafik.

I årets statsbudget finns anslag på ca 135 milj. kr. upptagna för stöd till busstrafik som i stor utsträckning går i glesbygder. Kommunerna bidrar också med stora summor. I takt med att det samlade huvudmannaskapet för busstrafiken under de närmaste åren genomförs inom resp. län kommer statsbidraget att öka, och det blir de nya huvudmännen som beslutar om de kommunala bidragen. Det samlade huvudmannaskapet möjliggör nya regionalt samordnade taxor för kollektivtrafiken. Huvudmännen får bestämma taxenivån och vilka rabatter som kan prövas. Staten eller SJ bör inte föregripa dessa bedömningar.

Då det gäller den kollektivtrafik som går mellan olika regioner har regeringen tillkallat en särskild utredare med uppdrag att utreda samordningen av taxorna. Med tanke på att det finns flera huvudmän för trafiken och många olika trafikföretag kommer utredningen att få lösa komplicerade administrativa problem. Men syftet är att det skall bli mindre krångligt och jämfört med i dag relativt billigare att göra en resa med flera trafikföretag eller trafikmedel.

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Det andas i varje fall en positiv syn på en del saker.

Låt mig ge några exempel som belyser bakgrunden till min fråga. Dessa exempel kan gälla överallt i detta land.

Om man åker tur och retur Uddevalla–Göteborg, kostar det med lågpris 32

kr. Om resenären åker buss tillbaka till Uddevalla vid en tidpunkt då det tidigare fanns tågförbindelse gäller lågpriskortet. Om resenären däremot löser en enkel biljett på samma buss från Göteborg gäller inte lågpriskortet. Då blir kostnaden i stället 36 kr. för en enkel resa mot 32 kr. för tur och retur från Uddevalla.

Om en resenär exempelvis skall åka från Strömstad till Stockholm gäller lågpriset från Uddevalla om det saknas tågförbindelse från Strömstad. På bussen får resenären däremot betala fullpristaxa.

Dessa exempel visar att det blir dyrare för människor i glesbygd att ta sig fram med kollektivtrafiken. Det borde naturligtvis vara så att kostnaderna skulle utjämnas i hela landet. Med tanke på att lågprissatsningen blivit en så klar framgång med ekonomiskt överskott, borde naturligtvis en del av dessa pengar kunna omfördelas i syfte att utjämna biljettpriserna på bussar i områden där tågförbindelser saknas. Men det kanske är för praktiskt att resonera på det sättet.

När man diskuterar denna fråga med människor tycker de att det är konstigt att det skall behöva vara på detta sätt, att bara för att de bor på en ort där det saknas tågförbindelser skall de betala dyrare resor per mil än vad man gör om man bor i en tätort eller en ort där det finns järnvägsförbindelser. Det är helt klart att detta strider mot de syften som riksdagen fattade beslut om under våren, bl. a. den punkt som handlar om att det skall bli starkare social inriktning och bättre regional balans.

I svaret på frågan säger kommunikationsministern att man har tillkallat en särskild utredare med uppdrag att göra det mindre krångligt m. m. Riksdagen sade i våras att man ville ha en snar lösning för att få en gemensam taxa för tåg- och bussresor. Därför vill jag fråga kommunikationsministern: När kommer man från regeringens sida att föreslå att det blir en gemensam taxa för tåg- och bussresor för att människor som bor i glesbygd inte skall få högre kostnader per mil genom bussresor än de har som åker tåg?

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Låt mig först säga att jag tycker det är en befogad fråga som herr Nilsson tar upp. Det måste ju te sig rätt stötande för många att det är betydligt dyrare att åka buss än tåg.

Förutsättningarna för en egentlig lågprissatsning på bussar vore intressanta att utreda. Det förekommer ibland att olika bussföretag försöker att inom vissa sträckor hålla lägre priser, men detta har inte fått något genomslag. Denna typ av konkurrens har man ännu inte velat släppa fram, och det är väl inte troligt att den kommer så snart heller.

När det gäller riksdagens beslut i våras är det ju klart att man där avsåg att fortsätta med lågprissatsningen på tåg. Några direktiv vad gäller busstrafik gavs inte direkt.

Som svar på den fråga herr Nilsson ställde på slutet vill jag säga att utredaren skall göra sin utredning, vilket regelmässigt brukar ta sin tid, och därefter skall utredningen remissbehandlas. Man skall ju inte lova någonting i riksdagen som man inte kan hålla, har jag fått lära mig. Därför kan jag säga

att detta inte kommer att ske inom ett år utan kan ta längre tid. Men jag hoppas verkligen att det inte skall behöva ta mycket längre tid än något år innan vi kan få ett sådant förslag.

Om SJ:s busstaxor

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Låt mig tolka kommunikationsministerns svar så, eftersom vi tydligen är överens om att detta är stötande och att frågeställningen är befogad, att kommunikationsministerns syfte i det framtida arbetet är att rätta till sådana här olägenheter som uppstår för människor som bor i glesbygd, så att det inte blir dyrare för en människa från exempelvis Strömstad, Hunnebostrand eller någon annan plats i detta land att åka kombinerat buss-tåg än vad det blir för andra som åker tåg. Syftet med kommunikationsministerns arbete är alltså att man skall utjämna dessa kostnader?

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Det är alldeles rätt uppfattat, det är mitt syfte. Huruvida jag sedan kan få fram de medel som behövs för detta är en senare fråga. Och dessa medel är ju inte heller enbart statliga, utan det kan i någon mån bli fråga om hur de lokala och regionala huvudmännen ser på detta och hur de vill subventionera det hela. Det blir naturligtvis billigare att ordna kollektivtrafik i extrema tätorter som här i Stockholm, där man har det inte helt obekanta 70-kortet, än vad det kan tänkas bli i glesbygder, om vi inte skall ta till väldiga subventioner. Men det är som herr Nilsson säger: syftet har vi gemensamt. Hur mycket pengar vi sedan skrapar fram får vi väl tampas om den dagen.

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag kommer naturligtvis att följa kommunikationsministerns arbete med de här frågorna, och jag kommer väl också att påminna honom om dem om det skulle behövas.

När det gäller medlen har ju lågprissatsningen blivit en succé, och människor upplever den mycket positivt. Om man tänker någorlunda praktiskt borde det därför finnas möjligheter för SJ att även om man skiljer på buss- och tågtrafik omfördela medlen från den ena verksamheten till den andra så att kostnaderna jämnas ut. Det borde vara ganska enkelt för SJ, om man bara vill göra det och inriktar sig på att klara det.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Det kan synas så, men ännu så länge förräntar inte SJ sitt kapital helt och fullt, och riksdagen har ju framställt sina krav på bolaget till dess att de gör det, så vi måste vara medvetna om att de arbetar efter dessa riktlinjer. Med den kännedom jag har om järnvägens ledning är jag emellertid alldeles övertygad om att skulle en lågprissatsning på busstrafik visa sig vara en lönsam investering på samma sätt som när det gäller tågtrafiken, så kommer man att göra sådana satsningar.

Detta är en av de saker som jag skall diskutera med järnvägens ledning

framöver, men jag vill redan nu säga att även om vårt syfte nog är mycket gott, så kan vi inte i dag säga hur mycket vi har i penningpungen den dag vi skall avhandla detta, utan det får vi väl se då, herr Nilsson.

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Frågan om att SJ skall förränta sitt kapital kan man diskutera utifrån olika utgångspunkter. När det gäller ett län som det jag kommer från med en ganska intensiv trafik, är det naturligtvis speciella fördelar med att människor åker tåg. Vi har ju E 6:an där det händer en mängd olyckor, och därför är det viktigt att människor åker kollektivt. Det bör även totalt sett vara fördelaktigt att människor åker kollektivt, så att olycksfallsriskerna på vägarna kan minskas. Men ekonomiskt sett blir det självfallet billigare att vidta sådana här åtgärder i de större regionerna som Stockholm, Göteborg osv.

Det beslut som riksdagen fattade innebar att trafikpolitiken skulle breddas så att den får en starkare social inriktning och så att vi får en bättre regional balans, och mot den bakgrunden måste vi helt enkelt vara beredda att göra omfördelningar så att människor kan bo kvar även i de regioner där det ekonomiska underlaget inte är så starkt som i tätorterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om åtgärder för att anpassa riktnummerområden efter kommungränser

Kommunikationsministern ULF ADELSONH erhöll ordet för att besvara *Stina Anderssons* (c) den 20 november anmälda fråga, 1979/80:138, och anförde:

Herr talman! Stina Andersson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att anpassa riktnummerområden efter kommungränser.

Denna fråga behandlades av riksdagen under hösten 1978 med anledning av en motion om televerkets organisation. I motionen föreslogs bl. a. att en kommun inte bör uppdelas på flera riktnummerområden. Riksdagen avtog motionen. Trafikuskottet konstaterade att motionärernas förslag skulle medföra högst avsevärda kostnader och även betydande serviceförsämringar för stora abonnentgrupper. Några mera påtagliga fördelar skulle inte kunna uppnås.

För egen del anser jag att det finns vissa mindre olägenheter med olika riktnummer inom en och samma kommun. Eftersom det skulle krävas investeringar i storleksordningen 1 miljard kronor för att anpassa gränserna, får man emellertid söka andra lösningar. För detta talar också att det skulle uppstå svåra praktiska problem för både abonnenterna och televerket.

Om åtgärder för att anpassa riktnummerområden efter kommungränser

Torsdagen den
29 november 1979

*Om åtgärder för
att anpassa rikt-
nummerområden
efter kommungrän-
ser*

STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga, även om det kanske var ovanligt kort.

Den här frågan kan väl i och för sig inte sägas angå större delen av Sveriges befolkning, men för de personer och de hushåll som berörs och som har fler än ett riktnummer som allmänt används inom kommunen är detta ett problem, och så är fallet inte bara i min egen hemkommun utan även i andra kommuner. Jag kan ta ytterligare ett exempel, från Småland, varifrån jag ursprungligen kommer. Socknen i fråga heter Torsås. Där har några hushåll närmast Blekingegränsen Karlskronas riktnummer, trots att människorna har sina kontakter inom kommunen och inte inom Karlskronaområdet. Här har man alltså gått t. o. m. över länsgränserna.

Kommunikationsministern säger att han för egen del anser att det finns vissa mindre olägenheter med olika riktnummer inom en och samma kommun. För min del vill jag understryka att dessa olägenheter inte är så små för de människor som berörs. I frågan har jag framhållit att det finns problem från bl. a. affärs- och kostnadssynpunkt. Det kan kanske räknas upp ännu fler problemområden.

Kommunikationsministern nämner i svaret att man kan söka andra lösningar. Vilka andra lösningar kan då kommunikationsministern tänka sig för att om möjligt komma till rätta med de här problemen? Det är klart att de här investeringarna skulle kosta pengar, och 1 miljard kronor är mycket pengar som det i dagens läge inte är så lätt att skaffa fram.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Det är väl som Stina Andersson säger ett kort svar, men detta kan bero på att jag har försökt fatta mig kort. Vi kan ju fortsätta att utbyta åsikter när vi kommer till replikerna.

I princip skulle 1 miljon abonnenter vara tvungna att byta nummer, om det här systemet genomfördes. Det skulle naturligtvis bli en mycket kostsam reform och dessutom mycket besvärlig för de flesta abonnenter. Man vill ju helst inte byta telefonnummer, framför allt inte om det gäller ett företag.

Beträffande kostnadsfrågan vill jag säga att det om några år, efter det beslut som fattades av den förra trepartiregeringen, kommer att införas ett nytt telefontaxsystem. Då blir det en enhetlig taxa för kortväga samtal.

Sedan till frågan om vad man f. ö. kan göra på katalogsidan. Viktigare än att man har samma riktnummerområde är egentligen – åtminstone om man får en enhetlig taxa inom samma område – att man kan hitta i katalogen. Här har televerket sagt att det blir större problem, om man exempelvis i Storstockholmsområdet skulle ha alla abonnenter i samma katalogdel. Det skulle då bli svårare att leta, anser televerket. Om jag får uttrycka en personlig mening vill jag säga att jag tycker att man får ta den olägenheten att katalogen blir litet tjockare och svårare att hitta i bara man trots allt finner personen i fråga. Att i dag veta om vederbörande bor i Vaxholm eller i någon annan av de olika kranskommunerna eller i Stockholms kommun är mycket besvärligt. Jag tycker nog, Stina Andersson, att det bästa vore att man i samma katalogdel

har personer som bor i samma kommun. Det är det som är det väsentliga. Här är det, enligt min mening, vissa fördelar att vinna. Nu har televerket en annan uppfattning, men vi får väl se om televerket vid våra diskussioner kommer att vara lyhört för den ståndpunkt som jag här har anfört.

STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för det kompletterande svaret. I och för sig kan jag hålla med kommunikationsministern om vad han sade om svårigheterna att hitta i katalogen. Det är viktigt. Är då kommunikationsministern beredd att verka i den riktningen?

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Ja.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Om åtgärder för att trygga sysselsättningen vid kättingfabriken i Ljusne

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Olle Östrands* (s) den 16 november anmälda fråga, 1979/80:126, och anförde:

Herr talman! Olle Östrand har frågat mig om jag är beredd att medverka till att jobben vid kättingfabriken i Ljusne tryggas vid en eventuell strukturförändring inom branschen.

Enligt vad jag har erfarit från Svenskt Stål AB, SSAB, kommer diskussionerna om ett eventuellt samgående mellan kättingfabrikerna i Ljusne och Ramnäs att avslutas i början av år 1980.

Eftersom resultatet av diskussionerna mellan SSAB och Bulten Kanthal kommer att föreligga först nästa år, är det svårt för mig att nu uttala mig om vilka åtgärder som bör vidtas i de olika situationer som kan uppstå.

OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret, som jag tycker andas en rätt stor passivitet. Det lugnar naturligtvis inte de oroliga människorna i Ljusne, som ser risken att mista sina jobb. Jag har mycket svårt att förstå över huvud taget vilka fördelar man skall kunna uppnå med en sammanslagning av kättingfabrikerna i Ljusne och Ramnäs, speciellt sett ur Ljusnes synvinkel. Man får en känsla av att den här affären är en del i ett större paket.

Anledningarna till att jag är fundersam är följande: Fabriker i Ljusne sysselsätter f. n. 130 personer med de verkstads- och kontorstjänster man köper av Bergvik och Ala. Den är världsledande när det gäller ankarkätting och är dubbelt så stor som någon annan när det gäller offshore-marknaden, alltså tillverkning av kätting till oljeborrarn. Man har en fullt modern utrustning och en produktionsprocess som är anpassad till den marknad som

Torsdagen den
29 november 1979

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen vid kät-
tingfabriken i Ljus-
ne*

finns i dag och som kan komma att finnas inom överskådlig framtid. Man utnyttjar också hela sin kapacitet på 14 000 ton per år. Man arbetar i tre skift. Orderingsgången räcker också för fullt kapacitetsutnyttjande 7–8 månader framåt.

Med undantag av 1979, då man enligt prognoserna räknar med att göra en mindre förlust, har fabriken under hela 1970-talet gått med vinst, trots att man bytt ägare fem gånger på 14 år.

Ser man på Ramnäs bruk med sina 400 anställda, finner man att det är endast 30 personer som sysselsätts med kättingtillverkning. Trots att man även där har en fullt modern utrustning, har man en produktionsprocess med långa omställningstider och därmed krav på långa serier. Den är inte anpassad till den marknad som råder. Detta är väl också, som jag förstår, en av huvudanledningarna till att man utnyttjar endast 25 % av sin kapacitet, vilket betyder 5 000 ton per år. Därmed får man också en beräknad förlust för 1979 på hela 6 miljoner.

Mot den bakgrunden har jag tyvärr litet svårt att förstå vilka fördelar man skulle kunna uppnå med ett samgående.

Men om det nu ändå skulle bli ett samgående måste det vara naturligt att bygga vidare på den mest livskraftiga enheten, som är Ljusne. Där har man visat att man har konkurrenskraft att hävda sig på en tuff världsmarknad. Dessutom har man i Ljusne redan nu stora problem med sin board- och plywoodtillverkning, där stora personalreduceringar genomförts de senaste åren. Utöver detta har man under 1970-talet mist både ett sågverk och en småhusfabrik. Man har med andra ord inte råd att mista några fler jobb, utan utvecklingen måste vända. Däremot har man, såvitt jag förstår, lättare att finna ersättningsjobb för dem som eventuellt drabbas i Mälarenregionen.

Som ytterligare skäl för att behålla fabriken i Ljusne kan man nämna att vi nu har närmare 1 000 arbetslösa. Därför kommer vi att med alla till buds stående medel slåss för jobben vid kättingfabriken i Ljusne.

Jag vill fråga: Är industriministern – mot den här bakgrunden och med hänsyn till de sakuppgifter industriministern har fått – nu beredd att medverka till att den här frågan får en lösning som är tillfredsställande för de anställda i Ljusne? Såvitt jag förstår är det lättare att påverka en sådan här fråga på utredningsstadiet än efteråt.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har naturligtvis all förståelse för de farhågor som Olle Östrand ger uttryck för, men det måste vara vägledande för riksdagens arbete och för utnyttjande av frågeinstitutet att det ägnas åt konkreta beslut, konkreta dispositioner av företagen.

Här är det uppenbarligen så, som jag säger i mitt svar, att företagen har denna fråga under övertvägande. Diskussioner pågår, och det är inte möjligt för mig att blanda mig i förhandlingar mellan företag. Vi har här att avvakta vilket resultat dessa överläggningar kommer att leda till. Sedan är jag självfallet beredd – det kan jag försäkra Olle Östrand – att diskutera de konsekvenser som uppgörelsen kan komma att innebära och självfallet är det

ur regionalpolitisk synpunkt angeläget att säkra sysselsättningen i de här orterna.

OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ser det som naturligt att regeringen försöker påverka vad som sker i de företag som staten äger eller har ett dominerande intresse i.

Att vi ser så allvarligt på den här frågan har flera orsaker, men det kan vara lämpligt att nämna en mycket viktig orsak för industriministern vid det här tillfället.

Det finns en utredningsgrupp inom Tekniska högskolan som lagt fram en forskningsrapport om den befärade utvecklingen i Söderhamn under 1980-talet. Den ingår i ett samarbetsprojekt mellan ABF, LO och Söderhamns kommun som utförs av denna arbetsgrupp från Tekniska högskolan. Arbetsgruppen målar upp en mycket mörk bild av utvecklingen under 1980-talet. Man räknar med att om ingenting görs kommer 2 000 jobb att försvinna.

Vi är alla medvetna om att en kommuns möjligheter är starkt begränsade när det gäller att försöka vända en sådan utveckling. Ytterst beror det hela naturligtvis på viljan och förmågan hos statsmakterna. Finns inte viljan där, utan man bara låter utvecklingen rulla vidare, kan det få ödesdigra konsekvenser för en region som är så helt beroende av sitt näringsliv.

Därför är det viktigt att industriministern, som har det yttersta ansvaret, engagerar sig aktivt i varje problem som uppstår på en sådan här ort.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag kan vitsorda att vi inom industridepartementet väl känner till de fakta som Olle Östrand här informerar om. Men jag vill samtidigt understryka att vi måste ha vissa klara principer när det gäller våra relationer med företagen. Man kan inte från regeringskansliets eller industridepartementets sida gå in och påverka förhandlingar mellan olika företag. Det skulle innebära att man hamnar i en helt orimlig situation. Och det finns inte något som helst stöd för detta rent konstitutionellt eller i de riktlinjer som riksdagen angett för industripolitiken.

Här har vi alltså, Olle Östrand, att avvakta vad företagen kommer fram till i sina överläggningar, och när det resultatet föreligger får vi ta en debatt då.

OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag kommer inte ifrån att jag känner att det ligger en viss fara i att man vid varje tillfälle skall avvakta. Jag tycker att man mer aktivt skall gå in i de här frågorna. Om man inte från samhällets sida bedriver en aktiv närings- och regionalpolitik kan det innebära en katastrof för vissa orter.

Jag har haft flera debatter med industriministern om sysselsättningsfrågor i Gävleborgs län och min egen hemkommun sedan 1976. Och industriministern är mycket medveten om att det föreligger ansökningar bl. a. om att få bygga ett pappersbruk i Söderhamn, en ansökning som ännu inte har

Torsdagen den
29 november 1979

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om gravida kvin-
nors rätt till sjuk-
penning*

behandlats inom departementet. Det finns också ansökningar om att få starta metanolproduktion i Söderhamn. Det är också en fråga som ännu inte fått sin lösning.

Det finns alltså flera projekt som är utvecklingsbara i denna kommun, men för att man skall kunna få till stånd en utveckling måste det så att säga finnas en vilja hos regeringen.

Jag hoppas att industriministern nu verkligen greppar tag inte bara i de här problemen utan också i de övriga problem som vi har.

TALMANNEN:

Jag vill fästa uppmärksamheten på de regler som gäller vid besvarande av frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Meddelande om interpellationssvar

1979/80:65 om åtgärder mot missbruk av alkohol

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Med hänvisning till 6 kap. 1 § riksdagsordningen vill jag meddela följande.

Min avsikt är att besvara interpellationen av Stina Andersson om åtgärder mot missbruk av alkohol samtidigt med en fråga av Thure Jadestig. Jag har kommit överens med Stina Andersson och Thure Jadestig att svar lämnas den 17 december 1979.

§ 8 Om gravida kvinnors rätt till sjukpenning

Socialministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara följande frågor, nämligen

1979/80:130, anmäld den 16 november, av *Arne Andersson* i Falun (c),

1979/80:146, anmäld den 21 november, av *Bonnie Bernström* (fp) och

1979/80:155, anmäld den 22 november, av *Margareta Gard* (m)

och anförde:

Herr talman! Arne Andersson i Falun har frågat mig om jag är beredd att se över gällande bestämmelser så att tillämpningen av lagen om allmän försäkring vid sjukskrivning av gravida kvinnor blir lika i alla försäkringskassor.

Bonnie Bernström har frågat mig om jag anser att sjukpenning skall kunna utgå för komplikationer under graviditetens tidiga skede.

Margareta Gard har frågat mig om jag är beredd att föreslå sådan ändring i lagen om allmän försäkring som undanröjer tolkningssvårigheterna avseende gravida kvinnors rätt till sjukpenning vid arbetsförmågenedsättande gravidit-

Om gravida kvinnors rätt till sjukpenning

tetskomplikationer.

Jag avser att besvara frågorna i ett sammanhang.

Huvudprincipen inom sjukförsäkringen är att sjukpenning utgår vid sjukdom, oberoende av sjukdomsorsak.

Enligt lagen om allmän försäkring är den grundläggande förutsättningen för att sjukpenning skall utgå att arbetsförmågan på grund av sjukdom är nedsatt med minst hälften. Det är försäkringskassans uppgift att besluta om sjukpenning. Kassan måste därför ta ställning till om den försäkrade i lagens mening lider av sjukdom och om denna sjukdom sätter ned arbetsförmågan med minst hälften. Detta gäller oberoende av sjukdomsorsak. Till ledning för bedömningen har försäkringskassan uppgifter från den försäkrade och i förekommande fall från den behandlande läkaren.

Om den försäkrade inte är nöjd med försäkringskassans beslut kan hon överklaga beslutet till försäkringsrätt och sedan till försäkringsöverdomstolen som är högsta prövningsinstans. Överdomstolens domslut bildar prejudikat som är vägledande för försäkringskassornas tillämpning av ifrågakavande bestämmelser.

När det gäller frågan om sjukpenning vid sådan nedsättning av arbetsförmågan som har samband med graviditet synes det inte finnas något ärende av mera allmän betydelse som har prövats av försäkringsöverdomstolen. En sådan prövning vore önskvärd för att skapa klarhet i tolkningen av gällande lag.

Det är i hög grad angeläget att tillämpningen av lagreglerna bli enhetliga över hela landet. Enligt vad jag inhämtat kommer riks-försäkringsverket, vid konferenser för bl. a. kassornas förtroendeläkare under våren 1980, att behandla frågorna om bedömning av rätten till sjukpenning i samband med graviditet.

Jag vill här också erinra om de nya bestämmelser som gäller för gravida kvinnor fr. o. m. den 1 januari 1980. De innebär att kvinnor som på grund av havandeskap inte kan utföra fysiskt påfrestande arbetsuppgifter får rätt till omplacering till mindre ansträngande arbete med bibehållna anställningsförhållanden. Kan kvinnan inte omplaceras får hon rätt till havandeskapspenning i högst 50 dagar. De nya bestämmelserna bör minska de problem i fråga om sjukpenning under graviditet som funnits hittills.

ARNE ANDERSSON i Falun (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga.

Den ställdes därför att det bl. a. i mitt eget län förekommit olika tolkningar av frågan, huruvida gravida kvinnor som sjukskrivits av behandlande läkare var berättigade till sjukpenning eller inte. Det har ju uppgivits att försäkringskassans förtroendeläkare och centralkassans handläggare bedömt ärenden annorlunda än den behandlande läkaren och att sjukskrivna på det sättet inte fått någon sjukpenning. Detta har medfört irritation, och frågan har tagits upp i massmedia.

Vid efterforskning har det visat sig att samma förhållanden har varit rådande även vid andra kassor. I lagen om allmän försäkring är sjukdoms-

Torsdagen den
29 november 1979

Om gravida kvinnors rätt till sjukpenning

begreppet inte närmare definierat, men gängse tolkning har enligt uppgift hämtats ur förarbetena till 1955 års lag om allmän försäkring. Där anfördes bl. a. att "de störningar och fysiologiska förändringar som sammanhänger med bl. a. havandeskap och barnsbörd ej är att betrakta som sjukdom". I hälso- och sjukvårdsutredningens betänkande (SOU 1979:78) har man försökt definiera begreppen sjukdom och hälsa. Där framhålls bl. a. att "begreppet sjukdom inom sjukförsäkringen skall ges en *vid* tolkning. Hänsyn skall tas till den enskildes egen uppfattning. Om en försäkrad söker läkare därför att han anser sig vara sjuk, anses i försäkringsteknisk mening sjukdom i allmänhet föreligga, även om sådan inte kan fastställas på objektiva grunder."

Jag är glad över att socialministern säger att det är angeläget att rätten till sjukpenning vid arbetsoförmåga bedöms så enhetligt som möjligt av de allmänna försäkringskassorna. Socialministern pekar i sitt svar också på möjligheten att besvärsvägen hos försäkringsrätterna eller försäkringsöverdomstolen få rättelse. Vi är dock medvetna om att det tar ganska lång tid innan den enskilde då kan få svar på frågan huruvida hon i det här fallet har rätt till sjukpenning eller inte.

Socialministern visar också på möjligheten att fr. o. m. den 1 januari 1980 efter viss prövning utfå havandeskapspenning 60 dagar före förlossningen. Jag tror att vi också därigenom kan lösa en del av dessa problem, men det skulle ändå vara värdefullt med en undersökning av om den rätten inte bara skall vara knuten till de 60 dagarna före nedkomsten utan kanske även kunna innefatta längre tid före nedkomsten.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

I historien har arbetet för att ge ekonomisk trygghet åt gravida kvinnor och kvinnor som just fått barn inte bara varit en ren jämställdhetsreform utan också ett viktigt socialpolitiskt arbete. Föräldraförsäkringen, som kom 1974, var en viktig reform i det perspektivet, dvs. att kvinnor inte skulle behöva få en sänkt ekonomisk standard därför att de har fött barn.

En annan viktig bit i detta arbete var den reform med rätt till havandeskapsledighet som folkpartiregeringen genomförde i våras och som träder i kraft den 1 januari 1980.

Det betyder emellertid inte att man löst alla problem som kan finnas för gravida kvinnor som arbetar. Komplikationer under graviditetens tidiga skede bedöms inte alltid av försäkringskassan som grund för sjukpenning, även om läkaren har sjukskrivit kvinnan. Det förekommer skillnader mellan olika försäkringskassor i deras bedömning av rätt till sjukpenning.

10 av landets 24 försäkringskassor låter inte komplikationer ligga till grund för sjukpenning. Det betyder att illamåendet och kräkningarna, som kan vara hopplöst tröttande under graviditetens första 20 veckor, inte är likvärdiga med en lätt släng av sommarsjuka, just därför att det anses som normalt att kräkas och må dåligt under graviditetens första tid. Inte ens kvinnor med hotande missfall har rätt till samma ekonomiska trygghet som man har vid en

lättare förkylning, om man nu råkar ha bosatt sig i "fel" län.

Bakgrunden till detta är tolkningen av det sjukdomsbegrepp som slogs fast i ett regeringsförslag från 1946, dvs. för 33 år sedan, om jag nu räknar rätt i huvudet. Det hävdades då att det var ett normalt tillstånd att vara gravid. Det är näppeligen ett normalt tillstånd, när kvinnor under större delen av sitt liv inte är gravida. Därtill kommer att det inte heller finns någon normal graviditet.

Exempel på några försäkringskassor som inte anser att risk för missfall vara grund för sjukpenning är Bohusläns allmänna försäkringskassa och Kopparbergs läns allmänna försäkringskassa. Om kvinnorna däremot får röda hund eller ryska snuvan har de rätt till sjukpenning i de här länen. Jag förstår inte logiken i detta.

Socialministern har i sitt svar hänvisat till möjligheten att gå till försäkringsöverdomstolen för att få en prövning av frågan. Om nu försäkringsöverdomstolen fattar ett negativt beslut vill jag gärna höra vad socialministern då kommer att försöka göra i stället. Jag tycker också att det tyder på bristande politisk vilja att bara hänvisa till en eventuell tolkning av försäkringsöverdomstolen, som kan komma om flera år. Dessutom får försäkringsöverdomstolen tolka väldigt många olika komplikationer. Det handlar ju om både risk för missfall, illamående och många andra komplikationer.

MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga, men jag är tyvärr inte nöjd med det svar jag fått.

Jag kom i kontakt med den här frågan genom två fall i mitt eget län, Kopparbergs, som visade hur orimliga tolkningarna av bestämmelserna kunde vara. Komplikationer i samband med graviditet anses nämligen inte vara sjukdom och är därmed inte sjukpenninggrundande. Som exempel på vanliga komplikationer anges missfallsrisk, tvillingfödelse, ryggvärk och illamående "och andra till den normala livsprocessen hörande störningar".

Den definition av sjukdomsbegreppet som vissa försäkringskassor stöder sig på är en kvarleva från 1944. Här släpar lagstiftningen efter, och det är hög tid att anpassa lag och tillämpning till det förhållande som råder i dag, och framför allt är det viktigt att lagen tillämpas likadant i hela landet. 1944 var antalet yrkesarbetande gifta kvinnor betydligt lägre än i dag och den förebyggande vårdens betydelse inte så uppmärksammat. Numera vet man att missfall och för tidig tvillingfödelse kan förhindras med vila. Ryggvärk vid hård arbetsbelastning är ju en vedertagen orsak till vila och sjukskrivning för den icke gravida, men den påfrestning på ryggen som en graviditet utgör betraktas som helt normal. Visserligen är den övergående och vållar väl knappast men för framtiden men kan vara nog så påfrestande under en f. ö. pressande tid.

Även de hemarbetande kvinnorna berörs av lagen i så måtto att en sjukskrivning många gånger är deras enda möjlighet till påtryckningar på omgivningen när det gäller behov av hjälp i hemmet.

Torsdagen den
29 november 1979

*Om gravida kvin-
nors rätt till sjuk-
penning*

I en tid med oroväckande låga födelsetal är det av största vikt att samhället visar sitt stöd till de gravida kvinnorna, så att man känner att barnafödandet är betydelsefullt även ur samhällets synpunkt.

Varje åtgärd som minskar den gravida kvinnans möjlighet att behålla sin hälsa och sitt fysiska och psykiska välbefinnande lika väl som att inte sörja för att ett friskt barn föds får ses som en olycklig handling ur samhällets synpunkt.

Jag vill, herr talman, med vad jag här anfört vädja till socialministern om en skyndsam ändring av lagen, så att alla gravida kvinnor känner sig omfattade av rättmätig trygghet.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå frågeställarnas något bristande uppskattning av vissa stycken i mitt svar. Men det är ju faktiskt så att vi som bekläder statsrådsämbetena måste följa den rollfördelning som finns i det här landet. Regering och riksdag utformar lagstiftningen, medan tillämpningen i de enskilda fallen ankommer på myndigheter och domstolar, och ett statsråd skall inte påverka handläggningen av de enskilda fallen.

Jag kan däremot försäkra er att mitt engagemang för att söka medverka till att få denna fråga löst är lika stort som, tror jag, frågeställarnas.

Problemet kan också tas upp i en vidare bemärkelse. Det blir ju ett alltmer angeläget problem att lösa den gravida kvinnans situation i dess helhet. Det gäller alla de hälsorisker som modern och fostret kan utsättas för, och dessa ägnas allt större uppmärksamhet. Jag tänker på riskerna på arbetsplatsen liksom på riskerna till följd av bruk av narkotika, alkohol, läkemedel och tobak. Riksdagen behandlade ju dessa frågor så sent som under våren, och då efterlyste man mera forskning samt uttalade att resultatet av forskningen måste följas upp med åtgärder av olika slag på de områden som berörs.

Jag delar alltså riksdagens bedömning att den här frågan är mycket angelägen och kräver stor uppmärksamhet.

Jag vill också säga, när det gäller uppföljningen av de ärenden som nu har tagits upp, att riksförsäkringsverket har en särskild ombudsenhet som har till uppgift att bevaka rättspraxis inom socialförsäkringsområdet. Jag har också blivit underrättad om att verket har för avsikt att, i syfte att få en mera enhetlig praxis, verka för att en domstolsprövning kommer till stånd.

Låt mig, herr talman, till sist i den här replikomgången säga att skulle prövningen utfalla på ett sådant sätt att den hittills dominerande praxis, som alla här ansluter sig till, inte blir den enhetliga praxis som tillämpas är jag beredd att ta upp lagstiftningsfrågan och göra det skyndsamt.

ARNE ANDERSSON i Falun (c):

Herr talman! I sitt svar redovisar socialministern att en konferens för försäkringskassornas förtroendeläkare skall hållas under våren 1980. Jag tycker det är angeläget att så sker, för när man forskar i den här problematiken visar det sig att läkare har olika syn på huruvida komplikationer i samband med graviditet är sjukpenninggrundande, och det är ju allvarligt. Därför

hoppas vi att verkets överläggningar med förtroendeläkarna kan leda till en mer likartad syn på dessa frågor. Det är ju tyvärr så att besvärinstanserna tar lång tid på sig, det dröjer således innan vi får ett utslag från försäkringsrätten och försäkringsöverdomstolen, och under den tiden har de berörda kvinnorna inte särskilt mycken hjälp när det gäller att få ersättning för bortfall av arbetsinkomst.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag förstår inte riktigt hur försäkringsöverdomstolen skall kunna tolka lagen annorlunda. I förarbetena till lagen står det: "De störningar och fysiologiska förändringar som sammanhänger med det naturliga åldrandet eller med havandeskap och barnsbörd är tydligen inte att betrakta som sjukdomar, enär de står i samband med den normala livsprocessen." Alltså måste då försäkringsöverdomstolen göra en mycket vid tolkning av lagen, och här menar jag att det vore bra om det kom ett initiativ från lagstiftarna.

Jag är emellertid glad över att socialministern lovade att göra något åt förhållandet, om försäkringsöverdomstolen fattar ett negativt beslut i det här fallet. Vi vet att ärendegången kan ta väldigt lång tid, och därför undrar jag: Hur lång tid skall vi behöva vänta, innan det kommer ett initiativ i denna fråga? Var är det rimligt att sätta en gräns?

MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Socialministern hänvisar till havandeskapspenningen, men med hjälp av den löser man på intet sätt de tidiga komplikationerna, dvs. sådana som inträffar tidigare än 60 dagar före förlossningen. Samtidigt är jag rädd för att man, om man hänvisar frågan till försäkringsöverdomstolen, i försäkringskassorna återigen kommer ut på irrfärder. Därför tycker jag att det enda som man bör göra är att ändra lagen, så att man i förarbetena till lagen får klart utsagt lagens mening. En lagändring är enligt min uppfattning helt på sin plats i det här fallet.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill när det gäller tidsåtgången i första hand hänvisa till den helhetssyn på kvinnan och fostret som vi måste ha och som blir alltmär uppmärksammas och där vi får indikationer från arbetsmarknadsmyndigheterna på att något måste göras snabbt för att få dessa frågor lösta. Däri ingår också den biten på försäkringsssidans som gäller att skydda kvinnan och fostret under hela graviditeten.

Jag delar Margareta Gards uppfattning att havandeskapspenningen på intet sätt löser problemet under hela tiden. Men vad jag har sagt i mitt svar är att den under de sista graviditetsmånaderna ger ett större skydd. Nu skall vi, som sagt, se till helheten för modern och barnet och därmed försöka hitta en lösning på hela det problemet. Jag är beredd att återkomma så snart jag har både ett underlag från försäkringsöverdomstolen och ett underlag, som vi

förhoppningsvis snabbt kan få fram, från forskningen om det ofödda barnets situation.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag är rädd för att det kan bli en väldigt utdragen process, om man skall vänta på att få en bild av helhetssituationen för gravida kvinnor som förvärvsarbetar, eftersom vi ännu inte vet vilka miljögifter som påverkar fostret. Därför tycker jag att det vore tacknämligt om man i stället kunde bryta ut de bitar som är helt klara, t. ex. de typiska riskerna för missfall, det typiska illamåendet som det inte går att ta miste på varken för kvinnan eller för läkarna. Det är viktigt att man får ett snabbt besked på den punkten, om detta skall vara underlag för sjukpenning eller inte.

MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Den här frågan hastar, och jag tycker att det tar för lång tid att vänta på att alla dessa instanser skall komma till ett resultat. Som jag ser det är en lagändring den enda lösningen för att man skall få klarhet och verkligen få problemet belyst och intaget i försäkringslagen på rätt sätt.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill hänvisa till den delen i mitt frågesvar som rör informationen till förtroendeläkarna. Att gå ut med sådan information är en åtgärd som kan vidtas under de allra närmaste månaderna. Det är således en snabb åtgärd, där vi förhoppningsvis på mycket enkel väg – utan att vi behöver gå igenom hela lagstiftningsprocessen – kan få en enhetlig bedömning över hela landet. Det tycker jag är en viktig del.

Jag skall inte personligen medverka till någon tidsutdräkt – jag skall följa den här frågan med mycket stor uppmärksamhet. Det är angeläget att barnet och modern får ekonomisk och fysisk trygghet under graviditeten.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1979/80:86

§ 10 Kontorsserviceföretagens uppdragsverksamhet på kunders kontor

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:5 med anledning av motion om kontorsserviceföretagens uppdragsverksamhet på kunders kontor.

I detta betänkande behandlades motionen 1978/79:2066 av Sven-Olov Träff m. fl. (m, c, fp), vari yrkats

1. att riksdagen beträffande kontorsserviceföretagens uppdragsverksamhet på kunders kontor vidtog sådan ändring av arbetsförmedlingslagen att

arbetsförmedling ej skulle anses föreligga då arbetssökande ingått anställningsavtal av vilket framgick att kontorsserviceföretaget hade det totala arbetsgivaransvaret oberoende av arbetsplatsens förläggning.

2. att – om denna hemställan ej bifölls – riksdagen beslutade om ändring i lagen om arbetsförmedling av den innebörden att kontorsserviceföretagens uppdragsverksamhet på kunders kontor undantogs från det generella förbudet mot arbetsförmedling.

Utskottet hemställde

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2066 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om kartläggning m. m. av arbetsmarknaden för korttidsanställda på kontorsområdet.

Reservation hade avgivits av Anna-Greta Leijon, Bernt Nilsson, Frida Berglund, Marianne Ståhlberg, Sune Johansson, Lahja Exner och Nils-Olof Grönhagen (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2066.

LARS ULANDER (s):

Herr talman! Det här ärendet är baserat på en motion av representanter för de tre borgerliga partierna. Bakgrunden till motionen är krav från Sveriges Hantverks- och Industriorganisation. SHIO:s och motionärernas krav är:

1. att riksdagen beträffande kontorsserviceföretagens uppdragsverksamhet på kunders kontor vidtar sådan ändring av arbetsförmedlingslagen att arbetsförmedling ej skall anses föreligga då arbetssökande ingått anställningsavtal av vilket framgår att kontorsserviceföretaget har det totala arbetsgivaransvaret oberoende av arbetsplatsens förläggning,

2. att – om denna hemställan ej bifalls – riksdagen beslutar om ändring i lagen om arbetsförmedling av den innebörden att kontorsserviceföretagens uppdragsverksamhet på kunders kontor undantas från det generella förbudet mot arbetsförmedling.

Den borgerliga majoriteten i utskottet tycker att de här tankegångarna är så intressanta att en utredning är nödvändig. Från socialdemokratiskt håll finner vi ingen anledning till något annat än ett blankt avslag på motionen.

Vår ståndpunkt delas av de tre löntagarorganisationerna och en majoritet av AMS styrelse. Det är ett starkt stöd, eftersom det är löntagarnas organisationer som bäst kan se riskerna av att tumma på de hittillsvarande principerna.

Jag vill citera vad TCO anfört i sitt remissvar på SHIO:s förslag:

”TCO har tagit och tar bestämt avstånd från att nuvarande lagstiftning ändras så att arbetsförmedling mot avgift i förvärvssyfte tillåts. TCO anser att det måste vara en grundläggande princip för den offentliga arbetsförmedlingen att tillgodose behovet av arbetsförmedling inom alla sektorer av arbetsmarknaden.”

Vidare säger TCO:

Torsdagen den
29 november 1979

Kontorsserviceföretagens uppdragsverksamhet på kunders kontor

”Mot bl. a. den bakgrunden är det enligt TCO:s mening omöjligt att acceptera den försvagning av den offentliga arbetsförmedlingen som skulle följa om det etablerades en mängd av sinsemellan konkurrerande privata arbetsförmedlingar. De arbetsmarknadspolitiska intentionerna kan inte fullföljas om arbetsförmedlingen är svag och splittrad. TCO anser i stället att den offentliga arbetsförmedlingen måste tillvarata det expansionsutrymme som finns och ytterligare stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Dess andel i arbetskraftsomsättningen måste öka.”

Även LO och SACO är helt kategoriska i sina yttranden mot någon som helst försvagning eller förändring av de nuvarande förhållandena på det här området.

Majoritetens talesman kan naturligtvis säga att det är ofarligt att tillsätta en utredning. Men det resonemanget håller inte. En utredning har alltid till syfte att förändra rådande situation. Och det motsätter vi oss bestämt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till s-reservationen i betänkandet.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Kontorsserviceföretagen sysselsätter – enligt vad branschorganisationen själv uppger – ca 4 000 personer under ett år, vilka utför omkring 1,5 miljoner arbetstimmar. En viktig anledning till den växande marknaden för dessa företag är den under senare tid ökande frånvarofrekvensen inom arbetslivet. Vi har f. n. 14 skilda lagstadgade anledningar att vara på annan plats än på arbetsplatsen. Den ökande frånvaron är vid sidan av sjukfrånvaron en direkt följd av nya lagar, och detta förhållande tenderar att öka i omfattning.

Inom kort skall vi här i kammaren ta ställning till ett regeringsförslag till lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan m. m. Bland de redan gällande lagar som på senare tid utvidgat rätten till ledighet från arbetet kan bl. a. nämnas semesterlagen, förtroendemannalagen, studieledighetslagen, lag om rätt till ledighet för vård av barn och lag om rätt till ledighet vid deltagande i svenskundervisning. Alla dessa exempel visar att arbetsmarknaden har undergått en snabb förändring i dessa hänseenden under en relativt kort tidsperiod.

Min avsikt är inte att uttrycka några värderingar om dessa lagar. Jag vill i stället rikta uppmärksamheten på de konsekvenser som den starkt ökande frånvaron får.

Den motion som arbetsmarknadsutskottet har behandlat i föreliggande betänkande, vilket kammaren nu har att ta ställning till, har tagit upp problem, vilkas omfattning främst har vuxit i styrka på senare tid, ställda i relation till en lagstiftning som tillkom redan 1935 och som berör just den problematik som jag inledningsvis beskrev.

För många företag innebär kontorsserviceföretagen en snabb och säker tillgång till erfaren personal i situationer då tillfälliga vakanser uppstår med kort varsel. Vid sådana tillfällen ställer det sig också många gånger billigare och mera rationellt att anlita skrivbyråernas tjänster än att anställa tillfälliga personal.

Att behovet på marknaden är stort bekräftas av det förhållandet att byråerna kan redovisa ett flertal kunder bland såväl statliga som kommunala myndigheter, enskilda och offentliga företag liksom fackliga organisationer. Till detta kommer det förhållandet att byråerna förfogar över specialmaskiner, som kan erfordras för vissa arbeten av tillfällig karaktär men som ändå kan vara komplicerade.

Det stora antal anställda som kontorsserviceföretagen sysselsätter visar att man också fyller ett angeläget behov på arbetsmarknaden. Genom serviceföretagens etablering har det skapats arbetstillfällen av mer varaktig karaktär, som eljest inte skulle stå till buds.

Kontorsserviceföretagen arbetar som entreprenörer, vilket innebär att de utför klart avgränsade uppdrag. För att undvika att komma i konflikt med lagen söker skrivbyråerna – som också påpekas i utskottsbetänkandet – att konstruera avtalen med kunderna som uppdrag, vilka i förväg är bestämda och avgränsade. Att på det här sättet avgränsa och specificera vad som skall utföras och i vilken omfattning upplever branschen som krångligt, tidsödande och onödigt kostnadskrävande.

Nuvarande förhållanden är, enligt utskottets mening, inte tillfredsställande. Men utskottet vill inte – på grundval av det material som nu föreligger – tillstyrka något av de yrkanden som framställs i motionen nr 2066. Som redovisas i betänkandet föreslår utskottet att regeringen låter kartlägga förhållandena på marknaden. Man bör därvid skapa sig en bild av marknadens och berörda arbetssökandes behov och önskemål och söka klarlägga i vilken omfattning dessa kan tillgodoses inom ramen för den nuvarande ordningen. Framkommer därvid behov av att ändra den nuvarande ordningen, bör det då klarläggas om detta i så fall kan ske inom ramen för den gällande lagstiftningen. I sammanhanget bör också nämnas att det även från lagtekniska utgångspunkter kan finnas skäl att se över 1935 års lag.

Från de utgångspunkter som jag här har redovisat har utskottet kommit fram till att riksdagen icke skall göra något annat ställningstagande med anledning av motionen än att ge regeringen till känna vad som anförts om behovet av kartläggning av de verkliga förhållandena på kontorsserviceområdet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

LARS ULANDER (s):

Herr talman! När man lyssnar till Sten Svensson får man den uppfattningen, och den tror jag är riktig, att meningen med motionen är inte enbart att slå sig in på skrivbyråverksamheten när det gäller att utöka antalet privata arbetsförmedlingar, utan det är att gå in på arbetsmarknaden i dess helhet. Annars skulle han naturligtvis inte ha tagit upp de problem som kan uppkomma när anställda tar ut lagstadgad ledighet för studier etc. Det gör ju det hela ännu allvarligare, och jag har hela tiden misstänkt att förslaget i motionen skulle vara en inkörsport för någonting annat.

Sten Svensson säger att det finns behov av privat arbetsförmedling. Ja, tills vidare förhåller det sig så. Men det är också därför sådan verksamhet tillåts

Torsdagen den
29 november 1979

*Kontorsservicefö-
retagens uppdrags-
verksamhet på
kunders kontor*

existera på tre områden, som AMS har tillsyn över. I förlängningen är naturligtvis kravet att arbetsförmedlingen skall se till att det finns folk som utför arbetsuppgifter på förctagen, så att det inte behöver ske i form av privata arbetsförmedlingar.

Jag tycker att Sten Svenssons tal, som blir intressant att läsa när det kommer i protokollet, visar vad motionärerna egentligen är ute efter, och det är oroande.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det förefaller som om Lars Ulander vill tolka in betydligt mer i mitt anförande än vad jag faktiskt har givit uttryck för. Det är ju på det sättet att skrivbyråverksamheten liksom artistförmedlingen redan har givits en särställning. Detta betyder då i sin tur att man har åstadkommit en avlastning för arbetsmarknadsverket, och enligt min mening bör man ju utnyttja arbetsförmedlingen på de områden där den fungerar mest effektivt. Nämnas kan exempelvis att arbetsförmedlingen har avstått från att förmedla lärare inom Stockholmsområdet. Där har i viss utsträckning de kommunala förvaltningarna själva fått svara för den uppgiften.

Vad beträffar lagstiftningen som sådan bör den enligt min uppfattning vara väl förankrad hos de berörda för att kunna vara effektiv. Det är viktigt att ha klart för sig hur de närmast berörda arbetstagarna ser på det här förhållandet. Det är bl. a. detta som utskottet anser att regeringen bör studera närmare. Bestämmelserna bör inte vara så utformade att de upplevs som alltför långt ifrån vad som kan ligga i det allmänna rättsmedvetandet.

Vad man har påtalat i motionen och som bör vara grunden för den angivna översynen är det förhållandet att avgränsningen av uppdragen vållar problem. Det är detta motionen tar upp, och det är detta som vi har att ta ställning till här i kammaren.

Skall man undvika att bryta mot lagen eller undvika att det uppstår tveksamhet om detta, tillgriper man i dag omständliga åtgärder till förfång för både kunder och anställda och för byråföretagen. Det upplevs, som det sägs i motionen, som en onödig byråkrati.

Byråerna måste då vägra att åta sig vissa uppdrag, t. ex. telefonist- och sekreterartjänst. Skälet härtill är exempelvis att antalet inkommande telefonsamtal inte kan anges i förväg. Man vet att ett brott mot lagbestämmelserna kan innebära fängelsestraff upp till sex månader, och för att inte löpa den risken måste man göra mycket omständliga, tidskrävande och kostnadskrävande avgränsningar.

Skall vi, herr talman, minska krångel och byråkrati och samtidigt skapa likvärdiga villkor för alla de företag som i dag har ansvar för ett stort antal anställda och som dessutom svarar mot ett uttalat marknadsbehov, både hos arbetssökande och hos andra företag, bör vi rimligen inta den ståndpunkten att undersöka de närmare förutsättningarna för detta.

LARS ULANDER (s):

Herr talman! Sten Svensson säger att jag vill tolka in mer i hans första inlägg än vad han har sagt. Det kan jag nu inte finna, därför att vad han säger är ju att

privat arbetsförmedling erbjuder en möjlighet att ta bort effekten av arbetstagarnas rätt till ledighet för olika ändamål, som riksdagen har ställt sig bakom.

Det betyder att det kan inte bara röra sig om kontorssidan. Samma förhållande gäller i fråga om byggnadsarbetare, verkstadsarbetare, varvsarbetare osv. Resonemanget om den grå arbetskraften där har vi väl fört tillräckligt mycket för att alla skall veta vad det i grunden innebär.

Vidare säger Sten Svensson att motionen har tillkommit i syfte att avlasta arbetsförmedlingarna. Det vore bättre om man lade ned jobb och pengar på att se till att arbetsförmedlingarna fick sådana resurser att de kunde ta över hela fältet och man slapp ha den dispensgivning som man har. Men det gör man inte – man går tvärtom in för att mjuka upp det hela.

Sten Svensson säger att lagstiftningen bör förankras hos de berörda. Men vilka är de berörda? Jag anser att det i första hand är TCO, men naturligtvis också övriga löntagarorganisationer. Hur det ligger till med förankringen visar sig däri att dessa bestämt går emot att man över huvud taget rör i dessa frågor.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Lars Ulander och jag kan säkert vara överens om värderingar beträffande den grå arbetskraften, men den handlar det inte om i detta fall. Den har inte nämnts i något sammanhang under detta ärendes beredning.

Här handlar det om de områden som redan i dag givits en särställning. Dit hör skrivbyråerna och dit hör artistförmedlingen.

Jag vill erinra Lars Ulander om att under beredningen av ärendet i utskottet hade man tillgång till ett uttalande från nordiska arbetsmarknadsutskottet, där LO haft en representant, Lars Eriksson. Utskottets uttalande har vi redovisat, och med hänvisning till vad Lars Ulander här gett uttryck för finns det anledning att särskilt citera några meningar.

”Arbetsgruppen har emellertid vid sina överväganden funnit att det också finns former av vad som normalt betraktas såsom uthyrning av arbetskraft som ligger mycket nära entreprenadverksamhet. Enligt arbetsgruppens uppfattning finns det inte anledning att förbjuda denna senare typ av uthyrning när den bedrivs så att olägenheter inte uppkommer. Det torde tvärtom vara så att en del av den verksamhet som går under beteckningen uthyrning av arbetskraft kan fylla en viktig funktion så länge den bedrivs seriöst. Till detta kommer att det här ofta är fråga om arbete som är svårt att få utfört på något annat ändamålsenligt sätt.”

Vidare säger man: ”Skrivbyråverksamheten synes också kunna erbjuda såväl arbetsgivare som arbetstagare vissa fördelar jämfört med den offentliga arbetsförmedlingen. Även om principiella hänsyn talar för att även denna typ av arbetskraft bör förmedlas genom den offentliga arbetsförmedlingens försorg, finns det enligt arbetsgruppens uppfattning på detta speciella område anledning att tillåta uthyrning av arbetskraft, så länge som rekryteringen av arbetskraft inte fullt ut kan tillgodose av den offentliga arbetsförmedlingen. Genom en sådan ordning kan man tillgodose ett behov hos såväl företagen som de arbetstagare som söker denna typ av anställning.”

Torsdagen den
29 november 1979

*Kontorsservicefö-
retagens uppdrags-
verksamhet på
kunders kontor*

Detta är ju ett talande bevis för att vi inom utskottet verkligen tagit fasta på synpunkter som utgår ifrån en seriös utredning och en översyn som täcker hela Norden och där de fackliga organisationerna varit representerade och medverkat till att åstadkomma detta uttalande.

LARS ULANDER (s):

Herr talman! Jag konstaterar att majoriteten har hängt upp sitt beslut på en mycket skör tråd som f. ö. redan är av. Man hänvisar till att ett nordiskt utskott med någon från LO haft en uppfattning, men man bryr sig inte ett dugg om att LO som organisation har sagt ifrån att man inte på något sätt är intresserad av någon utredning eller av någon annan lagstiftning än den vi har i denna fråga. Detta är ju betecknande. Man tar verkligen fasta på vaga bitar.

Men även i det nordiska sammanhanget och i den citerade utredningen kan man ta in de tre organisationer som i dag har rätt till denna verksamhet, nämligen Stockholms handelskammare, Kvinnliga kontoristföreningen och Västsvenska handelskammaren. Vi är ju överens om att dessa t. v. skall få hålla på med detta. Men slutsatsen för vår del är ändock – och det vill jag stryka under – att även denna dispens så snart som möjligt bör bytas ut mot en resurs för arbetsförmedlingen att ta över dessa bitar.

Grundförutsättningen måste vara att man inte skall kunna tjäna pengar på att förmedla arbetskraft. Den uppgiften måste vara en samhällets sak.

Vi kommer inte att bli överens. Därför tänker jag inte fortsätta denna debatt.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag vill påpeka att utskottet i sitt betänkande ändå uttalat att det inte bör komma i fråga att rubba våra åtaganden enligt ILO-konventionen på området. Jag har också i mitt anförande påpekat att man skall undersöka möjligheterna att åstadkomma förbättringar inom ramen för den nuvarande lagstiftningen.

Jag vill också peka på att detta är ett parallellfall till debatten om artistförmedlingen. Många hävdar ju, som Lars Ulander pekar på, att den i högre grad borde ägna sig åt förmedlingsverksamhet. Låt mig vidare påminna om att arbetsmarknadsstyrelsen för ett år sedan anmälde ett kontorsserviceföretag till åtal för olaga arbetsförmedlingsverksamhet. Åklagaren har dock för drygt en månad sedan meddelat att han efter gjorda utredningar måste avskrivna ärendet.

Vi kan konstatera att skrivbyråerna, till skillnad från de företag som vi nu diskuterar, åtagit sig ett fullständigt arbetsgivaransvar i vad gäller löner och andra anställningsförmåner och -villkor. Vi kan inte komma ifrån det förhållandet att dessa två företagstyper redan har givits en särställning. Inom ramen härför vill vi ordna förhållandena så lämpligt och med så små inslag av byråkrati som möjligt, så att de skall kunna bedriva en seriös verksamhet på

rimliga villkor och med en så fullständig konkurrensneutralitet som det går att upprätthålla.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Ulander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Ulander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 167

Nej – 160

§ 11 Medbestämmandefrågor m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:6 med anledning av motioner om medbestämmandefrågor m. m.

I detta betänkande behandlades

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:214 av Anton Fågelsbo (c),

1978/79:666 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 1) hemställts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till ändrad lydelse av 60 § medbestämmandelagen, innebärande att enskild arbetstagare ej i något fall kunde ådömas skadestånd med högre belopp än 200 kronor,

1978/79:796 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag som innebar att fackliga representanter och fackligt inbjudna experter gavs laglig rätt att undersöka arbetsmiljön inne på företagen samt ta del av alla tillgängliga uppgifter,

1978/79:1039 av Karl Hallgren m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med

Nr 40

Torsdagen den
29 november 1979

Medbestämmandefrågor m. m.

bifall till motionen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen om medbestämmande i arbetslivet, innebärande att strejkrätten skulle vara obegränsad och att endast arbetsgivare skulle kunna ådömas skadestånd,

1978/79:1531 av Sven Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m),

1978/79:1537 av Fritz Börjesson (c) och Rolf Clarkson (m),

1978/79:1544 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk),

1978/79:1560 av Eric Rejdnell m. fl. (fp, c, m),

1978/79:2050 av Bertil Lidgard m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen hemställde

1. att regeringen anmodade förhandlande myndigheter att på sätt som angivits i motionen redovisa och budgetera tiden för förhandlingar m. m. enligt medbestämmandelagen,

2. att regeringen föranstaltade om en allmän utvärdering av erfarenheterna av nämnda lag såvitt den gällde statens arbetstigare,

1978/79:2062 av Bo Siegbahn m. fl. (m), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade upphäva 38–40 §§ i lagen om medbestämmanderätt i arbetslivet, innebärande att facklig vetorätt vid entreprenadavtal avskaffades,

2. att riksdagen skulle – om yrkandet under 1 inte bifölls – hos regeringen anhålla att motionen överlämnades till den nya arbetsrättskommittén för beaktande,

1978/79:2069 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade att följande sociala målsättningar fördes in i lagen om medbestämmande i arbetslivet:

överordnade målsättningar vid reformering av arbetsrätten och arbetslivets villkor skulle vara trygghet i anställning, allas rätt till ett meningsfullt arbete, riskfri arbetsmiljö utan arbetshets, utslagning och monotoni, ekonomisk omfördelning mellan kapital och arbete samt alternativ samhällsnyttig produktion; frågan om ökad effektivitet skulle underordnas dessa övergripande målsättningar,

2. att riksdagen beslutade att vidta av motionärerna föreslagna förändringar i lagen om medbestämmande i arbetslivet, innebärande

a) att fackförening skulle ha obegränsad förhandlingsrätt i alla frågor och att arbetsköparen hade primär förhandlingsskyldighet i alla frågor innan ändring fick vidtas och därmed att 10–12 §§ ändrades,

b) att den lokala och centrala fackföreningen skulle ha obegränsad strejkrätt genom att fredsplikten utgick ur lagen, och därmed att 41 § ändrades samt att 42–45 §§ skulle utgå,

c) att facklig organisation skulle ha vetorätt mot arbetsköparens beslut i följande frågor:

- vid köp och försäljning samt vid förflyttning och nedläggning av företag och produktionsenheter
- vid anlitande av entreprenörer
- vid avsked och permitteringar
- vid rationaliseringar och mot utslagning
- i alla personalfrågor
- vid alla datafrågor och införande av robotteknik
- mot prestationslöner och meritvärderingssystem
- vid diskriminering av kvinnor och att därmed 38 § ändrades samt att 39 och 40 §§ skulle utgå,

d) att fackföreningen skulle ha rätt till insyn och kontroll utan att hindras av sekretess och därmed att 21 och 22 §§ skulle utgå,

e) att avtal kunde träffas om anställning, ledning och fördelning samt företagets verksamhet i övrigt på grundval av demokratiska rättigheter på arbetsplatsen och därmed att 32 § ändrades,

f) att endast arbetsköpare kunde ådömas skadestånd, och därmed att 54 § ändrades samt att 55–70 §§ skulle utgå,

g) att deltagande i strejk aldrig fick utgöra grund för uppsägning eller avskedande.

3. att 3 kap. skulle utgå ur lagen om offentlig anställning,

4. att riksdagen hemställde hos regeringen om förslag att lagen om medbestämmande i arbetslivet (MBL) och lagen om offentlig anställning tillfördes stadgande enligt motionärernas förslag, innebärande

- att facklig organisation skulle äga obegränsad rätt till politiska strejker och internationella fackliga solidaritetsaktioner,
- att lokal facklig organisation ägde rätt att på arbetsplatsen genomföra möten på betald arbetstid, bedriva forskning och ha fritt tillträde för sina fackliga förtroendemän och forskare,
- att anställda hos företag och myndigheter hade rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen,

5. att riksdagen skulle anta ändringar i MBL enligt vad motionärerna i motionen föreslagit,

1978/79:2070 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde förslag till lagstiftning innebärande

1. vetorätt för de anställdas lokala fackliga organisationer vid införande av datorsystem i arbetslivet,

2. rätt för lokal facklig organisation att för egna bearbetningar på arbetsköparens bekostnad utnyttja den dator som denne hade tillgång till,

3. rätt för lokal facklig organisation att på arbetsköparens bekostnad utnyttja arbetstagarkonsulter vid införande och förändring av datorsystem och för utredning av möjliga förändringar i redan befintliga datorsystem,

4. rätt för lokal facklig organisation till fullständig tillgång till underlag och utredningar som låg till grund för föreslagna och befintliga datorsystem,

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

dels en med anledning av proposition 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. väckt motion

1978/79:2467 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats

2. att riksdagen hemställde hos regeringen om förslag till förändring av gällande arbetsrättslagstiftning, innebärande

a) att strejkrätten för lokal och central facklig organisation lagfästes utan inskränkningar,

b) att den lokala fackliga organisationen gavs vetorätt i alla avgörande frågor på arbetsplatsen,

c) att facklig organisation skulle äga obegränsad rätt till politiska strejker och internationella fackliga solidaritetsaktioner,

d) att lokal facklig organisation ägde rätt att på arbetsplatsen genomföra möten på betald arbetstid, bedriva forskning och ha fritt tillträde för sina fackliga förtroendemän och forskare,

e) att anställda hos företag och myndigheter hade rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen,

f) att de anställdas lokala fackliga organisationer fick vetorätt vid införande av datorsystem i arbetslivet,

16. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag till avskaffande av kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol.

Utskottet hemställde

1. beträffande utvärdering av arbetsrättslagstiftningen att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:214,

2. beträffande allmän översyn av MBL m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1544,

3. beträffande utvärdering av MBL på det statliga området att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2050,

4. beträffande genomgripande förändringar av MBL, m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:796, 1978/79:1039, 1978/79:2069, 1978/79:2070 samt 1978/79:2467 yrkandena 2 och 16,

5. beträffande tidsfrist för begäran om centrala förhandlingar att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1531,

6. beträffande facklig vetorätt vid entreprenadavtal att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2062,

7. beträffande 200-kronorsregeln att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:666 yrkandet 1,

8. beträffande förbud mot stridsåtgärder i vissa fall att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1537,

9. beträffande lagstiftningens neutralitet i fråga om organisationstillhörighet att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1560.

Reservationer hade avgivits

1. *beträffande utvärdering av MBL på det statliga området* av Alf Wennerfors, Sten Svensson och Bengt Wittbom (samtliga m) som ansetts att utskottet

under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med anledning av motionen 1978/79:2050 yrkandet 1 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

b. avslå motionen 1978/79:2050 yrkandet 2.

2. *beträffande facklig vetorätt vid entreprenadavtal* av Alf Wennerfors, Sten Svensson och Bengt Wittbom (samtliga m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1978/79:2062 yrkandet 1,

b. med anledning av motionen 1978/79:2062 yrkandet 2 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. *beträffande 200-kronorsregeln* av Anna-Greta Leijon, Bernt Nilsson, Frida Berglund, Marianne Stålberg, Sune Johansson, Lahja Exner och Nils-Olof Grönhagen (samtliga s) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:666 yrkandet 1 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag skall i huvudsak ägna de minuter som jag begärt för mitt inlägg till frågan om skadestandsreglerna vid brott mot fredsplikten och det yrkande om ett högsta skadestånd om 200 kr. för enskild arbetstagarare som vi socialdemokrater framfört i reservation nr 3 till det nu aktuella betänkandet.

För tredje gången sedan medbestämmandelagen antogs av riksdagen 1976 yrkar vi socialdemokrater att skadeståndet skall maximeras till 200 kr. Och för tredje gången konstaterar vi att samtliga borgerliga partier avvisar vårt förslag och därigenom vill lämna fältet fritt för högre skadestånd samt att de därmed säger nej till att denna regel införs i medbestämmandelagen.

Vårt yrkande i reservation nr 3 sammanfaller med den uppfattning som löntagarnas organisationer har. Och vi tycker att det nu skulle ha gått upp ett ljus för de borgerliga utskotts företrädarna om att de, när de nu för tredje gången har gått emot detta löntagarkrav, nu definitivt har placerat sig på arbetsgivarsidan även i denna fråga. Löntagarna har hos dessa partier inte att vänta någon förståelse på det här området, lika litet som på andra områden.

Detta rimmar illa med de borgerliga partiernas försök till framtoning som löntagarvänliga.

Tukt- och förmaningsorden "det skall svida i skinnet", som uttalades av den nuvarande statsministern, då han förklarade sin inställning till skadestandsreglerna vid olovliga strejker, kvarstår som de borgerligas "höga visa" för att hålla efter alltmer pressade löntagargrupper.

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

Utskottsmajoriteten försöker i betänkandet att försvara sin inställning till skadeståndsreglerna med att peka på arbetsdomstolens skadeståndsstatistik. Man framhåller att AD endast i tre fall utdömt högre skadestånd än 200 kr.

Tvärtom anser vi socialdemokrater AD-statistiken vara ett dokument över att isen nu är bruten, och det finns ingen garanti för att skadestånden i framtiden ens kommer att stanna vid de nu tillämpade högre beloppen.

Arbetsdomstolens domar har prejudicerande karaktär, och därför kan man anta att de förseelser mot fredsplikten som av AD ansetts vara värda den bot om 300 eller 400 kr. som nu utdömts i skadestånd kommer att ges minst samma bötesbelopp i framtiden. Och det finns ingenting som säger att AD inte kan komma att gå ännu längre när det gäller bötesbelopp för andra förseelser.

Från socialdemokratin har vi av erfarenhet aldrig trott på böter och skadestånd som ett medel att komma till rätta med tvister mellan löntagare och arbetsgivare. Tvärtom vet vi att det genom lagregler och avtal, som jämställer arbetsmarknadens parter, kan skapas förutsättningar för den typ av fredlig arbetsmarknad som vårt land är beroende av för att hävda sig som industrination. Men 200 kr. har av organisationerna ansetts som ett rimligt symboliskt belopp, och därför ställer vi upp på detta.

Den medbestämmandelag som vi har i dag blev genom de borgerliga lottningsvinsterna om MBL 1976 inte den arbetsfredens vita duva som så många hade hoppats på, och ännu är det långt till fullständigt medbestämmande i avgörande frågor i arbetslivet, som de anställda måste få vara med och utforma lösningarna för om arbetsstrider i såväl lovlig som olovlig form skall kunna undvikas.

Vingsuset från MBL i borgerlig tappning ger inte löntagarna vinden i ryggen. utan det utgör i stället för löntagarna en ständig motvind, skapad av tagelvingar. Höga skadestånd av större volym än 200 kr. är slag mot en som redan ligger, och det kommer vi ifrån socialdemokratin aldrig att acceptera.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 3.

BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Med anledning av dagens behandling av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 6 och därav följande reservationer 1 och 2, finner jag skäl att här i kammaren ta upp några principiella synpunkter på den arbetsrättslagstiftning som under 1970-talet i snabb takt har förändrat mycket av villkor och förutsättningar ute i företagen och på arbetsmarknaden. Oavsett vad som sagts i den tidigare debatten i dessa frågor kan jag konstatera att riksdagen och arbetsmarknadens parter under stor enighet slutit upp kring principen om behovet av ett ökat inflytande och ansvar för de anställda i våra företag och offentliga institutioner. De anställdas kunskaper och initiativ måste tillvaratas på bästa tänkbara sätt. Samspelet mellan arbetsgivare och arbetstagare måste uppmuntras och stimuleras så att det resulterar i effektivt arbetande företag och arbetsplatser och också i ett för hela samhället

värdefullt gemensamt ansvarstagande.

Det arbetsrättsliga lagkomplexet MBL som sattes i sjön, gällande från 1977, är kanske en av de mest omfattande lagar, för direkt tillämpning dagligen i tusentals olika situationer ute i arbetslivet, som någonsin skapats i vårt land. Remissinstanserna var naturligt delade i olika intressegrupper. Arbetstagarparten ville gå längre än utredningsförslaget. Arbetsgivarparten redovisade en mer återhållsam uppfattning och menade att man i lagstiftningen borde ta mer hänsyn till de informella metoder och system som under tidens gång vuxit fram ute i företagen. Dessutom borde, enligt de senares åsikt, arbetsmarknadens parter lämnas större utrymme att inom ramen för den fria förhandlingsrätten reglera inflytandefrågorna. Efter beslut i den dåvarande lotteririksdagen antogs förslaget. Dock gjordes vissa förändringar under propositionsarbetet i kanslihuset. Förslaget förändrades också beroende på lottens utslag, och de förändringarna baserades på socialdemokratiska reservationer.

Lagstiftningen förutsätter att arbetsmarknadens parter genom avtal anpassar och, som det sägs, ytterligare utvecklar medbestämmandefrågorna inom de ramar som lagen ställer upp. Sådana förhandlingar pågår, och inom vissa avtalsområden har man redan träffat avtal. Många menar att det på det privata avtalsområdet drar ut långt på tiden innan man lyckas träffa ett avtal i medbestämmandefrågor. Vad "lång tid" är i detta sammanhang måste bedömas utifrån det faktum att dessa förhandlingar inte som tidigare rör relativt begränsade områden utan omfattar stora bitar av de dagliga relationerna mellan arbetsgivare, fack och anställda. Därför förvånar det knappast att det krävs ett ordentligt mått av tålmod innan ett hållbart avtal finns klart. Dessutom torde det vara på sin plats att konstatera att lagstiftningen på flera punkter skapar problem. Detta faktum påverkar inte förhandlingarna i positiv riktning, utan tenderar snarare att försvåra möjligheten till ett framgångsrikt resultat. Med framgångsrikt resultat menar jag ett avtal som på ett naturligt sätt omfattar och harmonierar med de krav och förutsättningar som en effektivt fungerande marknadsekonomi ger.

Helt naturligt kan man i efterhand konstatera att detta till sin betydelse och sina konsekvenser så omfattande lagkomplex inte, lika litet som något annat, i sin första prövade version på alla punkter kan betraktas som oklanderligt fungerande. Den erfarenhet av lagens tillämpning som finns att tillgå i dag visar att en vidare utveckling och anpassning till den mångfasetterade verklighet anställda och arbetsgivare lever i är nödvändig. Opinionen för en sådan anpassning växer sig allt starkare. Men beklagligtvis finns inte den självklara öppenheten från alla håll att diskutera utfallet av lagens praktiska tillämpning och de konsekvenser som på flera områden visat sig vara snarare negativa och verklighetsfrämmande än väl fungerande och problemfria. Vi måste som beslutsfattare och lagstiftare ta vårt ansvar och verkligen se till att vi stimulerar och också tar hänsyn till såväl olika involverade parter som de krav på förändringar som verkligheten ställer på denna lagstiftning.

Jag måste tyvärr konstatera att man från socialdemokratiskt håll är både sluten och negativ till alla de olika propåer till vidareutveckling och

Nr 40

Torsdagen den
29 november 1979

Medbestämmandefrågor m. m.

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

verklighetsanpassning som väckts i riksdagen och också utanför detta hus. Därför, herr talman, blev jag som ny i riksdagen inte särskilt överraskad när ifrågavarande motioner behandlades av arbetsmarknadsutskottet. Slutenheten och förenklingen av debatten är densamma här i riksdagen som i andra forum där socialdemokratiska representanter ger sin uppfattning till känna. Detta står i bjärt kontrast till den verklighet som redovisades i debatten som föregick riksdagens beslut i frågan, och för den som är intresserad av denna verklighet finns det möjlighet att gå tillbaka och förvissa sig om riktigheten i det som sagts från min sida.

Av vad jag här sagt framgår med stor tydlighet att jag i denna kammare och i vårt vidare arbete efterlyser en större öppenhet i samband med den fortsatta behandlingen av dessa frågor. Tiden för en mer systematisk och omfattande översyn av arbetsrättslagstiftningen rycker närmare. Viktiga delar av lagstiftningen måste på vissa punkter justeras för att på ett bättre sätt motsvara verkligheten och de krav som vårt öppna samhällssystem ställer.

Reservationerna 1 och 2 i anslutning till utskottets betänkande, herr talman, behandlar just två områden där åtgärder kan anses motiverade för att i någon mån anpassa lagstiftningen och dess praktiska hantering till vunna erfarenheter. Bertil Lidgard m. fl. yrkar i sin motion en översyn av MBL på det statliga avtalsområdet samt att staten som arbetsgivare genom ett effektivare budgeterings- och rapportsystem motverkar att förhandlings- och regelsystem växer ut för mycket och tenderar att bli mindre verkningsfulla. MBL som en naturlig del av den dagliga verksamheten skall självklart behandlas som en sådan. Det finns i dag behov av att hålla alla kostnader under kontroll, även dem som förorsakas av medbestämmandearbetet. En sådan kontroll skulle säkert motverka skapandet av ett ineffektivt och byråkratiskt förhandlingssystem till förmån för ett förbättrat samråd och större rörlighet. Därför, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 1 som framställts av mig och herrar Wennerfors och Svensson.

Reservation nr 2 är formulerad i anslutning till Bo Siegbahns m. fl. motion angående facklig vetorätt vid entreprenadavtal. 38–40 §§ i lagen om medbestämmande reglerar detta område, och man kan utan att göra sig skyldig till alltför stora överdrifter konstatera att de mycket generella formuleringar som ges till känna i lagtexten knappast svarar mot kravet på rättssäkerhet och enhetlig tillämpning. Många praktiska exempel både från arbetsdomstolen och från arbetslivet visar att detta lagrum skapat såväl en osäker rättssituation för arbetsgivaren som en i efterhand konstaterad oriktig hantering i fackliga sammanhang. Att motverka förekomsten av s. k. grå arbetskraft på arbetsmarknaden är en viktig uppgift – tidigare beslut i denna kammare, om vilka det rått stor enighet, visar detta – men att i svepande formuleringar som skapar oklarhet i tolkningen och dessutom på ett onödigt sätt sätter en som man kan tycka självklar rättssäkerhetssituation i tvivelsmål är inte bra. Motionärerna yrkar på ett avskaffande av de nyss nämnda paragraferna, och, om detta inte bifalls, att motionen överlämnas till den nya arbetsrättskommittén för beaktande. Eftersom denna kommitté är det forum som utsetts att löpande följa tillämpningen av MBL, ter det sig från reservanternas

utgångspunkt riktigt att yrka bifall till motionärernas yrkande, mom. 2.

Med detta som grund, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 2 i utskottets betänkande nr 6.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Dagens behandling av arbetsrättslagstiftningen står ju inte i någon som helst relation till de förväntningar på medbestämmandelagen som uttalades 1976. De uttalade förväntningarna har ju på intet sätt blivit uppfyllda. Ingen kan i dag säga att MBL är "den största reformen sedan den allmänna rösträtten", som den dåvarande statsministern Olof Palme uttryckte sig 1976.

Ingen vill heller sprida myten om att SAF:s § 32 är avskaffad. De här myterna har flera gånger blivit avlivade. Det diskuteras inte huruvida MBL blev vad MBL egentligen utlovades att bli. Det stora debattämnet är i stället 200-kronorsgränsen för strejkböter. Arbetsköparna och statsmakterna försöker avskräcka från socialt och ekonomiskt berättigade strejker med olika repressalier, bl. a. böter. Eftersom vpk inte vill ha något strejkförbud skall, enligt vår mening, strejkböter inte heller få förekomma. Naturligtvis är 200-kronorsgränsen bättre än inga gränser alls. För en gång skull tror jag att SAP har rätt när det i reservationen säger att det "finns anledning att tona ned skadeståndets roll vid olovliga konflikter".

Ur kapitalets och de borgerliga partiernas synvinkel är MBL en framgång. Hela den demokratiseringsdebatt som pågick i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet med krav på facklig makt på arbetsplatsen har nu kanaliserats in på samarbete på kapitalets villkor.

Men varför har vi då i dag ett betänkande från arbetsmarknadsutskottet, där i stort sett alla huvudfrågor läggs åt sidan? Sju socialdemokrater med förra biträdande arbetsmarknadsministern Anna-Greta Leijon i spetsen tiger om de uppenbara problem som MBL egentligen medför – eller rättare sagt bristen på makt för de arbetande på arbetsplatsen. Är MBL den största reformen sedan införandet av den allmänna rösträtten? Har § 32 avskaffats? Även socialdemokrater måste inse att svaret på dessa frågor är nej. Då frågar man sig: Har ni helt gett upp för högerkrafternas offensiv?

Tre år efter lagens antagande lägger, som en konsekvens av lagstiftningen, LO och PTK fram ett mycket dåligt förslag till avtal, långt ifrån det förslag som kom 1977. En av orsakerna är otvivelaktigt den dåliga lag som man har att arbeta med, en lag som på avgörande punkter måste ändras. Det är väl därför som nu LO och PTK förhandlar om ett avtal som är ett s. k. nollavtal, dvs. ett avtal som inte ger någonting utöver vad som bestäms i lagen.

Att i detta sammanhang hänvisa till de lotterivinster som de borgerliga gjorde 1976 är, enligt min mening, helt felaktigt. Dessa lotterivinster kan inte på något sätt få påverka grundinnehållet i ett vettigt MBL-avtal. Jag tycker att socialdemokraterna då skall peka på de lotterivinster som man skulle kunna förändra och därmed få ett vettigt MBL-avtal till stånd.

Redan 1976 gick vpk emot den mytbildning som skapades kring MBL och det samarbetsavtal som lagen avser att öppna väg för. De anställda skulle inte

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

få någon avgörande makt, fredsplikten skulle skärpas och de anställda och deras fackföreningar skulle bindas upp genom att man tvingar dem att ta ansvar för rationaliseringar och effektiviseringar i det kapitalistiska näringslivet, både i företag och i myndigheter. Vpk påpekade också att det är en illusion att tro att arbetslivet kan förnyas med de gamla klasslagarna från 1928 som grund, genom nya samarbetsavtal och genom anvisningar att man kan avskeda strejkande. Vi påvisade också att man enbart sopade Svenska arbetsgivareföreningens § 32 under mattan och fortsatte att hävda Svenska arbetsgivareföreningens ledningsmetoder och garantera kapitalets ledning över arbetslivet.

Visserligen ger MBL i dag – och det är dess positiva del – en utvidgad informations- och förhandlingsrätt. Och aktiva fackföreningar kan använda sig av de här instrumenten för att påverka den fackliga aktiviteten och nå vissa resultat i förhandlingarna. Men har man förhandlat färdigt med företagsledning eller myndigheter är det precis som före MBL – då är det § 32 och Svenska arbetsgivareföreningens stadgar som gäller.

Det visade sig också ganska snabbt att vi fick rätt i vår kritik. Det dröjde bara till 1977. Kriser kom i det kapitalistiska Sverige och världen, avskedanden, permitteringar, företagsnedläggelser skedde på löpande band, och snart kom opinionen på arbetsplatserna fram till att MBL:s rätta namn var Med bibehållen ledning för kapitalet. Det har funnits många namn på denna lag, Tutan t. ex. – Nu måste ju arbetsköparna signalera en åtgärd innan den vidtas.

Men med stöd av de här paragraferna och riksdagens uttalade målsättning har Svenska arbetsgivareföreningen varit på alerten under lång tid. Man har lagt fram system för att sy in fackföreningarna i företagets arbetsorganisation och beslutsprocess. Svenska arbetsgivareföreningen har sedan mitten av 1960-talet mycket aktivt påverkat den statliga forskningen och undervisningen i arbetslivsfrågor samt byggt upp egna expertresurser. Och SAF:s tekniska avdelning framstår i dag som drivkraften och motorn i den nya arbetsorganisation och de nya ledningsprinciper som nu växer fram på arbetsplatserna.

Utmärkande för 1970-talets utveckling inom arbetslivet är att de metoder för rationalisering, arbetsorganisation och arbetsledning som utarbetas inom industrin i allt snabbare takt nu också sprids till handeln, varulager och hela den offentliga sektorn – med hets och utslagning ur arbetslivet som följd.

Kapitalet leder och fördelar arbetet på ett nytt sätt genom decentralisering av stabsfunktionerna, genom att företagets ledningar inom givna ekonomiska ramar delegerar viss beslutanderätt till sina chefer på mellannivå och till arbetsledarna. Arbetsledarna på alla nivåer ligger som förut kvar under företagsledningen och myndigheten. De ”nya cheferna” skall inom givna ekonomiska ramar engagera de anställda till ökade insatser för rationalisering och effektivisering av verksamheten.

Det är de här principerna som ligger till grund för Svenska arbetsgivareföreningens ”nya fabriker”, som kommer att bli 1980-talets arbetsorganisation om ingenting görs. SAF:s ”nya fabriker” är inte främst ett projekt för nya

fabriksbyggen av typ Volvos Kalmarfabrik. Nej, det är projekt för att på sikt organisera om hela arbetslivet enligt nya styrnings- och kontrollsystem som SAF utarbetat.

Som en konsekvens av medbestämmandelagen ger LO:s och PTK:s senaste förslag helt fritt fram för SAF:s "nya fabriker" och ledningssystem att verka, och facket föreslår där ingen motåtgärd. Det finns många exempel på hur man bygger upp ett företag enligt principen om SAF:s "nya fabriker". Jag kan ta ett från den koncern där jag är anställd. Riksdagen har beslutat att anslå över 4 miljarder kronor för omstrukturering av handelsstålsindustrin och utfärdade samtidigt direktiv om företagsekonomisk lönsamhet inom fem år. Det betyder att en mängd anställda måste bort – minst 4 000. Följden blir att lokala fackföreningar slåss inbördes mellan olika orter om de jobb som blir kvar i en handelsstålsindustri som krymper utan att ersättningsjobb ordnas.

Arbetslivscentrum har varit inkopplat för att studera hur rationalisering och fackligt inflytande fungerar i SSAB. Dess dom är egentligen hård, sett ur facklig synvinkel:

Det blir inga resurser över (för facket) för det mer långsiktiga arbetet på att förändra systemet. När man valt att "spela med" finns det en risk att man engageras för att hjälpa företaget att hantera besvärliga problem, t. ex. nedläggningar. – Företagsledningen behåller initiativet genom att avgöra vilka frågor som skall behandlas och i vilket forum.

I denna med spelarroll ligger att facket i stor utsträckning inriktas på att lösa företagets problem. Nu hör företagsledningen på, och facken tvingas ta en mängd negativa beslut inom ramen för samrådet.

Så lyder domen av Arbetslivscentrum.

Den nya utveckling som SSAB – Domnarvet, Luleå och Oxelösund – genomgår, och som jag hoppas inte är obekant för någon i denna kammare, har fackföreningen ingen makt att motstå. Företagsledningen tar initiativ och driver troligtvis igenom sin vilja. Fackföreningen står där som en passiv åskådare utan att kunna ta någon som helst hjälp av medbestämmandelagen. Vetorätt mot nedläggningar, omplaceringar, rationaliseringar m. m. vore här en rimlig åtgärd för att hävda partsförhållandet på arbetsmarknaden. Men detta finns inte i medbestämmandelagen och kan inte med nuvarande styrkeförhållanden på arbetsplatserna tvingas fram i ett avtal.

Det som nu övervägs konkret, när man arbetar utifrån medbestämmandelagen, är att facket skall dra sig ur alla samarbetssystem. En del fack har redan vidtagit den åtgärden. Man vill i stället upprätta partsförhållandet, göra alla frågor till förhandlingsfrågor mellan parter. Och det är väl den enda vägen i dag, när man ser framför sig vilka krav som ställs i LO/PTK-förslaget och den framtida uppgörelse som man kan tänka sig.

De krav som förs fram på jobben gäller inte mer samråd och mer anpassning till medbestämmandelagen, utan makt till fackföreningen. På en så stor arbetsplats som ASEA i Ludvika kräver amn enhälligt vetorätt beträffande lönerformen, bort med ackorden, politiska rättigheter, veto mot kapitalutförsel och utlandsetableringar samt veto mot de teknologiska

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

förändringarna, t. ex. datoriseringen. Det är krav som i dag skulle hjälpa arbetarna framåt.

Just datoriseringen är en mycket viktig fråga. Den innebär omfattande förändringar i arbetslivet. Här ger medbestämmandelagen inte några möjligheter att ingripa mot utvecklingen. Inte heller några av de avtal som nu tecknats och som man refererar till i utskottsbetänkandet ger fackföreningen några maktbefogenheter så att man kan sätta någonting emot utvecklingen.

Datatekniken medför omfattande förändringar i arbetslivet. Den blir vad de som han hand om den gör den till. Och i dag är det kapitalet som styr över teknikens användning. Det betyder på många arbetsplatser ett helt nytt arbetsinnehåll, nya kontorsrutiner, verktygsmaskiner och industrirobotar som styrs via system av datorer. Produktionslinjer och hela produktionsprocesser styrs via data. Det kan bli omfördelningar av arbete mellan olika branscher och yrken.

Den positiva effekten av förändringarna är att man kan befrias från hälsofarliga, rutinbetonade och tröttande arbetsuppgifter. Men det går mot detaljstyrning, utarmade arbetsuppgifter och brist på sociala kontakter. Det är vad tekniken i dag används till, där datatekniken är en viktig del. Detta är till arbetsköparnas fördel.

Det har ställts krav från fackföreningarna. TCO och även LO har ställt krav på ökat inflytande över datatekniken.

Något som i dag skulle hjälpa fackföreningarna en hel del vore om det fanns någon form av vetorätt, en rätt att säga nej till införande av datorbaserade system eller utnyttjande av system som redan finns.

Därför har vi i vår motion 2070 krävt vetorätt för de anställdas lokala fackliga organisationer beträffande användningen av datorsystem. Vi har också krävt att de fackliga organisationerna skall kunna göra egna bearbetningar på arbetsköparnas bekostnad med hjälp av de datorer som finns, att de skall kunna utnyttja experthjälp i form av arbetskonsulter vid införande och förändringar av datorsystem samt att lokala fackliga organisationer skall få fullständig tillgång till underlag och utredningar som ligger till grund för förslag om datorsystem.

Detta är krav som skulle flytta fram positionerna för arbetarna, som i dag verkligen är trängda av den teknologiska utvecklingens snabba fram-marsch.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i stället sammanfattningsvis att den medbestämmandelag som vi antog 1976 skall utgå från att den skall gynna en självständig facklig kamp för att uppfylla sociala mål som ett meningsfullt arbete, en godtagbar fördelning av produktionsresultatet och en arbetsmiljö anpassad till människan. Dessa krav skall således stödjas i en lagstiftning, och grunden för denna skall vara demokratiska rättigheter på arbetsplatsen.

Av sådana rättigheter kan det finnas många, såsom fackets rätt att bedriva forskning på arbetsplatsen, fackets och forskares rätt till tillträde till arbetsplatsen, rätt till fackliga möten på arbetstid, rätt till politisk verksamhet,

fullständig informations- och förhandlingsrätt, lokal och central strejkrätt, vetorätt i avgörande frågor och även rätt till internationella solidaritetsaktioner.

De här förslagen upptog vänsterpartiet kommunisterna i sin partimotion år 1976. Vi föreslår även i dag att grunden för den arbetslagstiftning vi har i dag skall vara att hjälpa fackföreningarna mot den makt som kapitalet har.

Jag föreslår därför i anledning av vpk-motionerna i ett särskilt yrkande att riksdagen

1. bifaller motionerna 1978/79:796, 1978/79:2069 yrkandena 2–5 och 1978/79:2070,

2. med anledning av motionen 1978/79:2069 yrkandet 1 beslutar hos regeringen begära förslag innebärande att följande sociala målsättningar förs in i Lagen om medbestämmande i arbetslivet:

överordnade målsättningar vid reformering av arbetsrätten och arbetslivets villkor skall vara trygghet i anställning, allas rätt till ett meningsfullt arbete, riskfri arbetsmiljö utan arbetshets, utslagning och monoton, ekonomisk omfördelning mellan kapital och arbete samt alternativ samhällsnyttig produktion; frågan om ökad effektivitet skall underordnas dessa övergripande målsättningar.

3. förklarar motionerna 1978/79:1039 och 1978/79:2467 yrkandena 2 och 16 besvarade med vad som yrkats under 1 och 2 ovan.

Herr talman! Jag kan inte låta bli att göra en reflexion kring de förhandlingar som i dag pågår mellan SAF och LO/PTK. Det är ju nu tre år sedan vi stiftade medbestämmandelagen, men dessa tre år har gått utan att den har blivit den lag eller det avtal om medbestämmande som man sade att den skulle bli.

Vad är det som håller på att ske? Man kan fråga LO-ordföranden och riksdagsmannen Gunnar Nilsson om han är beredd att helt ge upp inför Svenska Arbetsgivareföreningen. Kravet på ändrade maktförhållanden på arbetsplatsen, som han talade om 1976, är ju som bortblåst i dag. Fanns det inget allvar i de orden?

När lagen skulle prövas i arbetslivet blev den, som jag sade tidigare, en besvikelse. Den höll inte måttet. Makten var hos kapitalet, och besvikelsen blev stor på arbetsplatserna. Men då rusade LO-ledning och fackförbund ut och sade: Vänta skall ni få se! När vi fått ett avtal, då får vi makt. Denna visa har nu upprepats i tre år. Men med tiden har den blivit allt svagare, och framför allt har talet om ändrade maktförhållanden mattats. Kulmen på denna utveckling är väl ändå det förslag som LO och PTK har i dag. Man skulle kunna tro att det vore direkt hämtat från Svenska Arbetsgivareföreningen – om det nu inte rent av *är* det.

Och varför vill man teckna ett avtal som inte flyttar fram positionerna? Efter tre år händer det att man lägger fram ett förslag som inte ger någon makt. Hur kan man så motståndslöst göra på det sättet? Ett undertecknande av det "medbestämmandeavtal" som nu föreligger är för arbetarrörelsen det största nederlaget hittills i historien. Ett sådant avtal kommer, om det blir verklighet, inte att ha den minsta förankring på arbetsplatserna. Det har inte

Nr 40

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

diskuterats på arbetsplatserna och det stämmer inte överens med löftena från 1976. Ett sådant avtal kan man inte ha.

Därför bör det i stället bli omfattande diskussioner på arbetsplatserna om hur makten i företagen skall förändras. Krav bör ställas på att medbestämmandelagen skall ändras. Vidare bör man mobilisera för att det på hösten 1982 skall företas allvarliga och genomgripande förändringar i arbetsrättslagstiftningen, så att vi får en lag som vi kan sluta riktiga avtal på.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Medbestämmandelagen har vid årsskiftet varit i kraft i tre år. Lagens främsta syfte är som bekant att främja kollektivavtal om medbestämmanderätt för de anställda. Sedan riksdagen för jämnt ett år sedan debatterade medbestämmandefrågor har det hänt en hel del på avtalsfronten. Vid det förra tillfället förelåg två medbestämmandeavtal, nämligen det för statstjänstemän i allmänhet, vilket var det första i sitt slag, och det därtill anslutande avtalet för riksdagens anställda. Sedan dess har tillkommit nya avtal: för de anställda vid statsföretagen, för de anställda inom Kooperativa förbundets avtalsområde, för bankanställda och för försäkringstjänstemännen. Fortfarande befinner sig dock ett medbestämmandeavtal för privatanställda inom det stora SAF/LO/PTK-området i förhandlingsskedet, och frågan om medbestämmande för de anställda i kommuner och hos landsting är under fortsatt utredning genom en särskild kommitté. Trots en stor tröghet i dessa frågor finns det tecken som tyder på att man nu står närmare en lösning på den allmänna arbetsmarknaden än tidigare.

Tillämpningen av lagen skall följas av nya arbetsrättskommittén men också genom forskningsinsatser. För det senare ändamålet finns det ett särskilt organ, arbetslivscentrum, med uppgift att utvärdera 1970-talets arbetsrättsreformer. Tyngdpunkten i den forskningsverksamheten ligger på medbestämmandefrågor.

I två av de tretton motioner om medbestämmandefrågor som utskottet behandlar i det föreliggande betänkandet begärs från skilda utgångspunkter en översyn av 1970-talets omfattande arbetsrättslagstiftning. Det gör t. ex. Anton Fågelsbo i sin motion 514. Utskottet hänvisar till att inte bara medbestämmandelagen utan även andra betydelsefulla lagar på det aktuella området följs av parlamentariskt sammansatta kommittéer och finner mot bl. a. den bakgrunden inte skäl att tillstyrka motionen. En motion av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, nr 1544, är inriktad på medbestämmandelagen, som av motionärerna anses vara så "skröplig" att den bör göras om från grunden. Utskottet har en helt annan syn på värdet av medbestämmandereformen och avstyrker även den motionen.

Också i en tredje motion, nr 2050, av Bertil Lidgard m. fl. begärs en utvärdering av medbestämmandelagen. Detta yrkande om utvärdering är begränsat till lagens tillämpning när det gäller statstjänstemännen. En sådan utvärdering skall enligt motionärerna kunna ge en viss ledning för hur medbestämmandefrågor kan och bör hanteras i framtiden.

Som jag framhöll inledningsvis är det lagens tanke att omfattningen av och

innehållet i de anställdas medinflytande skall regleras genom avtal. Den saken berörs inte av motionärerna. Men självfallet är det effekterna av avtalsregleringen som är det intressanta. Det är naturligtvis svårt att på förhand förutse dessa effekter. De avtalslutande parterna har observerat detta och förklarat sig beredda att ingående följa tillämpningen av avtalet och mot bakgrunden av vunna erfarenheter göra de ändringar som visar sig nödvändiga. Utskottet har också den uppfattningen att i första hand parterna bör ta hand om utvärderingen. Ett enhälligt utskott avvisar därför motionsyrkandet.

Motionen av Bertil Lidgard m. fl. innehåller också ett yrkande att man skall försöka ta reda på vilken tid som på den statliga sektorn går åt för förhandlingar och information enligt medbestämmandelagen. På den punkten är utskottet inte enigt. Yrkandet har avstyrkts av utskottets majoritet, medan Bertil Lidgards partikamrater i en reservation i princip ställer sig bakom yrkandet. Det är då värt att notera att uttryckssätten i den Lidgardska motionen har en underton av negativism när det gäller statsanställdas inflytande, en negativism som reservanterna gör sitt bästa för att tvätta bort.

Som jag redan har påpekat finns det ett medbestämmandeavtal på det statliga området. Detta är fortfarande ganska nytt och skall f. ö. efter hand kompletteras med lokala avtal. Säkerligen kan man inte undvika situationer där förhandlingsarbetet upplevs som tidsödande av både arbetsgivare och de fackliga representanterna. Självfallet är det angeläget att sådana situationer så långt som möjligt undviks genom att parterna eftersträvar att finna smidiga former och praktiska lösningar för förhandlingsarbetet. Detta är vad som har betonats av parterna vid förhandlingsuppställningen om medbestämmandeavtalet. Det är naturligt att det kan komma att ta viss tid innan det avtalsreglerade systemet har hunnit sätta sig. Eftersom systemet är nytt kan det vara svårt att i förväg mäta omfattningen av förhandlingsarbetet. Därtill kommer, som utskottet påpekar, att om man vill ha en rättvisande bild av medbestämmandesystemet, så bör man också mäta de vinster som systemet kan ge i form av bättre beslutsunderlag, ett smidigare genomförande av de beslut som fattas, osv. Utskottet har mot denna bakgrund avstyrkt motionen även i den del som jag nu har redovisat.

Från vpk-håll föreligger fem motioner, som enligt utskottets mening sammantagna har krav på genomgripande förändringar av medbestämmandelagen och därtill anknytande lagstiftning. Utgångspunkten för utskottets behandling är partimotionen 2069 som ställer krav på ändringar av medbestämmandelagen i grundläggande avseenden. Ett par andra frågor som framstår som särskilt väsentliga för vpk, nämligen den i princip obegränsade strejkrätten och slopandet av den skadeståndsskyldighet som kan uppkomma för arbetstagare och deras organisationer, tas också upp i motionen 1039 av Karl Hallgren m. fl. Båda motionerna utmynnar i konkreta lagförslag. Utan att göra någon större affär av den saken noterar jag att lagstiftningen i de aktuella delarna i vissa detaljer inte är helt likalydande. Flera av de krav på omarbetning av medbestämmandelagen som ställs i motionen 2069 återkom-

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

mer sedan i motionen 2467 som kommunisterna väckte med anledning av regeringens proposition om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. I motionerna 2070 och 796 slutligen utvecklar vpk frågor om datateknik och om tillträdesrätten till arbetsplatsen som i mer programmatisk form redan har behandlats i motionen 2069.

Kommunisterna var från början motståndare till medbestämmandelagen i det skick den förelades riksdagen på våren 1976, och det gör de ingen hemlighet av i motionen 2069. Däremot finner jag anledning notera att jag, när Lars-Ove Hagberg höll sitt anförande, för första gången hörde en kommunist här i kammaren tala om de positiva inslag som man kan hitta i medbestämmandelagen. Om det är början till en ny inriktning och en ny syn på detta från kommunisternas håll återstår att se – eller om det var en ensam svala. I allt väsentligt går yrkandena i motionen 2069 tillbaka på de krav på förändringar av arbetsrätten som vpk ställde vid lagstiftningens tillkomst. Enligt kommunisterna är det ingenting annat än en mytbildning att man med medbestämmandelagen har försökt öppna vägen för en förnyelse av arbetslivet, och fackföreningsrörelsen uppmanas rentav att säga nej till medbestämmandeavtal, innan man ändrar hela den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Riksdagen ville 1976 inte acceptera vpk:s tolkning av den betydelsefulla reform som medbestämmandelagen utgör. Det har riksdagen inte heller velat göra när vpk senare återkommit med samma krav. Det kan inte komma i fråga att nu riva upp denna reform, som är utgångspunkten för den utveckling med kompletterande avtal som har påbörjats.

Vpk har, som jag nyss nämnde, i motionen 2070 återkommit till frågan om datatekniken i arbetslivet. Där yrkar man att det skall bli facklig vetorätt mot införande av datorsystem. Härtill knyts vissa kompletterande yrkanden, bl. a. att de anställda skall ha rätt att anlita arbetstagarkonsulter i sådana frågor på arbetsgivarens bekostnad.

De av motionärerna aktualiserade frågorna om data- och robotteknik förtjänar all uppmärksamhet, och betydelsen av denna teknik kommer troligen att öka, antagligen i accelererande takt. Dessa frågor tilldrar sig i mycket hög grad de fackliga organisationernas intresse, och utskottet har därför räknat med att det kommer att avspegla sig i medbestämmandeavtalen. Så har också skett i några av de avtal som har kommit till stånd. Frågan om datateknikens effekter på sysselsättning och arbetsmiljö studeras vidare från mera långsiktiga utgångspunkter av en särskild utredning. I dess uppdrag ingår även att diskutera de anställdas möjligheter att hävda sitt medbestämmande.

Vpk har i partimotionen 2069 berört frågan om rätten till tillträde till arbetsplatser för arbetslivsforskare och för fackliga funktionärer som inte är anställda på företagen. Den frågan tas från en speciell aspekt upp i motionen 796. Det gäller här de anställdas möjligheter att den vägen få experthjälp för studier av arbetsmiljön. Vi i utskottet anser att man bör avvakta resultatet av pågående förhandlingar mellan SAF, LO och PTK på medbestämmandecområdet innan man tar ställning till frågan om lagreglering när det gäller rätten till tillträde till arbetsplatser.

Med hänvisning till de skäl jag nu sammanfattningsvis framfört avstyrker vi utskottets samtliga fem motioner från vpk.

Sven Andersson m. fl. återkommer i motionen 1531 med yrkande om visst tillägg till medbestämmandelagen. De förhandlingar som skall ske enligt lagen skall normalt bedrivas lokalt ute på arbetsplatserna. Om man då inte kan enas har arbetstagarparten rätt att begära centrala förhandlingar. Motionärerna vill att man skall precisera den tidsfrist som står till arbetstagarpartens förfogande för att påkalla centrala förhandlingar. Utskottet erinrar liksom i fjol om att begäran skall framställas utan dröjsmål och till att parterna avtalsvägen kan närmare ange den tidrymd som skall gälla. Med hänvisning till detta avstyrker vi motionen.

Även Bo Siegbahn m. fl. upprepar i motionen 2062 krav som framställdes förra året. Motionärerna vill liksom i fjol att den fackliga vetorätten vid entreprenadavtal skall slopas. Det skall ske genom att 38, 39 och 40 §§ medbestämmandelagen upphävs. Utskottet avstyrker liksom förra året detta yrkande. Samma krav restes f. ö. redan vid medbestämmandelagens tillkomst och avvisades redan då. På denna punkt är utskottet enigt.

Motionärerna begär i andra hand att motionen skall överlämnas till nya arbetsrättskommittén för beaktande. I den delen har motionärerna fått moderata samlingspartiets företrädare i utskottet med sig i en reservation till betänkandet. Utskottets majoritet finner för sin del att det ingår i nya arbetsrättskommitténs uppdrag att följa introduktionen och tillämpningen av medbestämmandelagen och föreslå de förändringar som kommittén finner påkallade. Kommittén har alltså möjlighet att utan särskilt initiativ från riksdagens sida ta upp problem av det slag motionärerna anser föreligga. Utskottets majoritet avstyrker därför motionen även i denna del.

I den socialdemokratiska reservationen, nr 3, ställer man sig bakom yrkandet i den socialdemokratiska partimotionen 666 om att den s. k. 200-kronorsregeln skall återinföras i medbestämmandelagen. Denna regel, som fanns i den tidigare kollektivavtalslagen, innebär som bekant att enskilda arbetstagare vid brott mot fredspliktsreglerna aldrig skall kunna ådömas skadestånd med högre belopp än 200 kr.

När riksdagen på våren 1976 på den här punkten gick emot det socialdemokratiska regeringsförslaget och beslöt att slopa 200-kronorsregeln innebar det inte att skadeståndsbeloppen vid olovliga konflikter skulle höjas generellt. Tvärtom förutsattes det att beloppen även i fortsättningen skulle hållas på en måttlig nivå. Såvitt utskottet kan finna har det också inträffat. Efter det att 200-kronorsregeln slopades har det vid arbetsdomstolen förekommit elva mål om olovliga strejker. I endast fyra av dessa mål har domstolen dömt ut högre skadestånd än 200 kr., i tre av målen med 300 kr. och i ett av målen med 400 kr. Man kan inte heller göra gällande att de nya reglerna har medfört att det tidigare maximibeloppet, 200 kr., har blivit något slags minimibelopp. Liksom tidigare har domstolen dömt ut skadestånd med lägre belopp än 200 kr. I den sammanställning som utskottet har gjort i betänkandet finns skadeståndsbelopp på ned till 75 kr. Skadestånden ligger fortfarande på en måttlig nivå, alltså även efter det att "isen är bruten" – för att tala med Sune Johansson.

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

Alla torde vara överens om att skadeståndets uppgift i huvudsak är att stryka under principen att avtal skall hållas och att det i första hand är andra åtgärder än sanktioner som har betydelse för att återställa arbetsfreden, när en olovlig konflikt brutit ut. I den socialdemokratiska reservationen till betänkandet pekar man särskilt på den nya regel som infördes och som ålägger parterna att när olovlig strejk har satts i gång omedelbart ta upp diskussioner och gemensamt verka för att konflikten skall lösas. Jag håller med om att detta var en betydelsefull nyhet i medbestämmandelagen, men samtidigt visar erfarenheten att överläggningar av detta slag inte alltid leder till att konflikterna biläggs. Med slopandet av 200-kronorsregeln har arbetsdomstolen fått möjlighet att göra skillnad mellan strejker som varit kortvariga och har fått ett så att säga "normalt" förlopp och konflikter där de strejkande först efter längre tid kan förmås gå tillbaka till arbetet eller där de strejkande tillgripit anmärkningsvärda åtgärder.

Herr talman! Utskottets majoritet har sammanfattningsvis inte kunnat finna att den praxis som har utvecklats i anslutning till medbestämmandelagens skadeståndsregler ger anledning att återinföra 200-kronorsregeln och avstyrker därför den socialdemokratiska motionen i denna fråga.

Utskottet har avslutningsvis behandlat två motioner som ytterst har anknytning till föreningsrätten.

Fritz Börjesson och Rolf Clarkson begär i motionen 1537 förbud mot stridsåtgärder i form av blockad för att framtvunga kollektivavtal av företag, trots att företagen inte har anställda som är fackligt organiserade eller rent av inte har några anställda alls, dvs. enmansföretag. Den här frågan prövades på sin tid av arbetsrättskommittén i samband med övervägandena om medbestämmandelagen. Liksom kommittén har utskottet inte kunnat övertygas om att man bör ta något initiativ i frågan, och motionen har därför avstyrkts av utskottet.

I motionen 1560 framförs önskemålet om att man i framtiden skall utforma arbetsrättsliga regler samt stödformer på det arbetsmarknads- och regionalpolitiska området så, att de gäller lika oavsett om arbetsgivare eller arbetstagare tillhör en avtalslutande organisation eller ej. Motionärerna anför till stöd för yrkandet vissa exempel. Utskottet har gått igenom dessa exempel och bl. a. på grundval av den genomgången kommit fram till att man inte bör föreslå någon åtgärd med anledning av motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Elver Jonsson är en nöjd försvarare av medbestämmandelagen. Positionerna har förändrats under åren. När socialdemokraterna med buller och bång genomdrev medbestämmandelagen var de borgerliga till viss del motståndare till den. Men vartefter tiden har gått och de har sett effekterna av lagen blir de alltmer nöjda. Det tycker jag Elver Jonsson är ett utmärkt exempel på.

Men anledningen till lagen 1976 – och det är det vi egentligen borde

diskutera – var att den ena parten på arbetsmarknaden var helt underlägsen den andra. Utgångspunkten var en debatt om hur man skulle få till stånd mera jämbördiga förhållanden. Det är också utgångspunkten för vänsterpartiet kommunisternas förslag. Därför går de också stick i stäv med vad Elver Jonsson föreslår.

Jag beklagar att socialdemokratin har hamnat i samma fälla. Debatten om makten på arbetsplatserna, som var som hetast mellan 1960 och 1970, tycks nu helt vara över.

Vad jag sade om de positiva inslagen i medbestämmandelagen är inte någon enstaka svala, Elver Jonsson. Redan 1976 sade vi att den utvidgade förhandlingsrätten och informationsrätten var framgångar. Men, när man har förhandlat färdigt är det fortfarande kapitalets makt som råder. I dag har arbetsköparna mer och mer kommit underfund med gången: Man skriver slutprotokoll, man går till central förhandling, man skriver slutprotokoll från den centrala förhandlingen, och sedan har arbetsköparna beslutanderätten. Det är dagens verklighet, och man utformar sin strategi efter det. Vinsten med detta för fackföreningarna är att man inte blir uppknuten utan kan hävda sitt partsförhållande.

När det gäller datatekniken får vi, som vanligt när man ställer ett konkret positivt förslag, höra att det är värt all uppmärksamhet och allt intresse. Men det hjälper inte dem som drabbas av datateknik och robotteknik. Vad hjälper dem all uppmärksamhet och allt intresse från Elver Jonsson och utskottet, när kapitalet varje dag använder sig av den tekniken, slår ut människor, förstör arbetsmiljöer och utarmar arbetets innehåll? Men jag förstår att Elver Jonsson är nöjd med den utvecklingen. Det är helt i SAF:s intresse att det är så.

När det gäller vad vi sagt om arbetslivsforskare och andra moment i våra förslag använder man en raffinerad metod för att bevisa att man ingenting skall göra i stället för att säga: Vi är inte intresserade av det här. Man säger att vi har en medbestämmandelag. Den är full med brister. Nu skall vi vänta på avtalet, och avtalet är avhängigt av vilken lag vi i dag har. Eftersom vi inte har någon bra lag så vill utskottet inte heller göra någonting. Det bevisar väl att man egentligen borde säga: Vi är inte intresserade av att göra någonting i den här frågan.

BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! I både statliga och kommunala sammanhang har man – det är i alla fall min erfarenhet, och jag tror att många håller med mig om detta – sett en tendens till att överdriva tillämpningen och hanteringen av medbestämmandelagen, i varje fall om man jämför vad som sker inom den sektorn med hanteringen av medbestämmandelagen ute i företagen, där man kanske har kravet på sig att vara rörligare och där kostnadskraven hela tiden hänger över de anställda och företagen. Misstanken om och erfarenheten av att det är så, i varje fall på en del håll, tycker jag är grund nog för att redan nu konstatera att det är dags att även börja titta på tidsåtgång, kostnader och annat när det gäller MBL-tillämpningen inom den statliga sektorn.

Som jag upplever det framkommer inte någon negativism i motionen, och inte heller försöker reservanterna tvätta bort någon dylik. Däremot skulle jag vilja påstå att i motionen framkommer en grad av realism, som också vi reservanter vill understödja. Realismen innebär att vi inser nödvändigheten av att hålla också dessa kostnader under kontroll och att se till att vi får ett effektivt och för både anställda och arbetsgivare väl fungerande MBL-arbete inom den statliga sektorn. Dessutom har vi både på kommunalt och på statligt håll kravet hängande över oss att hålla i pengarna, eftersom vi vet hur begränsade resurserna är i framtiden.

När det gäller den fackliga vetorätten kan jag bara konstatera två saker. Den första är att i arbetsdomstolen har behandlats mål, där skadeståndskraven från facket inte har stått i någon som helst proportion till arbetsdomstolens domar. Den andra saken är att arbetsgivarens rättsstatus är osäker. Den osäkerheten för arbetsgivaren kan hindra att entreprenöravtal ingås, avtal som egentligen under naturliga omständigheter skulle ha ingåtts. Det kan finnas entreprenörer som inte vet att de är bojkottade. Bara misstanken – och till viss del kunskapen – om att det är på detta sätt borde vara skäl nog för kammaren att göra arbetsrättskommittén uppmärksam på att dessa problem finns och att man borde se närmare på dem.

SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! I sitt inlägg, som var avsett såsom ett genmäle mot vad jag tidigare hade sagt angående vår reservation nr 3, framhöll Elver Jonsson att det inte skulle finnas någon anledning att över huvud taget diskutera införande av en lagstiftning, som begränsade skadeståndet till högst 200 kr. Han menade att arbetsdomstolens hittillsvarande domar visade att skadeståndet fortfarande låg på en nivå, som innebar att det inte hade skett några större justeringar uppåt.

Det är emellertid inte fråga om beloppen i detta avseende utan om principen. Under många år har principen varit ett skadestånd på 200 kr. Arbetsdomstolen har nu visat att den har gått ifrån den principen. Detta sammanfaller delvis med kraven från arbetsgivarhåll under många år på en s. k. kostnadsanpassning eller verklighetsanpassning av bötesbeloppen med hänsyn till penningvärdets försämring sedan det år då beloppen fastställdes. Vi anser därför att det har blivit en öppning här. Det finns nu inga garantier längre. Om vi om något år ser på statistiken över vilka böter som arbetsdomstolen har utdömt, kan vi kanske utläsa högre belopp. Därmed har man brutit isen, och därmed har man öppnat möjligheten till skadestånd.

Vi socialdemokrater håller fast vid den principen att man inte skall tro att man kan lösa tvister på arbetsmarknaden genom straff eller böter. Som jag sade i mitt tidigare inlägg sker det bäst genom att man åstadkommer sådana lagar och avtal som medför jämställdhet mellan parterna på arbetsmarknaden.

Lars-Ove Hagberg tog i sina inlägg upp mitt och socialdemokratins inställning till medbestämmandelagen. Han tyckte att vi nu är ovanligt tysta när det gäller hela MBL-biten. Ja, det beror ju på att vi anser oss ha anledning

att avvakta de avtal som nu är på gång eller som man i varje fall håller på att förhandla om mellan arbetsmarknadens parter. Vi socialdemokrater har inte haft för vana att göra elefantinhopp i förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter annat än när löntagarna så har begärt. Visar det sig att man inte får ett avtal av den typ som LO vill ha, kommer man till oss och begär medverkan. Då är vi socialdemokrater beredda att ställa upp.

ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Bengt Wittbom säger att reservation 1 ligger nära motionen och att det inte finns någon spänning dem emellan. Då kan jag väl säga att den reservationen har fog för sig.

Däremot är jag litet överraskad över att reservation 2 existerar. I den motion som den reservationen svarar mot var ju huvudyrkandet att vi skulle slopa §§ 38–40 i medbestämmandelagen, och det kravet har moderaterna i utskottet varit med om att *avstycka*. Nu vill m-reservanterna överlämna motionen till nya arbetsrättskommittén, men det är ju redan gjort i och med att kommittén har det uppdrag som det talas om i motionen.

Skulle riksdagen sända över motionen till kommittén, så är det klart att det skulle vara ett uttryck för sympati för de tankegångar som finns i motionen, och vi har inte varit beredda vare sig att ställa oss bakom de påståenden som görs i motionen eller ens garantera att de är riktiga.

Kommunisterna tycker att jag är litet för förnöjd. Det är möjligt, men intressant är då – och det tycker jag är positivt – att Lars-Ove Hagberg, vad jag förstår som förste kommunist, ändå säger sig vara nöjd med ett och annat i MBL. Det är åtminstone för mig en nyhet, och jag hoppas att det framsteget skall följas av flera.

Men ändå går det en klar skiljelinje mellan kommunisterna och de andra partierna, eftersom kommunisterna inte accepterar sanktioner i någon form.

Med anledning av den övriga kritiken mot utskottets hantering av vpk-motionerna skulle jag bara vilja påminna om att i januari i år väcktes motion nr 2069 med yrkanden om långtgående förändringar i MBL. När regeringen sedan på våren kom med sin proposition om åtgärder mot krångel och byråkrati, väckte vpk motionen 2467 med anledning av den propositionen. I den nya motionen upprepas de krav som ställdes i januarimotionen. Resultatet är att riksdagen har att ta ställning till två motioner med samma krav från samma parti. Är det att minska krånglet?

Men det räcker inte. I vpk:s antikrångelmotion lade man faktiskt till ett nytt yrkande, som utskottet taktfullt har avstyrkt utan kommentarer. Jag tänkte gå förbi det med tystnad också här i debatten, men eftersom jag blivit så pass mycket apostroferad vill jag påminna om vad vpk yrkat. Jag citerar ordagrant: "att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till avskaffande av kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol".

Men dessa lagar är ju redan upphävda. Kollektivavtalslagen försvann i och med att MBL trädde i kraft, och lagen om arbetsdomstol upphävdes redan 1974 i samband med att vi fick en ny lag om rättegång vid arbetstvister. Jag

tror, Lars-Ove Hagberg, att det kan vara skäl i att överväga en del saker och kanske rent av utreda dem innan man här i riksdagen snabbt är beredd till yrkanden om ingrepp i lagstiftningen.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg är nöjd, säger Elver Jonsson. Ja, till en viss del. Men om Elver Jonsson 1976, 1977 och 1978 hade lyssnat till riksdagens debatter med båda öronen, så hade han hört samma förnöjsamhet uttryckas i fråga om samma avsnitt av medbestämmandelagen, så det är ingenting nytt. Vi gör samma värdering och samma analys av lagen som tidigare. Det finns en enda bit i lagen som facket i dag kan utnyttja till något positivt. Det sade vi redan 1976, och det står än mera klart i dag.

Åtgärder mot krångel och byråkrati var folkpartiregeringens stora slagnummer, men jag har inte hört att man inte skulle få motionera om det man har motionerat om tidigare.

Annars kan jag väl säga om krångel och byråkrati: Vad är arbetsdomstolen och vad är alla dessa regler som staten sätter upp i avsikt att begränsa facklig aktivitet annat än en stor byråkratisk svulst i det här samhället?

Till Sune Johansson vill jag säga att nog är ni väldigt tysta i den här frågan. Jag kan bara jämföra med vilket buller och bång det var 1975 och 1976. Ställer du dig inte bakom din partiordförande, som sade att MBL var den största reformen sedan rösträtten? I dag kan väl inte Sune Johansson hålla med om att det är så.

Sedan använde Sune Johansson samma argumentation som Elver Jonsson. Men han borde väl med sin fackliga erfarenhet veta att dagens lagstiftning ju inte hjälper fackföreningarna till ett bra avtal. Sune Johansson och SAP vill sitta och vänta på vad det blir för avtal i stället för att säga vilken lagstiftning vi borde ha för att kunna träffa ett bra avtal. De vänder upp och ned på verkligheten.

Det finns fackliga representanter som under de senaste åren och inte minst i valrörelsen har sagt att man borde förbättra lagen. Om SAP vann valet, sade man, skulle lagen ändras.

Har SAP nu lagt ned dessa frågor? Eller skall ingen inför 1982 få veta vad socialdemokraterna tänker göra om de borgerliga eventuellt kommer i minoritet?

Detta betänkande om MBL innehåller ju stora frågor. Men här använder Sune Johansson fem minuter och talar bara om 200 kr. i strejkböter och i övrigt inte ett dugg om en lag som i dag inte ger ett enda framsteg mot medbestämmande. Han har inte sagt någonting om de förbättringar som man har utlovat. När de fackligt verksamma ute på arbetsplatserna har sagt att lagen inte räcker till, har man tröstat dem med att de skulle vänta på avtalet. Och nu väntar man på ett avtal som inte blir någonting, om man får tro det förslag som LO och PTK i dag lagt fram.

SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har tidigare deklarerat att vi är beredda att vänta och se vad parterna kommer fram till eller inte kommer fram till när det gäller medbestämmandeavtal framöver.

Det är väl inte första gången vi har sett att vpk har förmågan att plocka ut bitar, som egentligen ligger inom den fackliga intressesfären, och sedan köra fram dem här i riksdagen och förorda lagstiftning innan man vet om arbetsmarknadens parter i stället skulle kunna välja avtalsvägen.

Trots allt vet vi att avtalsvägen i många fall är mjukare och en kanske mer tillämplig linje när det gäller de överenskommelser vi behöver ha på arbetsmarknaden.

Där vi under valrörelsen gett utfästelser om förändringar i medbestämmandelagen har det skett under hägnet att vi först velat avvakta vad man kommer fram till i de pågående medbestämmandeförhandlingarna. Jag tycker inte jag behöver ge någon närmare förklaring av socialdemokratins ställning i dag när det gäller medbestämmandelagen.

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Ja – nu är jag här igen. I våras – i maj månad – sjöng jag min politiska svanesång, trodde jag. Den politiska situationen och framför allt min placering på valsedeln ingav inga förhoppningar för min del.

Men valet gick bra – mycket bra för det parti jag representerar. Moderaterna har bevisligen väljarnas förtroende, och valvinden blåste så starkt att jag kom tillbaka.

Det vore fel, herr talman, att förneka att jag trivs.

Mitt politiska arbetsfält har under de senaste åren varit arbetsmarknadspolitiken. Därför tycker jag det passar utmärkt att jag nu håller mitt tredje jungfrutal just under denna rubrik.

I det betänkande som vi nu behandlar, arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 6, är den s. k. 200-kronorsregeln uppe till diskussion. Vi känner alla till vad frågan gäller, så jag behöver inte gå in på regelns konstruktion etc. Socialdemokraterna återkommer med sitt krav på att 200-kronorsregeln skall införas i MBL. Man har två gånger tidigare framfört samma krav, 1977 och 1978, men utan framgång.

Jag tror att det är viktigt att understryka den enighet som råder om att det i första hand är andra åtgärder än utdömmande av skadestånd som har betydelse för att återställa arbetsfreden när en olovlig konflikt brutit ut. Denna vår gemensamma syn har också satts på pränt i betänkandet. Skadeståndets huvudsakliga uppgift är att stryka under principen att avtal skall hållas. Vad vi är oeniga om är om vi skall bibehålla det gamla skadeståndstaket vid 200 kr. eller inte. Socialdemokraterna vill tydligen för all framtid permanenta ett belopp som är 50 år gammalt.

Under praktiskt taget ett halvt sekel har socialdemokraterna haft ansvaret för inflationstakten i det här landet. År 1928 sattes ett skadeståndstak vid 200 kr. Jag har i dag via riksdagens upplysningstjänst tagit reda på att detta belopp i dagens penningvärde har vuxit till 1 538 kr. När man den 22 juni 1928

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

fastställde 200 kr. som en övre gräns menade man naturligtvis att beloppet skulle stå i viss proportion till den skada som en arbetstagarare då kunde vålla i en olovlig konflikt.

Det är egentligen rätt fantastiskt att förståndiga socialdemokrater – och det finns flera sådana i arbetsmarknadsutskottet, av vilka Sune Johansson är en – orkar driva sin orcalistiska linje. Vi är ju eniga om principen, nämligen att det gäller att justera en orcalistisk gräns. Om vi skulle vara principfasta – vilket ingen av ledamöterna i arbetsmarknadsutskottet och inte heller några andra ledamöter av kammaren vidhåller att vi skall vara – borde beloppet 1 538 kr. vara det tak som skulle tillämpas i dag.

Sune Johansson framhöll som försvar för sin uppfattning att han var förvånad över att det inte hade gått upp ett ljus för de borgerliga ledamöterna så att de kunde förstå vad saken gäller. Men det är ju inte så – det är Sune Johansson och hans meningsfränder som famlar i mörkret utan att kunna se och vägledas av det borgerliga ljuset. Det viktiga på denna punkt är nämligen att skadestånd utdöms vid olovliga strejker, där arbetare saboterar en uppgörelse som godkänts av facket.

Självfallet är det oundvikligt att se i facit över hur skadestandsfrågorna har tacklats under tiden efter det att 200-kronorsregeln avskaffades. Utskottets ordförande har åbcropat en tablå som är intagen i utskottets betänkande. Av den framgår att man endast vid ett fåtal tillfällen överskridit 200-kronorsgränsen. Jag skall inte gå närmare in på detta. Det socialdemokratiska agerandet kan dock upplevas som ett uttryck för att man på det hållet har mycket dåligt på fötterna i det här fallet. Då fryser man, blir på dåligt humör och tappar omdömet – och det är vad man har gjort.

Majoritetens inställning i denna fråga är både balanserad och förnuftig och borde få stöd av riksdagsmän även på den socialistiska sidan, om de tänker sig för.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan på denna punkt och i övrigt till de reservationer som moderaterna har fogat till betänkandet.

SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Filip Fridolfsson visar att han, trots sin mjuka framtoning, i grunden har ganska hårda mörkblå fjädrar i sin svaneskrud när han vill att skadeståndet skall ligga på en mycket högre nivå än 200 kr.

När vi, Filip Fridolfsson, här i riksdagen 1976 fattade beslut om MBL avsåg vi att lagstiftningen skulle få en sådan karaktär som skulle skapa större öppningar i samarbetet mellan parterna på arbetsmarknaden. Hade man den grundinställningen, behövde man över huvud taget inte tänka på stora bötesbelopp eller annat. Men jag vill påstå att ni moderater aldrig har haft denna inställning att försöka skapa bredare öppningar mellan parterna på arbetsmarknaden, utan i grunden företräder ni givetvis de konservativa arbetsgivarintressena, som vill att all makt skall ligga hos arbetsgivaren. Det är klart att det i så fall är svårt att förstå vår inställning att vi i förekommande fall vill ha ett symboliskt skadestånd med ett maximibelopp på 200 kr.

Det är vår grundinställning, och Filip Fridolfsson och jag kan naturligtvis

aldrig bli ense om den. Men jag ville ändå deklarerat min uppfattning i detta mitt genmäle till Filip Fridolfsson.

FILIP FRIDOLFSSON (m) replik:

Herr talman! Sune Johanssons grundinställning är min grundinställning. Om Sune Johansson hade lyssnat på vad jag sade, hade han hört att jag inte en sekund pläderade för att man skall skriva upp de 200 kronorna till den nivå som motsvarar penningvärdeförsämringen. Penningvärdeförsämringen har ju urholkat denna summa så att man i dag hamnar på nivån 1 538 kr. Jag vill bara belysa dels den penningvärdeförsämring som Sune Johanssons parti till huvudsaklig del är ansvarigt för, dels hur orimligt beloppet 200 kr. är i dagens situation. Men jag och moderata samlingspartiet är icke – och kommer icke att vara det i framtiden – inne på den linjen att man skall skriva upp talet 200 kr. till vad det skulle vara i dagens penningvärde.

Man kan också bevisa att arbetsdomstolen – där f. ö. fackliga representanter sitter med – när den har dömt ut vissa skadeståndsbelopp, totalt 11 stycken, inte har kommit till några svindlande belopp. Man ligger under 200 kr. i många domar.

Sune Johansson! Vi sitter i samma båt när det gäller grundinställningen till skadeståndsfrågor. Vi skiljer oss åt på en liten punkt, och där är vi moderater överens med de borgerliga partierna.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Vpk-motionerna som behandlas i betänkandet berör viktiga områden i samhällslivet. De visar vägen för en reformering av arbetsrätten och arbetslivets villkor. Det gäller trygghet i anställningen, allas rätt till ett meningsfullt arbete. Det gäller riskfri arbetsmiljö utan arbetshets, utslagning och monoton.

Utskottet säger i sitt betänkande att de frågor som motionerna tar upp har varit föremål för tidigare behandling i riksdagen i både utskott och kammaren. Detta är väl också det enda vi kan vara överens om. Men det kan ju inte tas som något argument eller något bevis för att en reformering på detta område icke skulle vara nödvändig.

De här motionerna tar upp en hel rad konkreta krav, som genomförda skulle stärka den ställning som människorna ute på de olika arbetsplatserna befinner sig i. Det skulle innebära att lönearbetarna lagstiftningsvägen flyttade fram sina positioner i den ständigt pågående kampen mellan arbete och kapital. Eftersom dessa krav förut har blivit behandlade i riksdagen, och då även därtill hörande skäl och argument redovisats, ämnar jag icke upprepa dessa utan kommer att redogöra för en del av den verklighet som kraven utgår ifrån.

Jag kommer att ta upp tre konkreta frågor som berörs av MBL-lagen samt annan arbetsrättslig lagstiftning. Det är ingen större svårighet att fylla dessa frågor med verklighet, och det är detta jag kommer att göra. Jag har tagit exemplen från skogsbruket, inte för att jag tror att det i någon större utsträckning har någon särställning då det gäller arbetarnas villkor, utan för

Nr 40

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

att jag varit verksam inom denna yrkeskår i 25 år. Det är således egna erfarenheter jag här har tillfälle att använda.

Motionerna tar upp frågor som obegränsad förhandlingsrätt i alla frågor, obegränsad strejkrätt genom att fredsplikten utgår ur lagen osv. Jag utgår ifrån att de flesta av ledamöterna kommer ihåg den stora strejk som utbröt bland skogsarbetarna 1975. Bakgrunden var det hänsynslösa uppdrivandet av arbetstempot, ett ackordsystem som också skapade stora orättvisor skogsarbetarna emellan. Skogsarbetarstrejken blev den största arbetskonflikten i Sverige sedan 1945. Konflikten uppstod inom en arbetargrupp, som alltid utsatts för en exploatering och utsugning som torde sakna motsvarighet någonstans i Sverige.

Den bild man fick via studium av olycksfallsstatistik, kännedom om utslagning, övergång till AMS-arbete, omskolning och förtidspensionering var bara en sida. Den andra sidan var den ännu aktive skogsarbetarens situation. Av honom krävs förmåga att i högt uppdrivet arbetstempo utföra ett tungt arbete, ibland i stekande sol, ibland i bitande kyla. Hans slit och idoga arbete har ofta resulterat i att han före 50-årsåldern slagits ut.

Låt mig återge vad dessa arbetare uttalade i denna situation:

Vi skogsarbetare står nu måhända inför den största konflikten vi någonsin haft med våra arbetsgivare, och vi ämnar kämpa till det yttersta för våra krav, främst då månadslön utan meritvärdering. Vi har otaliga gånger framfört detta vårt krav, och vi har använt alla metoder som står till buds inom ramen för fackligt arbete, utom strejk, för att bli hörsammade. Om och när vi gör det, är det inte för strejkens egen skull, ej heller i desperation eller i ett behov av att ytterligare demonstrera vårt missnöje.

Detta är ett bland många exempel på de konflikter som uppstår ute på arbetsplatserna. Till bilden hör också de hotelser om disciplinstraff som framfördes, men som man denna gång icke tordes genomföra. Endast svartlistning tillgreps. Exemplet visar också att strejken som påtryckningsmedel endast tillgrips som sista utväg och att arbetarna visar ett stort ansvar. Vidare visar det att talet om jämställda parter på arbetsmarknaden icke är i överensstämmelse med verkligheten och att arbetsgivarna har ett avgörande övertag genom att de ensidigt kan ändra villkoren för arbetarna.

Jag rekommenderar kammarens ledamöter att fråga dessa skogsarbetare om deras syn på strejkens betydelse som påtryckningsmedel både när det gäller löneformen och när det gäller det ekonomiska innehållet. Passa då på att också fråga dem om de tror att problemen hade gått att lösa på annat sätt! Jag är helt säker på att de har en annan uppfattning om strejkrätten än utskottet.

Herr talman! Vi har också krävt att facklig organisation skall ha vetorätt mot arbetsgivarens beslut i en mängd andra frågor. Två sådana frågor gäller rationalisering och anlitande av entreprenörer. Jag vill också här peka på två konkreta exempel.

Inom skogsbruket har skett en våldsam rationalisering och mekanisering under det senaste årtiondet. Det kanske bör påpekas att skogsarbetarna i princip icke är emot att tekniken används för att underlätta arbetsprocessen,

men man har synpunkter på var gränsen skall dras. Detta har man också påpekat genom olika uttalanden. Fackklubbar i skogslänen har pekat på den orimliga situation som många skogsarbetare hamnar i. Det har varit och är fortfarande ganska vanligt att arbetare rationaliseras bort i ett skogsföretag för att sedan hamna på detta företags marker i ett beredskapsarbete i AMS regi. Detta blev f. ö. föremål för utspel i valrörelsen av socialdemokratiska riksdagsledamöter, vilka helt riktigt krävde åtgärder för att ändra den här utvecklingen. Dessa utspel bör enligt min mening följas av handling.

Även här visar arbetarna ett större samhällsansvar än arbetsgivarna. Det är ju så att rationaliseringen har skett inom avverkningssidan, medan den inte har varit möjlig att genomföra i samma utsträckning inom andra områden av skogsbruket, t. ex. skogsvården. Skogsstyrelsen har nyligen meddelat att röjningsåtgärderna släpar efter med sju år och att omfattningen av denna eftersläpning ständigt ökar. Fortsätter denna utveckling i skogslänen, så riskerar man att hela bygder ödeläggs, och den framtida virkesförsörjningen äventyras.

Frågan gäller i vems intresse tekniken skall användas och vem som skall bestämma över tekniken. I dag bestäms detta enbart i kraft av ägandet. Det är hög tid att ändra på detta förhållande.

Den andra frågan gäller anlitaandet av entreprenörer. I flera avseenden blir det samma negativa följder som beträffande den förra frågan. Vektorätten enligt MBL-lagen är ett slag i tomma luften, eftersom den förutsätter att vissa olagligheter skall föreligga, om facket enligt nämnda lag skall kunna utöva sin vektorätt.

Det är nu så, att skogsbolagen i allt större utsträckning använder entreprenörer för att ersätta skogsarbetare. På detta sätt kommer man undan vissa kostnader, t. ex. sociala avgifter. Fortsätter denna utveckling kommer den här yrkeskåren att minska drastiskt.

När det gäller rationaliserings- och mekaniseringsgraden och entreprenörssystemet krävs nu allt starkare verkligt inflytande för arbetarna. Det är bara att konstatera att den nuvarande lagen icke möjliggör ett sådant inflytande.

Herr talman! Jag har här tagit upp tre konkreta frågor från mitt eget yrkesområde. På detta sätt vill jag argumentera för den reformering av lagtexten som vi har föreslagit.

Det är bara att konstatera – det visar det som jag har anfört och det styrks också av mina egna erfarenheter – att de anställda icke har den möjlighet att påverka sin situation ute på arbetsplatserna som den nuvarande lagstiftningen gör sken av. Vill man demokratisera arbetsplatserna, måste självfallet lagstiftningen skärpas, då måste arbetsgivarnas envælde brytas.

Jag vill yrka bifall till det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Medbestämmandelagen och det arbete som den har initierat ute på arbetsplatserna och i förhandlingsrummen innebär utan tvivel ett

viktigt steg i demokratiserande riktning i vårt land. Det innebär ett erkännande av en viktig princip, nämligen den att inflytande över företag och arbetsplatser inte bara skall vara knutet till ägande, utan att arbetet som sådant är någonting som bör ligga till grund för inflytande. Därmed har vi slagit fast en demokratisk princip. Det ökade medbestämmandet skapar också förutsättningar för en bättre trivsel i arbetet för de i företagen verksamma. Dessutom måste de anställdas ökade inflytande också vara gynnsamt för verksamheten i företagen och på arbetsplatserna i och med att de anställdas erfarenheter på ett annat sätt än tidigare kan tas till vara i beslutsprocessen.

Jag tycker att det är mycket värdefullt med den breda uppslutningen kring den här lagen och det här arbetet, inte minst i riksdagen. Man kan väl säga att medbestämmandelagen i första hand bärs upp av en bred majoritet av socialdemokrater, folkpartister och centerpartister. Det är väl värt att notera att i det betänkande som vi här har att behandla har socialdemokraterna reserverat sig på bara på en enda punkt, nämligen beträffande 200-kronorsregeln. Man kan inte befria sig från känslan, när man ser det socialdemokratiska agerandet kring 200-kronorsregeln, att detta är mycket av skenfäktning. När man studerar redovisningen i betänkandet av hur bötesbeloppen eller skadeståndsbeloppen har dömts ut, ser man att det riksdagsuttalande följs ganska väl som sade att skadestånden också fortsättningsvis skulle hållas på en måttlig nivå. Detta påpekade också Elver Jonsson. Vi är egentligen alldeles eniga, socialdemokraterna och vi, om att det inte är skadeståndsvägen som i det normala fallet skall vara metoden att lösa sådana motsättningar som leder till vilda strejker, utan att de skall lösas genom överläggningar, samråd och förhandlingar av olika slag.

Men vi är också egentligen eniga om att det kan uppstå situationer där skadestånd är nödvändiga. Därför är det något litet olustigt över socialdemokraternas envisa krigande om denna 200-kronorsregel. Den betyder inte speciellt mycket i sak, men socialdemokraternas reservation kan lätt tolkas så att socialdemokraterna i grunden accepterar vilda strejker som ett medel att agera på arbetsmarknaden. Med hänsyn till socialdemokraternas traditioner på det här området och med hänsyn till socialdemokraternas stora inflytande i fackföreningsrörelsen vore det mycket beklagligt om det socialdemokratiska agerandet på det här området kom att tas som ett godtagande av den vilda strejken som stridsmedel på arbetsmarknaden.

Sune Johansson drog fram ett gammalt citat, som socialdemokraterna gärna har viftat med under senare år, nämligen Thorbjörn Fälldins uttalande om att det skall svida i skinnet. Nu är det så – vilket jag förmodar att Sune Johansson vet – att det Thorbjörn Fälldin sade den där gången för rätt många år sedan var att han höll med LO-ordföranden om att det bör svida i skinnet om man går ut i en vild strejk. Jag tycker faktiskt att det är litet märkligt att en fackligt aktiv och engagerad person som Sune Johansson tiger still när hans egen ordförande, LO-ordföranden, gör ett sådant här uttalande men går till våldsamt angrepp när en partiledare från ett parti som han kanske i och för sig inte gillar så mycket citerar detta uttalande. Kritisera gärna Thorbjörn Fälldin

om uttalandet ogillas, men angräp i första rummet LO:s ordförande, som ursprungligen gjorde uttalandet. Det här måste först och främst ses som en intern socialdemokratisk angelägenhet snarare än något som vi skall behöva diskutera.

Men bortsett från de här små piruetterna kring 200-kronorsregeln kan man konstatera att enigheten kring medbestämmandelagen och de möjligheter den för med sig för ett ökat inflytande är väldigt bred.

Vänsterpartiet kommunisterna däremot underkänner egentligen den här lagen. Jag skall inte gå in i detalj på alla de ändringsyrkanden som de har ställt, det har Elver Jonsson redan gjort. Jag vill bara säga att jag tycker att det är ganska beklagligt att vänsterpartiet kommunisterna på det här sättet ställer sig vid sidan av en viktig demokratiseringsprocess i arbetslivet. Jag upplever den kritik mot medbestämmandelagen som vpk ägnar sig åt som ganska fruktlös. Man bidrar inte särskilt konstruktivt till att ge de anställda ett verkligt ökat inflytande.

Moderata samlingspartiet andas gärna en viss olust i samband med medbestämmande och de anställdas inflytande, men jag konstaterar ändå att på det hela taget sluter man upp kring lagens huvuddrag. Det tycker jag är en stor fördel och styrka i det här arbetet. Därför, herr talman, vill jag avsluta de här reflexionerna med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de reservationer som är fogade till det.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte ta så lång tid i anspråk för ett genmäle till Pär Granstedt. Men när han nu slår fast att det råder stor enighet kring medbestämmandelagen, vill jag göra honom uppmärksam på att han kanske inte skall känna sig alltför säker på att inte vi från socialdemokratin, när vi fått veta vad ett medbestämmandeavtal kommer att innehålla i praktiken och när vi fått diskutera med löntagarorganisationerna, kommer med krav som innebär lagändringar i de avseenden där man inte på annat sätt kan tillgodose de anställdas anspråk.

Att vi genom vårt agerande – och därför att vi inte har markerat detta med skadeståndsreglerna hårdare – på något sätt skulle vara för vilda strejker, det är ett påstående som faller på sin egen orimlighet. Man kan gå till historien och se vilket parti det egentligen är som har drivit fram arbetsrättsreformer, som har levt med löntagarorganisationernas krav och villkor och som på det ena området efter det andra har skapat förutsättningar för en fredlig arbetsmarknad. Jag vill alltså, Pär Granstedt, på det skarpaste tillbakavisa ett sådant påstående.

Beträffande resonemanget om svedan i skinnet har vi tidigare hört vid så många tillfällen att det skulle ha förts av en tidigare LO-ordförande och tagits upp av Thorbjörn Fälldin. Om jag nu hade hört denne LO-ordförande uttrycka sig på det sättet, så skulle jag ha angräp uttalandet precis lika hårt som jag angriper ett sådant uttalande av Thorbjörn Fälldin. Men det är kanske ändå fråga om litet högre kvalitet när statsministern tar ett sådant uttalande i

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

sin mun i samband med att man diskuterar skadeståndsregler på arbetsmarknaden. Det är det som är skillnaden, Pär Granstedt.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Om MBL nu i sin praktiska tillämpning har blivit den demokratiska väg vilken centern och Pär Granstedt skall beträda i fortsättningen, så vill jag säga: Bevara mig för den demokratiska inriktningen! Här är det ju fortfarande så, Pär Granstedt, att har man förhandlat – och förhandlat färdigt – så är det ägarna som bestämmer hur det skall vara. Om det är en sådan demokratiform som Pär Granstedt vill omhulda, så vill jag verkligen ta avstånd från den demokratidebatten.

Det är till att ha låga anspråk på vad demokrati skall vara. Det som basunerades ut och som lovades i debatter och förarbeten var demokratiska former. Men det som har blivit är ingen form som är värd namnet demokrati.

Man kan t. ex. ta det företag där de flesta arbetare har drabbats av "demokratiskt inflytande", nämligen SSAB. Arbetslivscentrum har sett på rationalisering och fackligt inflytande i detta företag och kommer i sin avhandling fram till att man kan fråga sig vad arbetarna har för fackligt inflytande, vad de kan påverka. I dagens situation, när man drabbas av en kris, vill jag fråga Pär Granstedt: Var ligger den demokratiska aspekten någonstans, när arbetarna vill stoppa en vansinnig utveckling, när de säger att detta är fel och att de vill ändra på det, men företagsledningen tydligen har allt i sin hand när det gäller att driva på utvecklingen? Demokratiaspekten är grunden när vi ställer våra förslag.

Beträffande den breda uppslutningen i kammaren var det, om jag inte hörde fel, centern, folkpartiet och socialdemokratin som stod bakom den här lagen – det vill jag inte bestrida. Sedan gjorde Pär Granstedt ett utfall och sade att det skulle vara så besvärligt att vpk gick emot denna lag. Men jag hörde inga – eller i varje fall inga nämnvärt högljudda – utfall mot regeringsvännerna moderaterna. De har ju här attackerat från den andra sidan både genom att med kraft hävda SAF:s vilja och genom att angripa utredningar på olika områden.

Jag skulle vilja uppmana Pär Granstedt att läsa de fackliga uttalanden som finns om vad man i dag vill ha med i ett medbestämmandeavtal. De som drabbas av det och som i dag ställer krav på innehållet vill inte ha den demokrati som Pär Granstedt i dag försöker göra sig bred över och säger att han vill ha, utan de vill ha de krav tillgodosedda som vpk har fört fram. Många av de kraven, framför allt kravet på vetorätt, är sådana som man anser skall ingå i ett medbestämmandeavtal. T. o. m. LO och PTK sade 1977 om t. ex. datorerna att arbetarna skulle ha rätt att stoppa dem, vilket ju i praktiken är ett vetorättskrav. Men de kraven ställer sig centerns, folkpartiets och socialdemokratins ledning vid sidan om i dag. Detta är en upplysning som i och för sig är intressant och som kanske pekar på den demokratiseringsvåg på arbetsplatserna som vi är på väg att få. Det förslag från LO och PTK som jag har i min hand i dag ger emellertid inte den vägledningen.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Först vill jag till Sune Johansson, som framhåller att när man sett avtalen kan man behöva göra en ny prövning av lagstiftningen, säga att jag inte tycker det är något konstigt. Det är självklart att vi skall följa utvecklingen. Detta har också den nya arbetsrättskommittén i uppdrag att göra, så jag tror inte vi är särskilt oeniga på den punkten heller. Det är möjligt att vi i en framtid kommer till olika slutsatser om vilka åtgärder som är lämpliga att vidta för att bygga vidare, men det får vi se då. Mitt uttalande om den breda enigheten gällde den situation vi i dag befinner oss i. Någon profet är jag dock inte, och därför vill jag inte uttala mig bestämt om framtiden.

Sune Johansson sade att han inte hörde när LO-ordföranden gjorde det här uttalandet. Sune Johansson kanske inte heller hörde, eller i varje fall inte tillräckligt ordentligt hörde, när Thorbjörn Fälldin gjorde det. När Sune Johansson och andra citerar Thorbjörn Fälldin glömmar man den del av hans uttalande där han just talar om att han refererar LO-ordföranden. Om alla hade hört detta ordentligt, kanske den här debatten hade varit onödig.

För att sedan gå över till Lars-Ove Hagberg vill jag säga att det är alldeles riktigt att MBL-lagen som sådan inte är slutmålet för de anställdas inflytande. Men det var aldrig avsett att den skulle vara det heller, utan det är som vi vet en ramlagstiftning, som sedan skall fyllas på med avtal. Vilka avtal det blir och hur de slutligt kommer att se ut vet vi inte – alla har inte haft förmånen att se det förslag som Lars-Ove Hagberg har refererat till här – men det är naturligtvis vår förhoppning att lagen skall leda till avtal som ger de anställda ett rejält inflytande i företagen. Det här är inte en slutpunkt, utan en process som måste rulla vidare och som skall leda till ständigt förbättrat samarbete mellan de olika parterna i företagen.

Lars-Ove Hagberg klagade över att jag inte kritiserade moderaterna. Jag tog faktiskt upp den allmänna olust som moderaterna ofta vädrar när det gäller medbestämmandefrågorna, men jag konstaterade att de trots allt i huvuddrag godtar lagen, vilket också framgår av dagens betänkande.

Låt mig till sist notera att även vänsterpartiet kommunisterna tydligen har upptäckt att statligt ägande i och för sig inte garanterar de anställda inflytande, vilket exemplet från SSAB kanske visar. – Det kan vara en nyttig lärdom för ett kommunistparti.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Pär Granstedt tycker det är värt att notera att socialdemokrater, folkpartister och centerpartister i stort sett är rörande eniga i den här frågan. Som arbetare måste jag verkligen beklaga detta, och det gör många med mig.

Sedan talade Pär Granstedt om att ställa saker och ting på huvudet. Strax därefter gör han själv en kullerbytta genom att påstå att vi i vårt parti skulle ställa oss utanför detta viktiga område. Tvärtom tycker jag, Pär Granstedt, att vi genom att lägga fram förslag som skulle reformera lagstiftningen så att den blir i arbetarnas intresse verkligen deltar i detta arbete med allvar.

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag tror att det var ganska viktigt att Pär Granstedt förklarade vad han egentligen menade. Nu har han talat om vad det hela syftar till. I själva verket har han nu också talat om vad han menar med demokrati. Han sade att detta inte är något slutmål – det är en ramlag, och det är genom avtal som vi skall nå målet. Samtidigt talade han om demokrati. I sitt första inlägg sade han att nu är det inte bara ägandet utan även arbetet som skall bestämma. Vad jag förstår, så måste det här avtalet syfta till att åstadkomma den demokratiprocessen.

Men Pär Granstedt bortser ifrån att det i dag är ägandet som bestämmer. I dag bestämmer företagsledningarna med stöd av § 32 i Svenska arbetsgivarförbundet stadgar. På denna grund skall man alltså i dag träffa avtal, Pär Granstedt. Vilka avtal? Arbetarrörelsen har hittills under alla år inte kunnat träffa något avtal som inskränkt denna kapitalets rätt. Jag frågar Pär Granstedt om han, med tanke på kapitalets attacker mot arbetarna i olika avseenden, tror att man kommer att kunna göra det i fortsättningen. Tror Pär Granstedt att kapitalet helt frivilligt kommer att uppge sitt inflytande och dela med sig av detta ägaransvar? Det tror inte vi inom vpk. Vi tror att fackförningarnas egen aktivitet är en första förutsättning för att det skall kunna ske. Men de måste även ha hjälp av lagar som riksdagen stiftar för att kunna jämna ut detta partsförhållande och få uppgörelser på arbetsmarknaden som kan vara jämbördiga. Detta är grunden.

Här avslöjades vad Pär Granstedt menar med demokratiska förhållanden – det är i stort sett de förhållanden som vi i dag har.

Sedan en kommentar till detta om statligt ägande. Både Elver Jonsson och Pär Granstedt lyssnar tydligen väldigt illa till vad vänsterpartiet kommunisterna säger. Vi har aldrig sagt att statligt ägande i sig löser dessa problem. Det vill jag säga återigen: Det löser aldrig problemen. Men kapitalet löser i dag absolut inga problem. Vad det statliga ägandet ger är möjlighet att lösa problem i det här samhället från samhällsekonomiska utgångspunkter, t. ex. de problem som vi i dag har inom handelsstålindustrin, specialstålindustrin och varvsnäringen. De problemen kan inte kapitalet lösa, och det visar dess agerande i dessa näringar.

PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag tror inte, Lars-Ove Hagberg, att arbetsgivarorganisationerna frivilligt och i något slags generositet kommer att avstå från sitt inflytande. Däremot tror jag faktiskt de fackliga organisationerna om att i förhandlingar kunna skaffa sig det här inflytandet, lika väl som de fackliga organisationerna genom förhandlingsverksamhet har åstadkommit väldigt mycket under gångna årtionden. Jag har faktiskt den tilltron till facket i Sverige.

Låt mig sedan notera ett fint citat, som jag skall komma ihåg: "Statligt ägande löser aldrig problemen." Jag tycker att det är ett fint ideologiskt framsteg som vänsterpartiet kommunisterna gjort med detta konstaterande.

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Nr 40

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

Herr talman! Pär Granstedt är en skicklig talare, och jag tycker att det är något av blivande partiledare över hans agerande. Men när han betygsätter de olika partiernas uppträdande, framför allt moderata samlingspartiets, och säger att vi skulle visa en allmän olust så fort MBL kommer på tal tycker jag att det är litet plågsamt.

Sedan kommer statsmannaorden: I det stora hela är han tacksam för att vi uppträtt så enigt i det här fallet. Utskottsbetänkandet bekräftar vårt ställningstagande på punkt efter punkt, och där är ju enigheten i stort sett total. Vi är, Pär Granstedt, i samma båt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wittbom begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 6 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wittbom begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 255

Nej – 72

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 6 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet.

Torsdagen den
29 november 1979

*Medbestämman-
defrågor m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 314
Nej – 14

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wittbom begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 6 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wittbom begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 256
Nej – 72

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Anna-Greta Leijon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sune Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 6 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sune Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 167
Nej – 160

Mom. 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 12 Ledighet för besök vid mödravårdscentral m. m.

Nr 40

Torsdagen den
29 november 1979

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:8 med anledning av motioner om ledighet från anställning.

*Ledighet för besök
vid mödravårds-
central m. m.*

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:267 av Pär Granstedt (c),

1978/79:1035 av Arne Blomkvist m. fl. (s) och

1978/79:1647 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag som syftade till att garantera gravida kvinnor rätt att under arbetstid utan löneavdrag besöka bl. a. mödravårdscentral.

Utskottet hemställde

1. beträffande rätt till ledighet för biståndsarbete att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1035,
2. beträffande rätt till ledighet för besök på mödravårdscentral m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1647,
3. beträffande utbildning av blivande pensionärer på betald arbetstid att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:267.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Vare sig kammarens ledamöter skall gå härifrån eller stanna kvar tycker jag att de skall vara tysta.

Gravida kvinnor har inte någon lagstadgad rätt att på arbetstid och med bibehållen lön få gå t. ex. på gynekologisk undersökning, till tandläkare, till mödravårdscentral eller göra någonting annat som hänger ihop med graviditeten. Kvinnor blir illa behandlade i många avseenden. Kvinnor betraktas som andraklassortering och reservmänniskor.

Kvinnors rätt till en bra mödrahälsovård och smärtlindring vid förlossning debatterades här i kammaren förra veckan. Motståndet mot kvinnornas rättmätiga krav på bl. a. effektiv smärtlindring var totalt från de socialdemokratiska och de borgerliga ledamöterna. Det var bara vpk som röstade för smärtlindring och en bättre mödrahälsovård.

Den debatten visade på politikernas syn på kvinnorna och nedvärderingen av kvinnors krav. I andra sammanhang kan man kosta på sig att tala om jämlikhet. Men när det verkligen gäller att göra något konkret för kvinnorna och jämställdheten – då går man emot. Denna socialdemokraternas och borgarnas syn på kvinnors krav går igen när det gäller att bygga bort daghemsbristen eller då det gäller att tillförsäkra kvinnorna jämställdhet på arbetsmarknaden.

Om en kvinna är statligt anställd kan hon på betald arbetstid besöka mödravårdscentral eller göra andra saker som hon behöver för sin graviditetens skull. Men en kvinna som är kommunalt eller privat anställd har inte denna rättighet. Svenska kommunförbundet säger t. ex. att graviditet inte kan betraktas som ett sjukdomsfall, och därför kan betald ledighet inte beviljas för

Torsdagen den
29 november 1979

*Ledighet för besök
vid mödravårds-
central m. m.*

t. ex. läkarbesök eller besök på mödravårdscentral. SAF säger att kvinnan kan begära permission. Men någon ledighet kan man inte garantera. Permission medges för eget bröllop, egen 50-årsdag eller om man måste besöka en läkare eller ett sjukhus första gången vid akut sjukdom.

I kollektivavtalen på SAF-LO-området finns alltså en bestämmelse om permission för bl. a. läkar- och tandläkarbesök. Men besök vid en mödravårdscentral finns inte medtaget i denna rekommendation. Det här står att läsa på s. 5 i betänkandet.

Utskottet har låtit remissbehandla vår motion. Samtliga remissinstanser menar att det är en facklig fråga och att den därför måste regleras genom avtal mellan parterna.

Svenska kommunförbundet säger enligt vad som står på s. 6 i betänkandet att frågan om rätt att besöka mödravårdscentral på betald arbetstid inte kan ses isolerad. Här måste göras prioriteringar mellan olika typer av betalda ledigheter, säger Kommunförbundet. Man tycker också att det blir krångligt rent administrativt om kvinnor får lagstadgad rätt att under graviditet besöka t. ex. mödravårdscentraler under betald arbetstid.

Herr talman! Det är inte lätt att vara kvinna. Kvinnor utsätts dagligen för provokationer och diskriminering. När jag för några år sedan sökte arbete på ett halvstatligt företag, frågade den manlige personalchefen om jag var gravid eller om jag tänkte skaffa flera barn. Graviditet och barn skulle störa företagets utveckling. Jag svarade snällt att jag inte var gravid och att jag inte tänkte skaffa flera barn. Jag fick med ett läkarintyg bevisa att jag inte var gravid. Hade jag utsatts för denna provokation i dag, hade personalchefen fått minst en örfil. Det kan jag försäkra. Men på den tiden var jag en rädd kvinna, som dessutom hade gått arbetslös i nära ett år. Och då stod självförtroendet på noll.

Herr talman! Överallt och från alla håll i samhället sätts käppar i hjulet för kvinnorna. Vpk tycker att varje gravid kvinna borde ha en lagstadgad rätt att på betald arbetstid besöka mödravårdscentral och tandläkare eller uträtta alla andra saker som har med graviditeten att göra och som tar tid. Partierna borde självklart kunna enas om att lösa denna fråga. Men så sker inte.

Utskottet skjuter glatt ifrån sig frågan med hjälp av de fackliga organisationernas remissvar. Utskottet motarbetar jämställdhet och nonchalerar kvinnornas krav. Det är mycket dåligt.

Till sist vill jag citera vad en gravid kvinna fick höra från sin fackliga organisation, när hon bad att få besöka en mödravårdscentral på betald arbetstid. Man sade till henne att det ju var "självförvållat" – graviditeten alltså. Sådan är synen på kvinnorna och på kvinnornas krav och behov.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1647 från vänsterpartiet kommunisterna.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
29 november 1979

*Ledighet för besök
vid mödravårds-
central m. m.*

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Inga Lantz talade engagerat om och för jämställdhet och påstod att utskottet motarbetar jämställdheten. Jag vill inledningsvis bara bestrida detta påstående. Inga Lantz sade också att vi när det gäller jämställdhet i arbetet skall gå från ord till handling. Låt mig bara inskjuta att kammaren om ett par veckor får just ett sådant förslag. Jag skall då med intresse följa om Inga Lantz är beredd att leva upp till den maximen.

När det gäller sakfrågan har vi redovisat att vi under sommaren har haft ärendet ute på remiss. Samtliga remissinstanser har avvisat vpk-kravet och uttryckt uppfattningen att detta är en sak för parterna på arbetsmarknaden att klara av. Utskottet har för sin del enhälligt accepterat den meningen och instämt i den. Vi har tillagt att vi kan visa på att den statliga sektorn har reglerats just på detta område.

Herr talman! Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det var ett kort och magert inlägg från utskottets talesman. Jag tycker att det är ett orimligt förhållande och att alla partier här i kammaren borde kunna ena sig om att lösa detta problem. Det handlar om att tillförsäkra kvinnorna en rätt – som jag faktiskt trodde fanns nu för tiden – att på betald arbetstid besöka mödravårdscentral.

I andra sammanhang tar man upp och riktigt förfasar sig över att kvinnorna här i landet inte föder tillräckligt med barn. Har man aldrig kopplat ihop dessa olika frågor: dåligt utbyggd barnomsorg, dåliga bostadsområden, dålig kollektivtrafik, dålig mödrahälsovård, dålig smärtlindring vid förlossning och det som vi i dag diskuterar? Kvinnorna motarbetas på många områden, men på detta område borde problemen gå att lösa.

Jag tycker inte att det här är någon partiskiljande fråga. Anser inte Elver Jonsson att det är ett rimligt och rättvist krav som vänsterpartiet kommunisterna reser, att kvinnor skall ha rätt att på betald arbetstid besöka de institutioner som man måste besöka när man är gravid, för att man skall må bra?

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Utskottet har inte underkänt det rimliga i kravet, men när det gäller hanteringen av det har vi inte instämt med motionärerna utan ansett att frågan bör lösas på annat sätt. I själva sakfrågan lär vi inte ha skilda uppfattningar.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag nämnde ju vilket svar en gravid kvinna fick från sin fackliga organisation, och det gör att jag är emot att riksdagen skjuter den här frågan ifrån sig. Och Svenska kommunförbundet, som ju har väldigt många kvinnor anställda inom sitt verksamhetsfält, säger i sitt yttrande över motionen att det måste göras prioriteringar mellan olika typer av betalda ledigheter. Jag är orolig för att frågan bollas bort.

Torsdagen den
29 november 1979

*Om regeringsini-
tiativ till vissa
offentliga förhör
m. m. inför folk-
omröstningen om
kärnkraft*

Med tanke på vad den gravida kvinnan fick till svar från sin fackliga organisation, nämligen att graviditet är något självförvållat och att man därför inte kan påräkna något stöd, tycker jag att det är en angelägenhet för riksdagen att se till att gravida kvinnor får lagstadgad rätt att besöka mödravårdscentraler och andra vårdinrättningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1647 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 8 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1647 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 297

Nej – 13

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölles.

§ 13 Om regeringsinitiativ till vissa offentliga förhör m. m. inför folkomröstningen om kärnkraft

Statsrådet CARL AXEL PETRI erhöll ordet för att besvara *Anders Ljunggrens* (c) den 20 november anmälda fråga, 1979/80:134, och anförde:

Herr talman! Anders Ljunggren har frågat mig om regeringen är beredd att omedelbart ta initiativ till att offentliga förhör med efterföljande s. k. vetenskaplig medling kan genomföras så att en allsidig utvärdering kan ske av reaktorsäkerhetsutredningen, konsekvensutredningen och strålskyddsinstitutets utredning om beredskapsplanering mot kärnkraftsolyckor i god tid före folkomröstningen.

Konsekvensutredningen överlämnade sitt betänkande till regeringen för några dagar sedan. Enligt vad jag erfarit är reaktorsäkerhetsutredningen och strålskyddsinstitutets utredning att vänta inom kort. Reaktorsäkerhetsutred-

Torsdagen den
29 november 1979

*Om regeringsini-
tiativ till vissa
offentliga förhör
m. m. inför folk-
omröstningen om
kärnkraft*

ningen har f. ö. redan presenterat slutsatserna av sitt arbete.

Regeringen anser att det är angeläget med en så allsidig och ingående information som möjligt inför folkomröstningen och vidtar olika åtgärder i detta syfte. Offentliga förhör kan därvid visa sig vara en form att åstadkomma detta. Enligt vad jag erfarit kommer dessa spörsmål att tagas upp i de fortsatta partiöverläggningarna angående folkomröstningen.

ANDERS LJUNGGREN (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Petri för svaret på min fråga. Jag finner det tillfredsställande att regeringen har en positiv syn på kravet på att regeringen skall vara aktiv för att allmänheten ges en allsidig och ingående information, och jag hoppas att det också leder till konkreta åtgärder.

Statsrådet berör inte alls frågan om vetenskaplig medling. Forskningsrådsnämnden har tagit ett initiativ på detta område som enligt min mening är värt att övervägas i en positiv anda. I en framställning till regeringen har nämnden anhållit om tilläggsanslag på 3,1 miljoner för spridning av information på energiområdet före folkomröstningen. Informationsverksamheten skulle föregås av verksamhet enligt modellen för vetenskaplig medling. Denna presentationsform innebär precisering av olika ståndpunkter i forskningen och klarläggande av enighet och skiljelinjer i forskarnas synsätt.

Det är, herr talman, min bedömning att denna verksamhet inte bara skulle öka informationen till allmänheten och förbättra kvaliteten på denna utan också skulle öka respekten för vetenskapligt arbete och bidra till en mer positiv dialog mellan forskarna å ena sidan och allmänheten och intresse-sammanslutningar å den andra sidan.

Låt mig därför uttrycka en förhoppning om att även forskningsrådsnämndens framställning till regeringen skall diskuteras i en positiv anda vid partiöverläggningarna detta år och att detta skall resultera i att verksamhet enligt modellen för vetenskaplig medling skall komma till stånd och resultatet därav nå en bred allmänhet. Statsrådet Petri skulle ge ett välkommet besked i dag, om han kunde bekräfta att den frågan kommer att tas upp i partiöverläggningarna och att regeringen även på denna punkt har en positiv grundinställning.

Kravet på öppna förhör grundas naturligtvis på att många finner de utredningar som gjorts på området, särskilt konsekvensutredningen, vara otillfredsställande. Vissa av resultaten är redan föråldrade och felaktiga. Det gäller t. ex. uppskattningarna av kärnkraftens kostnader, där konsekvensutredningen enbart anger en kostnad som praktiskt taget bara är hälften av den kostnad som – enligt vad de för tidigare projekt direkt ansvariga anger – är aktuell. Det är därför viktigt att vi kan få till stånd offentliga förhör, så att det öppnet kan diskuteras vilket underlag som finns för de olika ståndpunkterna, inte bara när det gäller kostnader utan också när det gäller kärnkraftens konsekvenser i hela deras vidd.

Jag uttrycker därför den förhoppningen att statsrådet Petri inte skall låta det stanna vid en välvillig hållning till de saker jag tagit upp i min fråga, utan att det skall bli praktiska lösningar som resultat av denna hållning, såväl när det

gäller öppna hearings på regeringens initiativ som när det gäller vetenskaplig medling, kanske i den form som forskningsrådsnämnden föreslagit.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 14 Om ändrad valkretsindelning i Malmöhus län

Statsrådet CARL AXEL PETRI erhöll ordet för att besvara *Knut Wachtmeisters* (m) den 21 november anmälda fråga, 1979/80:139, till justitieministern, och anförde:

Herr talman! Knut Wachtmeister har frågat justitieministern om han avser att lägga fram en proposition om ändrad valkretsindelning i Malmöhus län – med syftet att lösa upp den s. k. fyrstadskretsen – i så god tid att reformen kan träda i kraft till 1982 års riksdagsval.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Som Knut Wachtmeister väl känner till behandlades frågan om valkretsindelningen i Malmöhus län av personvals- och valkretsutredningen, som lämnade sitt betänkande i januari 1978. Liksom kommittén anser jag att valkretsindelningen i Malmöhus län bör ändras. Med hänsyn till att kommittén inte var enig och till innehållet i remissvaren på betänkandet anser jag det emellertid nödvändigt att utreda frågan ytterligare. Regeringen har i dag bemyndigat mig att tillkalla en särskild utredare för detta. Utredaren skall bedriva sitt arbete i nära samråd med partiorganisationerna i länet och med företrädare för berörda kommuner.

I direktiven sägs att utredningsarbetet bör vara slutfört senast vid halvårsskiftet år 1980. Skälet härtill är just att reformen skall kunna genomföras i så god tid att den ändrade valkretsindelningen kan tillämpas vid 1982 års riksdagsval.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Petri för svaret på min fråga.

Frågan om valkretsindelningen i Malmöhus län har stötts och blötts under många år. Redan i början av 1960-talet föreslog Per Edvin Sköld att Malmö stad skulle utgöra en egen riksdagsvalkrets. Så småningom – år 1974 – tillsattes, som statsrådet Petri också nämnde, en statlig utredning, personvals- och valkretsutredningen. Jag deltog f. ö. själv i denna utredning. Samma år behandlade konstitutionsutskottet en motion om valkretsändring i Malmöhus län. Utskottet förutsatte i sitt av riksdagen godkända betänkande att en sådan ändring, innebärande upplösning av den s. k. fyrstadskretsen, skulle kunna ske redan vid 1976 års val. Så blev det som bekant inte. Inte heller skedde någon ändring till årets val, trots att valkretsutredningen, som var relativt positiv till en sådan reform, hade avlämnat sitt betänkande vid årsskiftet 1977-1978, vilket statsrådet också angav.

Av en egendomlig tillfällighet har regeringen just i dag bemyndigat statsrådet Petri att tillkalla en särskild utredare för detta ändamål. Jag är naturligtvis helt tillfredsställd med detta statsrådets besked. Det var precis det önskesvar som jag hade kunnat hoppas på. Jag tackar än en gång för svaret och har självfallt ingen ytterligare fråga att ställa, eftersom det besked jag redan fått var så tillfredsställande.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 15 Om prisnivån på sågade trävaror

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara *Arne Franssons* (c) den 9 november anmälda fråga, 1979/80:105, och anförde:

Herr talman! Arne Fransson har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att åstadkomma en mer rimlig prisnivå på sågade trävaror.

Priserna på sågade trävaror på den svenska marknaden följer normalt exportprisernas utveckling. Enligt SPK steg priserna i Sverige under andra halvåret 1978 med i genomsnitt ca 6 %. Under perioden januari–oktober 1979 har de stigit ytterligare med i genomsnitt ca 20 %. Under 1979 synes dock exportpriserna ha stigit något långsammare än hemmamarknadspriserna, medan det omvända gällde år 1978. Den allmänt sett kraftigare prisstegringen 1979 förklaras bl. a. av ökade råvarukostnader.

Hemmamarknadsprisernas beroende av exportpriserna är, när det gäller den här typen av varor, oundviklig. Denna omständighet ligger också till grund för den prisövervakande verksamheten. Statens pris- och kartellnämnd inriktar därför sina insatser på att förhindra att prishöjningar på hemmamarknaden genomförs innan prishöjningar av minst samma storleksordning genomförts på exportmarknaden. Den utveckling under åren 1978–1979 som jag nyss redovisat följer exportprisernas utveckling, och någon ytterligare åtgärd av prisreglerande karaktär är f. n. inte aktuell.

För att förhindra att prishöjningarna på trävaror får ett större genomslag på byggkostnaderna än som är ofrånkomligt är det nödvändigt med en fortsatt intensiv prisövervakning. Därvid måste också prisutvecklingen i grossist- och detaljhandelsledet noga följas för att förhindra omotiverade prishöjningar.

ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Jag får först tacka handelsministern för svaret på min fråga. Av svaret framgår att man från regeringens sida f. n. inte är beredd att vidta några åtgärder för att åstadkomma en mer rimlig prisnivå på sågade trävaror. Det är ett svar som jag inte är helt nöjd med.

Den ändring i förordningen om prisstopp som företogs den 4 maj 1978 och som innebar att samtliga trävaror undantogs från prisstoppet har medfört kraftiga prishöjningar på sågade trävaror. Handelsministern anger i svaret att

prisstegringarna från januari till oktober 1979 ligger på i genomsnitt ca 20 %. För egen del har jag uppgifter för Sydsverige som ligger något högre. Konjunkturinstitutet har i sin rapport Konjunkturläget oktober 1979 sagt följande om prisutvecklingen för sågade trävaror: "Exportpriserna har bedömts stiga med ca 6 % mellan halvåret 1979 vilket ger en höjning med drygt 12 % 1978-1979." Detta innebär att prisstegringarna på hemmamarknaden är betydligt högre än på exportmarknaden, och därmed är inte handelsministerns svar helt korrekt med tanke på den koppling med prisutvecklingen som görs i svaret. Därför kan jag inte dra någon annan slutsats än att det förekommer omotiverade prishöjningar som det finns anledning att ägna ökad uppmärksamhet åt. Därför är dagens prisövervakande verksamhet enligt min uppfattning inte tillräcklig.

Kostnadsstegringarna på sågade trävaror har inneburit kraftigt ökade priser vid produktion av exempelvis bostäder. Detta i sin tur leder till att boendekostnaderna höjs ytterligare, vilket får konsekvenser för de enskilda människorna. En uppenbar risk föreligger också för att bostadsbyggandet minskar beroende på att man inte kan starta byggnation på grund av för höga produktionskostnader.

Slutligen vill jag, herr talman, fråga handelsministern om man från regeringens sida ändå inte är beredd att ompröva sitt ställningstagande beträffande återinförande av prisstopp på sågade trävaror, om utvecklingen fortsätter i den riktning som varit verklighet under 1979.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Arne Fransson tyckte mena att det var avvecklingen av den prisreglering som fanns fram till våren 1978 som var orsak till de prisstegringar som har inträffat. Jag tror att det är en sammankoppling av orsak och verkan som inte har någon motsvarighet i verkligheten. Det är alltså andra krafter som har medfört dessa prisstegringar. Enligt de uppgifter jag har från det speciella ämbetsverk som sysslar med dessa frågor, nämligen statens pris- och kartellnämnd, gäller motsvarande utveckling just på exportmarknader. Som jag understrukt i mitt svar får man, om man skall vara realistisk, faktiskt ta hänsyn till att när prisstegringar inträffar på en exportmarknad är det inte så enkelt att försöka hålla tillbaka motsvarande prisstegringar på hemmamarknaden genom prisregleringar. Detta leder lätt till att det blir brist här hemma: det blir mera lönande för sågverk att exportera än att sälja här i landet.

Skall man då ha någon sorts reglering, ett marknadspåbud, som gör att man inte får exportera mer än tidigare, blir det lätt så att de små sågverken som inte tidigare har exporterat råkar illa ut, under det att de större sågverken som har en större exportandel kommer i ett förbättrat konkurrensläge.

Vad gäller Arne Franssons slutliga fråga om en omprövning så gäller den princip jag slog fast i mitt svar, nämligen att man måste följa utvecklingen på hemmamarknaden i förhållande till utvecklingen på exportmarknaden.

ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Jag är fullt medveten om att det finns ett samband mellan

exportpriser och hemmamarknadspriser. Men man kan ändå inte komma ifrån att utvecklingen under 1979 – enligt de uppgifter jag har fått och som konjunkturinstitutet svarar för – har inneburit att det är en markant skillnad, dvs. att ökningarna är betydligt större på hemmamarknaden än de är vid den försäljning som sker på exportsidan. Det är detta i förhållande till det svar handelsministern här har lämnat som jag har reagerat mot.

Jag är också medveten om att det finns andra skäl som ligger till grund för prisutvecklingen än det jag nämnde, alltså att prisstoppet togs bort i maj månad 1978. Det är oerhört angeläget och viktigt att man från regeringens sida med ökad uppmärksamhet följer utvecklingen de närmaste månaderna framöver, så att det inte blir en ökad skillnad mellan exportpriser och hemmamarknadspriser. Jag tror att det skulle vara mycket olyckligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 16 Om tillverkningen av torrbatterier

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Ulla Ekelunds* (c) den 21 november anmälda fråga, 1979/80:142, till försvarsministern, dels *Maja Bäckströms* (s) den 23 november anmälda fråga, 1979/80:159, och anförde:

Herr talman! Ulla Ekelund har frågat försvarsministern hur allvarligt han bedömer en utebliven svensk tillverkning av torrbatterier vid torrbatterifabriken Tudor i Ängelholm vara för arméns och överstyrelsens för ekonomiskt försvar (ÖEF) behov, och om vikten av en inhemsk produktion är så betydande att han är beredd att vidtaga åtgärder för att behålla den inom landet. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Maja Bäckström har frågat mig om jag är underrättad om situationen vid AB Tudor och vilka åtgärder regeringen vill vidtaga för att trygga denna för vår beredskap viktiga tillverkning inom landet.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Försörjningen med batterier i en krissituation har stor betydelse för försvarsmakten. Mot bakgrund av att den svenska torrbatteriproduktionen har minskat under senare år och att vanliga batterier, t. ex. för stavficklampor och transistorapparater, inte längre tillverkas inom landet har försvarsmakten tvingats vidta särskilda åtgärder. Således har man t. ex. så långt möjligt övergått till användning av laddningsbara ackumulatorer. Den tekniska utvecklingen på batteriområdet har vidare medfört att nya batterityper, s. k. Alkaline- och Litiumbatterier, införts i försvarsmakten. Dessa batterier, som inte tillverkas inom landet, har hög kapacitet och god lagringsbeständighet.

Förutom försvarsmakten har även andra totalförsvarsfunktioner, som t. ex. civilförsvaret och transportväsendet, behov av torrbatterier i en kris. Det största behovet torde dock finnas hos civilbefolkningen i en krigssituation vid störningar i eldistributionen. Med hänsyn till betydelsen av att

Torsdagen den
29 november 1979

*Om tillverkningen
av torrbatterier*

samhällsinformationen kan fungera i ett sådant läge är det angeläget att behovet av torrbatterier för transistorapparater kan tillgodoses. ÖEF:s beredskapsåtgärder i form av beredskapslagring av färdiga torrbatterier, maskiner i malpåse och insatsvaror för batteriproduktion, har baserats härpå.

AB Tudor, som är landets enda tillverkare av torrbatterier, ägs av den danska Hellesekoncernen. Mot bakgrund av att koncernen f. n. har ekonomiska svårigheter har företagsledningen vid Tudor nyligen inlett MBL-förhandlingar med de fackliga organisationerna vid fabriken i Ängelholm om en ändrad inriktning av verksamheten. Olika alternativ diskuteras, varvid vissa innebär väsentligt minskad sysselsättning. Det är ännu för tidigt att uttala sig om vart dessa förhandlingar kan leda. Mot bakgrund av att produktion i fred är ett av olika medel att upprätthålla försörjningsberedskapen på torrbatteriområdet kommer jag, närmast genom ÖEF, att hålla mig underrättad om den fortsatta utvecklingen vid AB Tudor i Ängelholm.

ULLA EKELUND (c):

Herr talman! Jag tackar handelsministern för svaret på min fråga.

Av svaret framgår att inhemsk tillverkning av torrbatterier, sådan som förekommer vid Tudorfabriken i Ängelholm, är av stor betydelse för viktiga delar av vårt samhälle. Det gäller försvar och civilförsvar, men det gäller också SJ och civilbefolkningen. Jag har ställt min fråga mot bakgrund av att vi behöver en tryggad beredskap på alla områden, alltså också på detta, men även mot den bakgrunden att det är viktigt att vi i vårt land bevarar tillverkningen av alla de delar som kan hänföras till såväl försvarsverksamhet som civil verksamhet i fred och krig. Inte minst viktig som bakgrund för min fråga är naturligtvis också sysselsättningen på den aktuella orten, som är min hemort.

Vid förhandlingarna har det sagts att man antingen kommer att starkt skära ned produktionen eller att lägga ned den, och man har därvid angivit olika tidsmarginaler. Från försvarets materielverk framhåller man att det nog är bra att lägga maskiner i malpåse och att ha färdiga batterier på lager, men den skickliga arbetskraft som skulle kunna gå förlorad kan man inte så lätt ersätta.

Handelsministern säger i slutet av sitt svar att han skall följa frågan genom ÖEF, och det är tacknämligt. Jag skulle i anslutning till det vilja ställa en konkret följdfråga: Räknar handelsministern med att det i nuläget finns någon möjlighet att påverka utvecklingen och de förhandlingar som pågår inom Tudor?

MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret. Vi vet att konkurrensen på batterimarknaden är mycket hård och att utvecklingen går snabbt. Vissa batterityper håller på att föråldras och gå tillbaka. Men vi är nog litet till mans besvikna över att man inte har lyckats följa med i utvecklingen och anpassa produkterna och produktionen till framtidens behov. Ej heller

har man undersökt möjligheterna att tillverka alternativa produkter om marknaden skulle förändras.

Man kan tycka att torrbatterifabrikens öde egentligen är någonting mycket obetydligt, men jag anser att det är oerhört viktig del av någonting mycket större. Det är ingen nyhet att multinationella företag lägger ned enheter i Sverige. Multijätten köper ett väl etablerat och med sitt inregistrerade firmanamn välkänt företag, för att senare få ekonomisk räntabilitet och vinning av detsamma.

Om enheten i Sverige har varit lönsam styrs den fort via multijätten att bli olönsam, och så är det bara att låsa dörren. På det sättet styrs då produktionen ut ur Sverige. Som orsak anges mycket ofta våra lagar och våra löner, de anställdas sjukfrånvaro, semester m. m. Sedan jämför man med förhållandena i andra länder och menar sig komma fram till ett lägre kostnadsläge för utlandet. Detta är enligt mitt förmenande en oriktig jämförelse.

Men jag vill gärna fråga handelsministern hur det blir i framtidens Sverige. Har man inte på regeringshåll varit i för god tro beträffande multijättarna? Sker det inte en urholkning av den svenska industrin? Hur skulle det vara med en strängare kontroll från statsmakternas sida när multinationella företag köper upp svenskregistrerade företag? Vore det inte vällovligt om det kunde åstadkommas internationella bestämmelser med tvingande normer och regler för de multinationella företagen? Borde man inte ha en hård kontroll och uppsikt över de multinationella företagens effekt på industrins struktur och på den sociala och ekonomiska utvecklingen? Till sist, borde man inte ha ett internationellt organ med verkställande makt och med effektivt fackligt inflytande?

Detta är onekligen tankar som man får när man ställs inför de allt fler och större varsel som multijättarna skapar. Kan jag få svar och synpunkter på de här frågorna är jag naturligtvis mycket tacksam.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Till Maja Bäckström vill jag säga att om hon vill ha svar på de frågor som hon ställde, får hon väl framställa en interpellation som handlar om multinationella företag i stället för att ställa en fråga till handelsministern om försörjningsberedskapen när det gäller batterier. Jag ser det som helt olika frågor. Det kan finnas ett visst samband mellan de två frågorna, om det, som Maja Bäckström tror, är så i det här speciella fallet att det har kommit in ett multinationellt företag, som sedan helt oansvarigt lägger ned sin produktion. Jag föreslår att Maja Bäckström stannar kvar tills jag besvarar nästa fråga, om Ceaverken som ägs av AB Statsföretag, för att Maja Bäckström skall få klart för sig att världen är något mera komplicerad än vad som kan framgå av det inlägg som hon gjorde.

Till Ulla Ekelund vill jag säga att försörjningsberedskapen kan tryggas på olika sätt. Man är tvungen att använda olika sätt av den enkla anledningen att vi ju inte tillverkar allting i det här landet. Man måste lagra och vi har också ett omfattande lagringsprogram inom ramen för det ekonomiska försvaret. Här är oljan den största produkten. Men på de områden där det är möjligt är det

Torsdagen den
29 november 1979

*Om bibehållande
av Ceaverken som
svenskägt företag*

bra att i stället upprätthålla en levande produktion, eftersom då även andra syften än de rent beredskapsmässiga kan fyllas. På en del områden blir det emellertid så dyrt att man, om man går den vägen, inkräktar på våra möjligheter att ha ett balanserat ekonomiskt försvar. Det är då som man får pröva sig fram med en kombination. Det är självklart att jag i det här speciella fallet hoppas att det skall vara möjligt att upprätthålla en så stor produktion som möjligt, även om det faktiskt redan i dag är så, att AB Tudor inte tillverkar batterier över hela registret, varför man under alla omständigheter är tvungen att ha en produktion. Det återstår att se om ÖEF i det här sammanhanget kan följa utvecklingen och komma med förslag om eventuella åtgärder, om det över huvud taget är realistiskt från statens synpunkt.

MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att anledningen till Tudors problem ligger bl. a. i just att det är ett multinationellt företag och det handlande som följer av det. Jag tycker att det är en ganska central fråga.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Får jag då ställa frågan: Menar Maja Bäckström att aktiebolaget Ceaverkens problem ligger i att det är ett statsägt företag?

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 17 Om bibehållande av Ceaverken som svenskägt företag

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara *Maj-Lis Lööws* (s) den 22 november anmälda fråga, 1979/80:158, och anförde:

Herr talman! Maj-Lis Lööw har frågat mig om regeringen är beredd att biträda vissa föreslagna åtgärder syftande till att säkerställa Ceaverkens fortbestånd och utveckling som svenskägt företag och därmed bevara såväl sysselsättning som försörjning med röntgenfilm och fotosättningspapper.

Jag besvarar frågan närmast från försörjningsberedskapspolitiska utgångspunkter.

Ceaverken i Strängnäs tillverkar i första hand medicinsk röntgenfilm och därutöver bl. a. fotosättningspapper. Företaget är den ende tillverkaren i Norden av sådana produkter. Företaget fyller därigenom en viktig uppgift i totalförsvaret då det gäller att tillgodose försörjningen med dessa produkter i avspärrnings- och krigssituationer.

Ceaverken har ca 230 anställda, varav 160 i Strängnäs. Ceaverken ägs av Statsföretag AB. Företaget har under senare år mött flera olika problem. Bl. a. har man mött hård konkurrens från flera stora internationella företag. Det har varit svårt för ett relativt litet företag som Ceaverken att hävda sig prismässigt. Sedan år 1974 har företaget gått med betydande förluster.

*Om bibehållande
av Ceaverken som
svenskägt företag*

År 1978 inledde Statsföretag förhandlingar om försäljning av Ceaverken till ett utländskt företag. Dessa förhandlingar avbröts emellertid i början av år 1979. Därefter upptogs förhandlingar mellan överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) och Statsföretag för att man skulle söka få till stånd en överenskommelse att upprätthålla tillverkningen av beredskapsskäl. Förhandlingarna ledde till att ÖEF i juli i år tecknade ett preliminärt avtal med Ceaverken om upprätthållande av viss produktion och/eller produktionskapacitet beträffande röntgenfilm, fotosättningspapper och grafisk film. Avtalet innebär att ÖEF under åren 1979–1981 skall stödja verksamheten med ett belopp av totalt 40 milj. kr., delvis i form av avskrivningslån för investeringar. Avtalet har av ÖEF underställts regeringen för godkännande.

Regeringen är emellertid inte beredd att nu godkänna det preliminära avtal som föreligger. Anledningen är bl. a. det ansträngda statsfinansiella läget, som gör det nödvändigt att noga pröva nya åtaganden inom försörjningsberedskapen. Ett godkännande av avtalet skulle innebära att en stor del av de resurser som kan avsättas inom det ekonomiska försvaret binds upp i ett enda projekt. Regeringen har därför uppdragit åt ÖEF att – tillsammans med övriga berörda myndigheter – skyndsamt göra en kompletterande utredning som belyser olika alternativa möjligheter att tillgodose beredskapsbehovet av röntgenfilm, fotosättningspapper och grafisk film.

Parallellt härmed är det nödvändigt att i diskussion med Statsföretag undersöka i vad mån det finns förutsättningar att till rimligare kostnader fortsätta driften vid Ceaverken. För alla parter är det angeläget att den osäkerhet som nu råder så snart som möjligt kan undanröjas.

MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för att han svarat på min fråga.

Låt mig börja med att konstatera att Ceaverken i Strängnäs är landets enda tillverkare av röntgenfilm och fotosättningspapper. Företaget sysselsätter i dag omkring 200 personer och är därmed, näst efter de offentliga arbetsgivarna i kommunen, Sundby sjukhus, P 10 och kommunen själv, en av de största arbetsgivarna. Ett företag av den storleksordningen är betydelsefullt för varje kommun, men för en kommun av Strängnäs storlek är det av alldeles avgörande betydelse. Jag behöver väl inte påpeka att Strängnäs ligger i Sörmland, och att Sörmland som helhet har ett minst sagt bekymmersamt sysselsättningsläge – men jag gör det ändå.

När frågan om Ceaverken har behandlats i riksdagen tidigare har det skett mot bakgrund av att Statsföretag och tidigare borgerliga regeringar har haft planer på att sälja ut företaget till ett multinationellt företag. Naturligtvis har farhågorna för sysselsättningen då varit ett av skälen till det fackliga och politiska agerande som har förekommit emot en sådan försäljning. Ett ytterligare, mycket starkt skäl för att inte avhända sig Ceaverken som svenskägt företag har varit försörjningsberedskapen. Tillgången till röntgenfilm för sjukvården och fotosättningspapper för tidningar och allmän information måste ses som livsviktig vid en eventuell avspärrning.

Torsdagen den
29 november 1979

*Om bibehållande
av Ceaverken som
svenskägt företag*

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar har också ansett – och anser fortfarande – att en produktion inom landet av dessa varor är av stor betydelse.

Så sent som i juni i år kunde näringsutskottet i ett betänkande konstatera att överstyrelsen för ekonomiskt försvar hade tecknat ett avtal med företaget på det sätt som handelsministern har refererat i sitt svar. Därmed skulle det omedelbara hotet mot sysselsättningen på Ceaverken vara avvärjt och beredskapsförsörjningen tryggad.

Men nu – inte ens ett halvår efter det att näringsutskottet gjorde detta konstaterande – får vi se tidningsuppgifter som tyder på att regeringen ifrågasätter avtalet. Detta föranledde min fråga till handelsministern. Jag hade naturligtvis hoppats att handelsministern i sitt svar skulle ge ett klart besked om att de farhågor som tidningsuppgifterna gett upphov till är obefogade. Men så har alltså inte skett. Regeringen säger här att man vill göra ytterligare utredningar.

Jag har svårt att förstå varför ytterligare utredningar skulle behövas och vad man i så fall skulle utreda. Ingenting nytt har ju tillkommit sedan i våras. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar har samma inställning när det gäller vikten av försörjningsberedskap för röntgenfilm och fotosättningspapper. Det är inte särskilt stora pengar det handlar om för att trygga sysselsättningen och för att bibehålla forsknings- och utvecklingskapacitet på detta område. Ytterligare utredande och därmed osäkerhet om företagets framtid skulle bara försvåra företagets marknadsföring av sina produkter, för att inte tala om hur det skulle upplevas av de anställda. De hade nu andats ut och hoppats på den här chansen till rekonstruktion mellan 1979 och 1981 som näringsutskottet förutsatte och som ingick i avtalet. Då får man förstå fackföreningsordföranden som i tidningen Folket utbrister: ”Det här känns som en total överkörning.”

Jag måste fråga handelsministern, nu när de anställda åter håller andan: Hur länge skall de hållas på sträckbänken? Jag kan inte förstå att det efter ett halvår skulle finnas så starka skäl för att inte godkänna detta avtal. Vore det inte bättre att redan nu låta företaget få dessa pengar och göra en rekonstruktion? Jag ifrågasätter också att det skulle vara ”en stor del” av de resurser som kan avsättas inom det ekonomiska försvaret, som handelsministern säger i sitt svar. Finns det verkligen skäl för ytterligare utredningar?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Jag kan i viss mån förstå att Maj-Lis Löw är missbelåten med svaret. Även jag skulle gärna ha velat ge ett bättre svar ur den synpunkten att det är bra om man har största möjliga försörjningsberedskap på det här området. Det är bra om man dessutom kan trygga sysselsättningen. Att det ändå här fordras ytterligare eftertanke beror helt enkelt på att det visar sig, när man studerar denna situation och det preliminära avtal som ÖEF har ingått, att en oerhört hög kostnad är förenad med detta projekt. Ur ett begränsat anslag för det ekonomiska försvaret skulle det ta en stor bit.

Har man ansvaret, behöver man fundera även på konsekvenserna. Om jag tar 40 milj. kr. och lägger på detta projekt, så är det 40 milj. kr. mindre någon annanstans i det ekonomiska försvaret. Det är alltså den typen av överväganden som leder till att man här kan ge ett svar som ur de speciella – och berättigade – synpunkter som Maj-Lis Löow anför kan förefalla mindre tillfredsställande.

Då är frågan: Vad kan man vinna för ytterligare insikter genom en förnyad granskning av detta projekt? Något som man kan fundera på är varför Ceaverken har en så pass låg marknadsandel här i Sverige. Om jag nu kommer ihåg siffrorna rätt, kommer mindre än en fjärdedel av all den röntgenfilm som används i landet från Ceaverken. Den tidningsmateriel som Ceaverken gör har en väldigt liten marknadsandel. Även om jag naturligtvis här inte är företagsexpert, tycker jag att det borde finnas förutsättningar att öka dessa marknadsandelar. Det är en sak som man kan tänka på för att försöka få en stabilare grund. På lång sikt, Maj-Lis Löow, fordras det ju att man verkligen ger en rimligt stabil grund för företaget, så att man inte bara skall betala ett visst antal miljoner för att få det hela gående under fortsatt osäkerhet på sikt.

MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Handelsministern talar om 40 miljoner. Det är klart att om man slår ihop allt stöd under den här tiden, när företaget förväntas få andrum för rekonstruktionen, blir det den summan. Men enligt de uppgifter som jag har sett handlar det framöver om 9–10 milj. kr. om året, och det kan väl inte vara så stor del av de pengar som överstyrelsen för ekonomiskt försvar förfogar över i det här avscendet.

Handelsministern frågar varför Ceaverken har så låg marknadsandel. Ett skäl till det kan vara att de andra företagen – de multinationella företag som utifrån konkurrerar med Ceaverken om produkterna – dumpar priserna, vilket i sin tur betyder att bara det faktum att Ceaverken finns och tillverkar röntgenfilm här i landet leder till att priserna hålls nere och att landstingen tjänar många miljoner om året på det när de skall köpa röntgenfilm.

Jag tycker ändå inte att det finns starka skäl för att så snart – mindre än ett halvår efter det att avtalet tecknats – ifrågasätta avtalet.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Jag vill bara göra det tillägget att även jag har hört uppgifter om vad man kan kalla för dumping. Det tål att undersökas. Det har också sagts mig att de granskningar som hittills har gjorts visar att det finns en förhållandevis svag grund för denna typ av påstående. Men det kan som sagt finnas skäl att se efter om konkurrensläget för Ceaverken är snedvridet av sådana skäl.

Sedan har Maj-Lis Löow talat om en rekonstruktion av företaget. Vad som är något oroande är att det vid den typ av avtal som här har diskuterats mindre är fråga om rekonstruktion, om att se till att grunden blir stabil och hållbar även i fortsättningen – det är ju det som både Maj-Lis Löow och jag skulle

önska att det blev – utan mera är fråga om ren förlusttäckning. Det är bekymmersamt med tanke på att pengarna måste tas från andra håll i försörjningsberedskapen. Riksdagen fattade, herr talman, mycket långtgående beslut om försörjningsberedskap, t. ex. på tekoområdet, som tar stora resurser i anspråk av de knappa tillgångar som finns.

MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Vi kommer förmodligen inte att bli överens i den här frågan, så det är väl inte särskilt stor idé att fortsätta debatten.

Får jag bara säga att jag så sent som i dag har träffat företagsledningen, som bedömer att det finns goda förutsättningar för en rekonstruktion av företaget, om man bara får arbeta efter de riktlinjer som drogs upp när man slöt avtalet med överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Låt mig till sist understryka att om det nu – mot vad jag skulle önska – blir en utredning i stället för ett beslut om att avtalet skall träda i kraft, bör den arbeta mycket snabbt, så att inte rekonstruktionsarbetet försvåras genom att företaget får ytterligare svårigheter med sin marknadsföring osv.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det är kanske så att vi ur vissa synvinklar inte kan bli överens, men jag tycker ändå att vi förenas i en stark gemensam strävan efter den stabila grund som behövs för att vi på bästa möjliga sätt skall klara försörjningsberedskapen på de här viktiga områdena genom fortsatt produktion.

Jag kan försäkra Maj-Lis Lööw att jag är besjälad av en stark sådan önskan, som kommer att genomsyra de ansträngningar som vi gör. Som jag sade mot slutet av mitt första svar skall den kompletterande utredningen göras så skyndsamt som möjligt med hänsyn till det bekymmersamma läget.

MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Får jag tacka handelsministern speciellt för det sista svaret. Det var skönt att höra att han är besjälad av den här ambitionen. Jag hoppas att det skall leda till ett snabbt beslut i den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 18 Anmälades och bordlades

Motionerna

1979/80:124 av *Lars Werner m.fl.* med anledning av propositionen 1979/80:56 med förslag till lag om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet, m.m.

1979/80:125 av *Hilding Johansson m.fl.* med anledning av propositionen 1979/80:54 om försöksverksamhet med lokala organ för specialreglerad förvaltning i kommunerna

1979/80:126 av *Sten Svensson m.fl.* med anledning av propositionen 1979/80:57 om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt, m. m.

§ 19 Anmälan av interpellationer

Nr 40

Torsdagen den
29 november 1979

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

Anmälan av interpellationer

den 28 november

1979/80:87 av *Sven Henricsson* (vpk) till industriministern om sysselsättningen i Jämtlands län:

Den regionala krisen i Jämtlands län leder till en fortgående utarmning. I länets ytterområden är nu ålderssammansättningen sådan att barnens och ungdomens andel kraftigt minskat. Födelsenettet är mycket negativt i hela länet och katastrofalt i vissa ytterområden. Underlaget för skolor och annan service är sviktande redan i dagsläget och raseras vid en fortsatt trend i samma riktning.

Länet har den lägsta förvärvsgraden i riket vad gäller män och bland de lägsta vad gäller kvinnor. Östersunds situation anses vara bättre än andra kommuners, men inte ens där når förvärvsfrekvensen för män upp till riksnivå. I övriga länet är förvärvsfrekvensen betydligt under riksgenomsnittet. Avståndet till denna nivå är för män 12 % och för kvinnor omkring 11 %. Sådana län som Norrbotten och Västernorrland är av goda skäl ofta omnämnda som problemområden, men som exempel kan nämnas att Jämtland skulle behöva över 1 000 nya arbetstillfällen för att nå upp till Västernorrlands och Västerbottens nivå och 350 fler för att nå upp till Norrbottens nivå då det gäller förvärvsfrekvensen.

Från en extremt låg nivå kunde länet notera en mindre ökning av industrisysselsättningen under 1970-talet, men man har trots detta den lägsta industrialiseringsgraden i riket. En jämförelse med de två nordligaste Norrlandslänen visar f. ö. att Jämtland kommit att släpa efter dessa län ytterligare vad gäller industrialiseringsgraden. I detta sammanhang bör nämnas att samhället medverkat till att statliga företag etablerats i Norrlandslänen, dock icke i Jämtlands län. Den fortgående s. k. strukturomvandlingen inom den för länet så viktiga skogsindustrin har som bekant inneburit att länets enda massaindusti blivit nedlagd utan att någon ersättningsindustri erhållits. Länet karaktär av råvaruleverantör har därigenom ytterligare markerats – ett förhållande som dessutom understryks av den ökade Norgeexporten av virke.

Arbetsmarknadsmyndigheterna i länet hade under 1978 i genomsnitt 1 320 personer sysselsatta i arkivarbete och skyddat arbete, vilket motsvarar 1,6 % av befolkningen i åldern 15–64 år. Det är dubbelt så hög andel som riksgenomsnittet och den högsta andelen bland de fyra nordligaste länen.

Ett annat uttryck för den i jämförelse med riket och övriga nordliga län dåligt fungerande arbetsmarknaden är förtidspensioneringens omfattning. Procentandelen förtidspensionerade i Jämtland är 8,1 %, medan övriga Norrlandslän har mellan 5,9 och 6,4 % och riket som helhet 4,9 % av

Torsdagen den
29 november 1979

*Anmälan av inter-
pellationer*

befolkningen i åldern 15–64 år. Förhållandet kan knappast vara ett uttryck för att Jämtlands befolkning skulle vara i sämre hälsotillstånd än befolkningen i närbelägna län. Det är i stället sannolikt ett resultat av den svagt utvecklade arbetsmarknaden.

I olika sammanhang, bl. a. i länsplaneringen, har framhållits att "invånarna i länet bör ha samma berättigade krav på arbetsmarknaden som befolkningen i landets övriga delar". Statsmakterna delar tydligen denna uppfattning, vilket bl. a. framgår av promemorian Föreskrifter och riktlinjer för regionalpolitiken i Jämtlands län, som utfärdades av industridepartementets chef Nils Åsling i juni 1977, där det som kommentar till denna länsstyrelsens målsättning sägs: "— denna utgångspunkt för den regionalpolitiska planeringen ligger väl i linje med de mål för sysselsättningen som statsmakterna planerat."

Inom ramen för länsplanering 1974 har länsstyrelsen i Jämtland i 1979 års lägesrapport framhållit att utvecklingsproblemen i länet är så allvarliga att de kräver kraftfulla och omedelbara statliga insatser för att kunna lösas. Ett åtgärdsprogram med en rad konkreta förslag har sammanställts i nära samarbete med bl. a. länets kommuner och därefter den 24 april 1979 presenterats för industridepartementet och andra departement i den då sittande regeringen. Detta program förutsätter särskilt finansiellt stöd från staten för att kunna förverkligas.

Jag hemställer nu att få ställa följande frågor till industriministern:

Delar industriministern uppfattningen att den regionala utvecklingen i stora delar av Jämtlands län är oacceptabel?

Är industriministern beredd att helt eller delvis stödja de förslag till åtgärder berörande industridepartementet som länsstyrelsen i Jämtlands län lade fram i april 1979, eller vill han själv föreslå andra verksamma åtgärder i samma syfte?

den 29 november

1979/80:88 av *Bernt Nilsson* (s) till industriministern om sysselsättningen i Kalmar län:

Sysselsättningsläget i Kalmar län inger nu betydande oro. Detta gäller i synnerhet industrisysselsättningens utveckling, som uppvisar en dystert bild. Länets industri har under en följd av år redovisat nyinvesteringar som avsevärt underskridit rikets genomsnitt. *Trots* att detta påtalats i länsplaneringarna har regeringen inte vidtagit några åtgärder för att förbättra situationen. I stället har staten bidragit till att förvärra situationen. Nedläggningen av F 12 i Kalmar pågår nu, vilket innebär att ca 500 arbetstillfällen försvinner. *Trots* löfte från regeringen om kompensation har någon sådan ännu inte erhållits.

Länets glasindustri är starkt hotad. *Trots* att Högsby kommun inlemmades i den s. k. grå zonen lades Björkshults glasbruk ner. *Trots* riksdagsbeslut om en samlad utvecklingsplan för ett bibehållande av glasindustrin på 1978/79

års nivå, har Flygsfors glasbruk därefter lagts ner. Flera glasbruk är hotade, men någon plan har regeringen inte presterat.

Inom skogsnäringen har företagen fallit som käglor på en bowlingbana. På några få år har hundratalet sågverk lagts ner i Kalmar län, sågverk som haft stor betydelse för sysselsättningen på orten. Kvarvarande sågverk arbetar nu med ca 70 % av sin kapacitet. Orsaken uppges vara brist på råvara.

Nyligen har Södra Skogsägarna aviserat nedläggning av ett antal skogsindustrienheter i Småland, som totalt berör 830 anställda. Ytterligare företag inom koncernen uppges vara i fara för nedläggning. I Kalmar län berörs nu Emsfors Pappersbruk med 210 anställda.

Trots att man i Emsfors nyligen gjort betydande investeringar i bl. a. en pappersmaskin skall nedläggning ske. Råvaran tas som pappersmassa från Mönsterås Bruk och produktionen innebär en förädling till specialpapper. Emsfors exporterar i år för ca 75 milj. kr.

Trots att staten nyligen gått in med 500 milj. kr. i Södra Skogsägarna (40 % av aktiekapitalet) har inte regeringen ännu visat något intresse av att ingripa och ta sitt ansvar.

Trots att Södra Skogsägarna hade långt framskridna planer på ytterligare förädling av sina produkter i Mönsterås, visar regeringen inget intresse för detta.

För några dagar sedan meddelade PLM Papper i Västervik att pappersbruket skall läggas ner. Här blir 140 anställda berörda. Företagsledningen och de anställda har skilda uppfattningar om orsaken till svårigheterna.

Ofta anges skälet för nedläggningen vara bristen på råvara till skogsindustrierna. *Trots* detta avverkas det avsevärt mindre än tillväxten. I Kalmar län faller detta helt på den privatägda skogen. Det är således delägarna själva i Södra Skogsägarna som av olika anledningar struntar i att förse sina egna industrier med råvara! *Trots* detta har regeringen hittills inte vidtagit några åtgärder för att säkerställa råvaran till skogsindustrierna. *Trots* att de anställda måste avskedas! Detta är oansvarigt!

Utvecklingen visar att industrisysselsättningen i Kalmar län minskat under 1977 och 1978 med 1 700. Fortsättningen ser ännu dystrare ut. I Kalmar län har som i alla andra län gjorts länsplaneringar, som överlämnats till regeringen med påtalande av bristerna och med förslag till åtgärder. En av de "åtgärder" som den borgerliga regeringen hittills vidtagit är, att 1976 sänktes planerings- och befolkningstalet med 5 000 för Kalmar län, och nyligen har regeringen samlat sig för en ny "åtgärd" genom att föreslå en ytterligare sänkning med 5 000, dvs. en sänkning av befolkningstalet med 10 000 på tre år!

Med hänvisning till det anförda önskar jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Vilket syfte anser industriministern att länsplaneringen har för Kalmar län?
2. Vilka åtgärder avser industriministern att vidta för att säkerställa skogsindustrins råvarubehov?
3. Vilka åtgärder avser industriministern att vidta för att säkerställa

sysselsättningen i Kalmar, Flygsfors, Emsfors, Västervik och andra nedläggningsdrabbade orter i Kalmar län?

§ 20 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 november

1979/80:169 av *Gunnar Biörck* i Värmdö (m) till budgetministern om ansvaret för utsändning av oriktiga skattsedlar:

Om medborgarnas deklARATIONER gäller att de skall vara riktiga och ingivna i rätt tid. Brister i någotdera av dessa hänseenden kan föranleda skattetillägg och/eller åtal. Vad samhället begär av enskilda medborgare bör medborgarna i sin tur kunna fordra av samhället.

Av tidningarna har framgått att skattemyndigheterna *hoppas* kunna sända ut årets skattsedlar i rätt tid, medan man icke kan ansvara för att de besked som ges på skattsedlarna är riktiga. Om dessa tidningsuppgifter är korrekta, synes ansvaret för ett sådant sakernas tillstånd böra läggas på, och utkrävas av, någon befattningshavare inom skatteväsendet.

Överväger regeringen i så fall att i någon form vidtaga åtgärder mot den eller de som bär ansvar för utsändandet av oriktiga skattsedlar?

1979/80:170 av *Inga Lantz* (vpk) till kommunikationsministern om alkoholreklamen:

Just nu pågår en reklamkampanj för Centralens restaurang. På annonserna står det "Vi är stolta över vår personal", och en interiörbild från restaurangen visar en äldre man som tar emot ett glas från en kvinna. Samtidigt som man gör reklam för alkohol.

Mot bakgrund av det anförda vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Anser kommunikationsministern, mot bakgrund av den debatt som just nu förs om alkoholens skador och alkoholbrukets omfattning, att ett statligt bolag bör göra reklam för alkohol?

den 29 november

1979/80:171 av *Roland Brännström* (s) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen vid Nordkonfektion i Skellefteå:

I skrivelse den 25 oktober 1979 har Skellefteå kommun lämnat förslag till lösning av sysselsättningsproblemen vid Nordkonfektion i Skellefteå. Med hänsyn till att ett bifall ändrar förutsättningarna för de permitteringar som AB Eiser avser verkställa vid årsskiftet är ett besked angeläget.

Med hänvisning till det anförda vill jag till arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Är arbetsmarknadsministern beredd att ge ett snabbt och positivt besked på kommunens förslag till lösning av sysselsättningen vid Nordkonfektion i Skellefteå?

1979/80:172 av *Frida Berglund* (s) till industriministern om åtgärder för att säkra sysselsättningen i Norrbotten:

I en interpellationsdebatt den 10 december 1976 om stålindustrin sade industriministern: "Vi måste i stället styra över de resurser som skulle ha satsats på Stålverk 80 till andra utvecklingsprojekt i Norrbotten, till verkstadsindustrin och till andra delar av näringslivet, för vi skall säkra sysselsättningen i Norrbotten – det är vår klara målsättning. --- det är mycket dyrt att skaffa sysselsättning i moderna stålverk; det kräver enorma resurser per sysselsatt. Det finns bättre sätt att säkra sysselsättningen i Norrbotten under de närmaste åren ---."

Trepartiregeringen säkrade inte sysselsättningen i Norrbotten. Mål och medel överensstämde inte alls. Resultatet blev ökad arbetslöshet och fler människor i beredskapsarbeten, och utflyttningen kom i gång.

Med hänvisning till det anförda ställer jag följande fråga till industriministern:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att säkra sysselsättningen i Norrbotten i enlighet med den av industriminister Åsling 1976 redovisade målsättningen?

1979/80:173 av *Eva Hjelmsström* (vpk) till utrikesministern om regeringsåtgärder med anledning av vissa krigshandlingar av Sydafrika och Zimbabwe:

Samtidigt som Londonkonferensen om Zimbabwe började, ökade attackerna från Sydafrika och Rhodesia mot frontstaterna Moçambique, Zambia och Angola. Attackerna förändrades också så till vida att de nu främst riktar sig mot civila och ekonomiska mål som spannmålslager, kommunikationsanläggningar, dammar o. d. Det är alltså inte fråga om militära mål. Antalet civila som dödats, däribland många barn och kvinnor, har kraftigt ökat. Kriget utgör i dag rena terrorkriget. Riskerna för en sydafrikansk direktinvasion i Rhodesia-Zimbabwe har likaså ökat. Uttalanden i Salisbury och nu senast i London av Sydafrikas utrikesminister tyder på att en sådan intervention förbereds i händelse av att utvecklingen i Rhodesia-Zimbabwe innebär att Patriotiska fronten får större makt. Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till utrikesministern få ställa följande fråga:

Vilka initiativ har regeringen vidtagit med anledning av Rhodesias och Sydafrikas terrorbombningar mot civila mål, och vilka ytterligare åtgärder anser regeringen nödvändiga?

Torsdagen den
29 november 1979

*Meddelande om
frågor*

1979/80:174 av *Inga Lantz* (vpk) till budgetministern om åtgärder för att minska orättvisorna i skattesystemet:

Det har återigen kommit en redovisning av orättvisorna i det svenska skattesystemet. Det sker i en bok av Göran Skytte, *De rika och deras skatter*. Boken har föranlett pressrubriker om att "miljonärer och moderater betalar minst skatt".

Bakgrunden är de möjligheter som finns inbyggda i skattesystemet och som ges personer med höga inkomster att fullt lagligt undandra sig beskattning genom olika slag av ekonomiska transaktioner. Detta system uppfattas av de vanliga löntagarna som ytterligt orättfärdigt, särskilt som det är de som får betala denna legala skattesmitning genom höjda pålagor.

Jag vill därför ställa följande fråga till budgetministern:

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att minska orättvisorna i skattesystemet?

1979/80:175 av *Eivor Marklund* (vpk) till utbildningsministern om åtgärder för att garantera synskadade tillgång till dagspressen:

Under valrörelsen 1979 anordnades en utfrågning med samtliga riksdagspartier inför Synskadades riksförbund. Vid denna utfrågning utlovade representanterna för moderata samlingspartiet, folkpartiet, socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna att se till, att frågan om synskadades tillgång till dagspressen skall lösas under 1979/80 års riksmöte. Jag vill därför fråga utbildningsministern:

När kommer regeringen att för riksdagen framlägga förslag som garanterar de synskadade tillgång till dagspressen?

1979/80:176 av *Roland Sundgren* (s) till statsrådet Britt Mogård om avskaffande av de graderade betygen inom lärarutbildningen:

Det är mer än två år sedan 1974 års lärarutbildningsutredning överlämnade sitt förslag om ett avskaffande av de graderade betygen inom lärarutbildningen. I april 1979 ställde jag en fråga om hur länge lärarutbildningen skall "dras med graderade betyg". Jag fick av dåvarande skolministern följande svar:

"Enligt vad jag har inhämtat räknar SÖ med att kunna fastställa nya meritvärderingsregler och övergångsbestämmelser före utgången av juni månad 1979. Vidare har jag erfarit att UHÅ för sin del är berett att – sedan SÖ fastställt nya meritvärderingsregler – utfärda nya bestämmelser för betygssättningen i lärarutbildningen."

Ännu har frågan inte lösts. Jag vill därför fråga statsrådet Mogård:

Vad ämnar statsrådet göra för att påskynda denna frågas lösning?

1979/80:177 av *Mats Hellström* (s) till utrikesministern om ett regeringsin-gripande för att utröna Dagmar Hagelins öde:

I en nyutkommen rapport från argentinska flyktingar, Testimonio de

sobrevivientes del campo de concentracion de prisioneros de la escuela mecanica de la armada, hävdas att Dagmar Hagelin förts till det beryktade fånglägret vid marinens tekniska högskola i Buenos Aires den 27 januari 1977. Därifrån bortfördes hon sedermera. I likhet med många andra fångar torde hon i drogat tillstånd ha kastats i havet från ett militärflygplan. Den argentinska flyktingrapporten överensstämmer i många avseenden med tidigare uppgifter, bl. a. dem som lämnats i den s. k. Maggiorapporten från 1978. Enligt uppgifter i massmedia har den dåvarande svenska regeringen inte fäst någon tilltro till Maggiorapporten. Uppgifterna om Dagmar Hagelins vistelse i marinens tekniska högskola skulle därför aldrig ha förts fram från den svenska regeringen i dess kontakter med den argentinska regeringen.

Mot bakgrund av de nya uppgifter som lämnats i den nyligen offentliggjorda argentinska flyktingrapporten vill jag till utrikesministern ställa följande fråga:

Vilka kontakter med den argentinska regeringen avser Sveriges regering att ta för att utröna Dagmar Hagelins öde mot bakgrund av den nya argentinska flyktingrapporten?

1979/80:178 av *Lennart Pettersson* (s) till statsrådet Carl Axel Petri om brandskyddskostnaderna för kärnkraftverket Barsebäck:

Kävlinge är en mindre kommun som inom sina gränser rymmer kärnkraftverket Barsebäck. För att klara de stränga brandförsvarskrav som följer med drift av kärnkraftverk har regeringen begärt att kommunen skall bygga en ny brandstation bemannad med 24 heltidsanställda brandmän i närheten av Barsebäck. Investeringskostnaden beräknas till ca 16 milj. kr. Driftkostnaden skulle gå på 5 milj. kr. per år. Allt skall enligt regeringen finansieras av Kävlinge kommun.

Kommunen har emellertid redan ett brandförsvar, som är så placerat och dimensionerat att det fyller kommunens behov. Det förefaller därför inte rimligt att de stora extra kostnader som följer av kärnkraftverkets speciella brandskyddskrav helt skall bestridas av en förhållandevis liten kommun. Kärnkraften är tillräckligt lönande såväl ur kraftföretagens som ur samhällets synpunkt för att kostnaden för detta brandskydd i stället bör bäras av Sydkraft eller eventuellt av staten.

Med anledning härav ber jag att få fråga energiministern:

Är statsrådet beredd att medverka till att kraftverksföretaget Barsebäck får bära de extra brandskyddskostnader som detta orsakar eller till att i varje fall Kävlinge kommun inte belastas?

1979/80:179 av *John Johnsson* (s) till industriministern om upphandlingen för utbyggnad av LKAB:s kulsinterverk i Kiruna:

Den amerikanska koncernen Allis-Chalmers Corporation har nu fått order på utbyggnad i en första etapp av LKAB:s kulsinterverk i Kiruna. Ordersumman torde i denna omgång ligga runt 125 milj. kr. Sysselsättningsläget vid Allis-Chalmers svenska dotterbolag Svedala-Arbrå AB och speciellt Sala

Torsdagen den
29 november 1979

*Meddelande om
frågor*

International AB är bekymmersamt.

Enligt uppgift från personalorganisationerna vid dessa företag ligger det i statens och LKAB:s hand att påverka huruvida ordern kommer att gå till Allis-Chalmers svenska dotterbolag eller utomlands. Det borde vara angeläget för statsmakterna att Sverige även fortsättningsvis har företag med kunnande, utrustning och kapacitet för att klara tillverkning av denna typ för svensk och utländsk gruvhantering.

Med hänvisning till detta ber jag att få fråga industriministern:

Hur ser industriministern på möjligheterna för Allis-Chalmers svenska dotterbolag, Svedala-Arbrå och Sala International, att få tillverkning i samband med utbyggnaden av LKAB:s kulsinterverk i Kiruna?

1979/80:180 av *Olle Göransson* (s) till industriministern om upphandlingen för utbyggnad av LKAB:s kulsinterverk i Kiruna:

Den amerikanska koncernen Allis-Chalmers Corporation har nu fått order på utbyggnad i en första etapp av LKAB:s kulsinterverk i Kiruna. Ordersumman torde i denna omgång ligga runt 125 milj. kr. Sysselsättningsläget vid Allis-Chalmers svenska dotterbolag Svedala-Arbrå AB och speciellt Sala International AB är bekymmersamt. Enligt uppgift från personalorganisationerna vid dessa företag ligger det i statens och LKAB:s hand att påverka huruvida ordern kommer att gå till Allis-Chalmers svenska dotterbolag eller utomlands. Det borde vara angeläget för statsmakterna att Sverige även fortsättningsvis har företag med kunnande, utrustning och kapacitet för att klara tillverkning av denna typ för svensk och utländsk gruvhantering.

Med hänvisning till detta ber jag att få fråga industriministern:

Hur ser industriministern på möjligheterna för Allis-Chalmers svenska dotterbolag, Svedala-Arbrå och Sala International, att få tillverkning i samband med utbyggnaden av LKAB:s kulsinterverk i Kiruna?

1979/80:181 av *Per Olof Håkansson* (s) till industriministern om upphandlingen för utbyggnad av LKAB:s kulsinterverk i Kiruna:

Vilka initiativ avser statsrådet att ta för att alternativet "svensk tillverkning" skall komma i fråga vid LKAB:s upphandling av utrustning för kulsinterverkets utbyggnad i Kiruna?

1979/80:182 av *Arne Andersson* i Gamleby (s) till kommunministern om en effektiv katastrofberedskap i Kalmar län:

I Kalmar län finns ett starkt behov av en effektiv katastrofberedskap som snabbt kan träda i funktion. I länet finns som bekant ett kärnkraftverk. Länets skogsindustrier föranleder omfattande klortransporter. Länets långa kust, inkl. Ölands, medför stora risker för oljekatastrofer.

I början av detta år drabbades länet av ett våldsamt snöoväder, vilket också påkallade en av länsstyrelsen samordnad katastrofledning. Länsstyrelsen har enligt länsstyrelseinstruktionen, polisinstruktionen och brandlagen det över-

gripande ansvaret för beredskap och ledning av verksamheten vid större katastrofer och olyckor.

Behov av ingripanden från länsstyrelsen vid katastrofsituationer kan uppkomma mycket snabbt beroende på olyckans art. För att erforderliga insatser skall kunna utlösas utan dröjsmål krävs att den i katastrofplanerna avsedda personalen omedelbart är anträffbar. Under ordinarie arbetstid kan länsstyrelsens katastrofledning regelmässigt träda i funktion redan några minuter efter larm. Under icke arbetstid är förhållandena helt annorlunda. Särskilt gäller detta under helger och semesterperioder. Under den instundande julhelgen kommer en stor del av länsstyrelsens personal att eftersträva 16 dagars ledighet genom inarbetning av två mellanliggande dagar och uttagande av tre semesterdagar. Ett flertal nyckelpersoner kan då väntas lämna residensstaden.

Länsstyrelsen har med denna bakgrund i skrivelse till regeringen den 28 september 1979 hemställt om erforderliga medel för inrättande av jourtjänst. Regeringen har ännu ej fattat något beslut i anledning av denna framställning.

Med tanke på de katastrofrisker som länet måste vara berett att möta och med hänsyn till vad jag nu senast påpekat om svårigheterna att disponera erforderlig länsstyrelsepersonal under den kommande långa julleddigheten vill jag fråga kommunministern om han är beredd att i god tid före juluppehållet ge länsstyrelsen i Kalmar län möjligheter att inrätta ett tillfredsställande jourssystem för katastrofsituationer.

1978/80:183 av *Ove Karlsson* (s) till industriministern om skinn- och läderindustrins framtid:

Riksdagen beslutade under våren 1979 att den svenska skinn- och läderindustrins framtida dimensionering skulle utredas.

Enligt uppgifter i massmedia har en ny konkurrent, Indien, uppträtt på den svenska marknaden. Inom skinnindustrin ser man med stor oro på den nuvarande utvecklingen, med ytterligare en lågpriskonkurrent på den svenska marknaden.

Därför vill jag fråga industriministern:

1. Vilken produktionsvolym anser regeringen att den svenska skinn- och läderindustrin skall ha i avvaktan på att utredningen om denna industrigen blir klar med sina förslag?

2. Vilka insatser är regeringen beredd att sätta in för att upprätthålla denna produktionsvolym?

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 16.21.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert